

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босне и Херцеговине

Predmet br.: S1 1 K 031299 19 Kri

Datum: objavljivanja: 16.11.2021. godine
pismenog otpravka: 27.12.2021. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Mira Smajlović, predsjednik vijeća
sudija Zoran Božić, član
sudija Mediha Pašić, član

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
Ranka Babića, Bratislava Bilbije i Đure Adamovića

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Ćazim Hasanspahić

Branilac optuženog Ranka Babića: advokat Bojan Veselinović

Branilac optuženog Bratislava Bilbije: advokat Savan Zec

Branilac optuženog Đure Adamovića: advokat Radovan Stanić

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Mire Smajlović, kao predsjednika vijeća, te sudija Zorana Božića i Medihe Pašić, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika Amele Spahić, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Ranka Babića i drugih, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), f), i) i k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), sve u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. istog Zakona, povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj T20 0 KTRZ 0001268 11 od 31.12.2018. godine, koja je potvrđena dana 14.01.2019. godine, nakon održanog usmenog i javnog glavnog pretresa na kojem je u jednom dijelu bila isključena javnost, u prisustvu tužioca Tužilaštva BiH u zamjeni, Ahmeda Mešića, optuženih Ranka Babića, Bratislava Bilbije i Đure Adamovića, te njihovih branilaca, advokata Bojana Veselinovića, Savana Zeca i Radovana Stanića, donio je i dana 16.11.2021. godine javno objavio sljedeću:

P R E S U D U

Optuženi:

1. BRATISLAV BILBIJA, zvan „Bajica“ i „Bajan“, sin llinke Bilbija, rođen 15.11.1963. godine u Ljeskarama, opština Prijedor, nastanjen u ..., JMB: ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., po zanimanju mašinbravar sa završenom SSS, zaposlen u „ArcelorMittal“ Prijedor, razveden, otac dvoje maloljetne djece, služio JNA 1982/1983. u Mariboru, odlikovan ordenom Miloša Obilića, lošeg imovnog stanja, neosuđivan i

2. ĐURO ADAMOVIĆ, sin Novana i Milke, djevojački Pavić, rođen 22.01.1951. godine u Ljeskarama, opština Prijedor, ..., JMB: ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., po zanimanju VK radnik, penzioner, otac dvoje punoljetne djece, služio JNA 1971/1972. godine u Titogradu i Prištini, ima čin vodnika, lošeg imovnog stanja, neosuđivan,

KRIVI SU

što su:

za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, na području opštine Prijedor, neutvrđenog dana u mjesecu avgustu 1992. godine, u okviru oružanog napada vojske, policijskih i paravojnih jedinica Vojske Republike Srpske, na civilno nesrpsko stanovništvo opštine Prijedor, postupajući suprotno članu 3. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine, u svojstvu pripadnika Vojske Republike Srpske (VRS), nečovječno postupali prema civilnom nesrpskom stanovništvu u zaseoku Bukvik, naselje Ljeskare, opština Prijedor, tako što su:

- sredinom mjeseca avgusta 1992. godine, optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, zajedno sa NN vojnikom VRS, zvani „Brada“, „Rambo“ ili „Žučo“, u grupi naoružanih vojnika VRS, po prethodnom dogovoru, u jutarnjim satima došli u naselje Ljeskare, zaselak Bukvik, opština Prijedor, pred kuću Smaila Kadirića i baraku Sabita Hadžića, gdje su se sklonili civili, žene i djeca iz naselja Ljeskare, te nakon što su civili Smajil Kadirić, Nezire Kadirić, maloljetni F.K., Emsud Kadirić, Mirsad Kadirić, Mirzeta Kadirić, Habiba Kadirić, Draginja Lovrić, maloljetni Senadin Muhić, Fatima Muhić, Emsud Avdić, Čamil Ališković, svjedok „A“, Fatima Ališković i svjedok „C“ izvedeni iz kuće i barake, te nakon što su Smajil Kadirić, Emsud Kadirić, Mirsad Kadirić, svjedok „A“, svjedok „C“, Emsud Avdić i Fatima Ališković postrojeni u vrstu, da bi optuženi Đuro Adamović prišao civilu Smajilu Kadiriću, sinu Sulje, rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, opština Prijedor i istog udarao rukama, nogama i direkno iz kola po svim dijelovima tijela, usljed čega je Smajil Kadirić izgubio svijest i pao na tlo, kada mu je optuženi Đuro Adamović stavio nož pod grlo, nakon čega ga je Đuro Adamović, s ostalim vojnicima nastavio udarati nogama po raznim dijelovima tijela, a zatim je prišao svjedoku „A“ i zatvorenom šakom ga udarao u predjelu čela i istom rekao: „*Vidi kako Srbini tuče*“, a potom se optuženi Bratislav Bilbija obratio Emsudu Kadiriću, sinu Smajila, rođen 20.05.1962. godine u Rizvanovićima, opština Prijedor i pitao ga gdje kriju oružje, na šta mu je Emsud Kadirić odgovorio da ga barem on poznaje i da li se sjeća da ga je hranio tokom školskih dana, nakon čega je optuženi Bratislav Bilbija počeo udarati Emsuda Kadirića rukama, nogama, kundakom

puške, a kada bi Emsud pao i čizmama, krv mu je tekla iz nosa i usta, za koje vrijeme je Emsud plakao i molio ga da prestane,

dakle, suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava, sami ili zajedno sa drugim pripadnicima VRS, učestvovali u nečovječnom postupanju prema nesrpskom civilnom stanovništvu na području opštine Prijedor,

čime su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), a **optuženi Đuro Adamović** i u vezi sa članom 22. istog Zakona,

pa Vijeće ovog Suda, na osnovu odredbe člana 285. ZKP BiH, uz primjenu odredbi članova 33., 38., 41. i 42. KZ SFRJ,

OPTUŽENOG BRATISLAVA BILBIJU

OSUĐUJE

na kaznu zatvora u trajanju od 2 (dvije) godine

a OPTUŽENOG ĐURU ADAMOVIĆA

OSUĐUJE

na kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) godine

Na osnovu člana 188. stav 4. ZKP BiH, optuženi se oslobađaju dužnosti naknade troškova krivičnog postupka.

Na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, oštećeni se sa eventualnim imovinsko-pravnim zahtjevima upućuju na parnicu.

II

Na osnovu odredbe člana 284. tačka c) ZKP BiH, **optuženi**

RANKO BABIĆ, sin Nedeljka i Desanke, djevojački Marmat, rođen 22.08.1952. godine u Omarskoj, opština Prijedor, nastanjen u ..., JMB; ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., po zanimanju profesor, završena VSS, penzioner, oženjen, otac dvoje punoljetne djece, služio JNA 1971. godine u Bileći, ima čin majora, lošeg imovnog stanja, neosuđivan, protiv istog se vodi krivični postupak pred Sudom BiH, u predmetu broj S1 1 K 024175 17 Kri,

te optuženi BRATISLAV BILBIJA i ĐURO ADAMOVIĆ, sa ličnim podacima kao u spisu,

OSLOBAĐAJU SE OD OPTUŽBE

da su:

u periodu od 30.04.1992. godine do kraja avgusta 1992. godine, u okviru širokog i sistematskog napada vojske, policijskih i paravojnih jedinica Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kasnije Republike Srpske, na civilno nesrpsko stanovništvo općine Prijedor, znajući za takav napad, Ranko Babić zv. „Lipicaner“ u svojstvu Kapetana I klase Ljubijskog bataljona, Bratislav Bilbija zv. „Bajica“ u svojstvu potporučnika, a Đuro Adamović u činu vodnika Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine (kasnije Vojske Republike Srpske), učestvovali, pomagali i poticali u progonu civilnog nesrpskog stanovništva na području naselja Brdo, Hambarine, Rakovčani te Ljeskare i zaseoka Bukvik i okolnih mjesta u općini Prijedor, na vjerskoj, nacionalnoj i etničkoj osnovi, pri čemu je vršen napad na civilno nesrpsko stanovništvo na području Ljeskara i zaseoka Bukvik i okolnih mjesta i to ubistvima, mučenjima, prisilnim nestancima i nanošenjem velikih patnji i povreda tjelesnog integriteta i drugim nečovječnim djelima slične prirode,

preduzetim u namjeri nanošenja velike patnje, ozbiljnih fizičkih i psihičkih povreda i narušavanja zdravlja, tako što su:

a) optuženi Ranko Babić

sredinom mjeseca avgusta 1992. godine, Ranko Babić zv. „Lipicaner“, Bratislav Bilbija zv. „Bajica“ i Đuro Adamović, zajedno sa NN vojnikom vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kasnije Republike Srpske zvani „Brada“, „Rambo ili „Žučo“ u grupi naoružanih vojnika vojske Republike Srpske, koju je predvodio Ranko Babić zv. „Lipicaner“, po prethodnom dogovoru u ranim jutranjim satima došli u naslje Ljeskare, zaseok Bukvik, općina Prijedor, pred kuću Smaila Kadirića i baraku Sabita Hadžića, gdje su se skolonili civili, žene i djeca iz naselja Ljeskare, te iz istih izveli civile Smajila Kadirića, Nezire Kadirić, maloljetnog F. K., Emsuda Kadirića, Mirsada Kadirića, Mirzetu Kadirić, Habibu Kadirić, Draginju Lovrić, maloljetnog Senadina Muhića, Fatimu Muhić, Emsuda Avdića, Ćamila Ališkovića, zaštićenog svjedoka „A“ koji je tada bio maloljetan, Fatimu Ališković i zaštićenog svjedoka C, da bi potom žene i djecu protivpravno lišili slobode i zaključali u podrum kuće Smajila Kadirića, osim Fatime Ališković koju su ostavili sa muškarcima, a muškarce Smajila Kadirića, Emsuda Kadirića, Mirsada Kadirića, zaštićenog svjedoka „A“, zaštićenog svjedoka C, Emsuda Avdića i Fatimu Ališković postrojili u vrstu, da bi odmah zatim Đuro Adamović prišao civilu Smajilu Kadiriću sinu Sulje rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor, te ga udario čizmom u nogu, u predjelu cjevanice, a zatim zatvorenom šakom po glavi i tijelu, nakon čega ga je nastavio tući kundakom puške po svim dijelovima tijela i kada je Smajil Kadirić izgubio svijest i pao na tlo Đuro Adamović ga je s ostalim vojnicima nastavio udarati nogama po raznim dijelovima tijela, nakon čega je prišao maloljetnom zaštićenom svjedoku „A“ i zatvorenom šakom ga udario u predjelu čela, nakon čega je zaštićeni svjedok „A“ pao na tlo, te ga nekoliko puta udario nogom po tijelu i rekao mu „Vidi kako Srbin tuče“, da bi Bratislav Bilbija zv. „Bajica, se obratio Emsudu Kadiriću sinu Smaila, rođen 20.05.1962. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor i pitao ga gdje kriju oružje, na što mu je Emsud Kadirić odgovorio da ga barem on poznaje i da li se sjeća kad ga je hranio tokom školskih dana, nakon čega je Bratislav Bilbija počeo udarati Emsuda Kadirića zatvorenom šakom po glavi i tijelu, a potom su Bratislav Bilbija i Đuro Adamović uzeli sjekiru i počeli Emsuda Kadirića udarati oštricom sjekire po glavi u predjelu tjemena, usljed

kojih udaraca je Emsud Kadirić zadobio ozbiljne tjelesne povrede i izgubio svijest, nakon čega su naredili Mirsadu Kadiriću da Emsuda Kadirića stavi u tačke i odveze do rupe koju su u međuvremenu po naredbi vojnika Vojske Republike Srpske kopali Ćamil Ališković i zaštićeni svjedok „C“, a kada je Mirsad Kadirić dovezao tijelo Emsada Kadirića do iskopane rupe jedan od vojnika je primijetio da Emsud još diše, te je navedenom vojniku Đuro Adamović naredio da ga ubije, a što je isti odbio, da bi potom prišao drugi vojnik kojeg su zvali „Brada“, „Rambo“ ili „Žučo“ i Emsuda Kadirića nekoliko puta ubo nožem u predjelu grudi, od kojih uboda je Emsud Kadirić i umro, da bi nakon toga jedan od vojnika prišao civilima zaštićenom svjedoku „C“ i Ćamilu Ališkoviću i počeo ih tući, te su vojnici izveli maloljetnog Senadina Muhića iz podruma kuće Smajila Kadirića i počeli ga udarati rukama, nogama, letvom dužine oko 1 metar, a zatim su civile Mirsada Kadirića sina Smaila, rođen 05.12.1964. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor, Senadina Muhića sina Kemala rođen 28.03.1971. godine u Hambarinama, općina Prijedor i Emsuda Avdića sin Sejde, rođen 01.10.1963, godine u Rakovčanima, općina Prijedor odveli pred kuću Adema Borovca i tu im zavezali ruke žicom, pri tome ih tukući nogama i rukama i podesnim predmetima po svim dijelovima tijela, a potom im naredili da uđu u policijski kombi koji je u međuvremenu došao pred kuću Adema Borovca, te ih odvezli u pravcu Ljeskara i dalje u nepoznatom pravcu od kada im se gubi svaki trag i do danas se vode kao nestali, dok su civila Smajila Kadirića sin Sulje rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor vojnici zaustavili na putu prema kući Adema Borovca i počeli ga tući rukama, nogama, puškama i drugim oruđem i oružjem usljed kojih udaraca je Smajil Kadirić preminuo, a zatim njegovo tijelo bacili u kanal pored puta, dok je osumnjičeni Ranko Babić zv. „Lipicaner“ koji je imao najveći čin od prisutnih vojnika, te kao osoba koja je imala obavezu i mogla da spriječi činjenje gore navedenih radnji propustio da spriječi radnje, te svojim prisustvom ohrabrivao ostale vojnike da vrše navedene radnje,

b) Optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović,

sredinom mjeseca avgusta 1992. godine, Ranko Babić zv. „Lipicaner“, Bratislav Bilbija zv. „Bajica“ i Đuro Adamović, zajedno sa NN vojnikom vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kasnije Republike Srpske zvani „Brada“, „Rambo ili „Žučo“ u grupi naoružanih vojnika vojske Republike Srpske, koju je predvodio Ranko Babić zv. „Lipicaner“, po

prethodnom dogovoru u ranim jutranjim satima došli u naslje Ljeskare, zaseok Bukvik, općina Prijedor, pred kuću Smaila Kadirića i baraku Sabita Hadžića, gdje su se skolonili civili, žene i djeca iz naselja Ljeskare, te iz istih izveli civile Smajila Kadirića, Nezire Kadirić, maloljetnog F. K., Emsuda Kadirića, Mirsada Kadirića, Mirzetu Kadirić, Habibu Kadirić, Draginju Lovrić, maloljetnog Senadina Muhića, Fatimu Muhić, Emsuda Avdića, Ćamila Ališkovića, zaštićenog svjedoka „A“ koji je tada bio maloljetan, Fatimu Ališković i zaštićenog svjedoka C, da bi potom žene i djecu protivpravno lišili slobode i zaključali u podrum kuće Smajila Kadirića, osim Fatime Ališković koju su ostavili sa muškarcima, a muškarce Smajila Kadirića, Emsuda Kadirića, Mirsada Kadirića, zaštićenog svjedoka „A“, zaštićenog svjedoka C, Emsuda Avdića i Fatimu Ališković postrojili u vrstu, a optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović uzeli sjekiru i počeli Emsuda Kadirića udarati oštricom sjekire po glavi u predjelu tjemena, usljed kojih udaraca je Emsud Kadirić zadobio ozbiljne tjelesne povrede i izgubio svijest, nakon čega su naredili Mirsadu Kadiriću da Emsuda Kadirića stavi u tačke i odveze do rupe koju su u međuvremenu po naredbi vojnika Vojske Republike Srpske kopali Ćamil Ališković i zaštićeni svjedok „C“, a kada je Mirsad Kadirić dovezao tijelo Emsada Kadirića do iskopane rupe jedan od vojnika je primijetio da Emsud još diše, te je navedenom vojniku Đuro Adamović naredio da ga ubije, a što je isti odbio, da bi potom prišao drugi vojnik kojeg su zvali „Brada“, Rambo“ ili „Žučo“ i Emsuda Kadirića nekoliko puta ubo nožem u predjelu grudi, od kojih uboda je Emsud Kadirić i umro, da bi nakon toga jedan od vojnika prišao civilima zaštićenom svjedoku „C“ i Ćamilu Ališkoviću i počeo ih tući, te su vojnici izveli maloljetnog Senadina Muhića iz podruma kuće Smajila Kadirića i počeli ga udarati rukama, nogama, letvom dužine oko 1 metar, a zatim su civile Mirsada Kadirića sina Smaila, rođen 05.12.1964. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor, Senadina Muhića sina Kemala rođen 28.03.1971. godine u Hambarinama, općina Prijedor i Emsuda Avdića sin Sejde, rođen 01.10.1963, godine u Rakovčanima, općina Prijedor odveli pred kuću Adema Borovca i tu im zavezali ruke žicom, pri tome ih tukući nogama i rukama i podesnim predmetima po svim dijelovima tijela, a potom im naredili da uđu u policijski kombi koji je u međuvremenu došao pred kuću Adema Borovca, te ih odvezli u pravcu Ljeskara i dalje u nepoznatom pravcu od kada im se gubi svaki trag i do danas se vode kao nestali, dok su civila Smajila Kadirića sin Sulje rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor vojnici zaustavili na putu prema kući Adema Borovca i počeli ga tući rukama, nogama, puškama

i drugim oruđem i oružjem usljed kojih udaraca je Smajil Kadirić preminuo, a zatim njegovo tijelo bacili u kanal pored puta,

dakle, u okviru širokog i sistematskog napada usmjerenog na civilno nesrpsko stanovništvo sa diskriminatorskom namjerom, znajući za taj napad i svjesni da njihove radnje predstavljaju dio tog napada, u cilju progona cjelokupnog nesrpskog stanovništva na nacionalnoj i vjerskoj osnovi izvršili progon i to lišenjima druge osobe života (ubistvo), mučenjima, prisilnim nestancima, a optuženi Ranko Babić i drugim nečovječnim djelima slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede,

čime bi optuženi Ranko Babić počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), f), i) i k) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. i u vezi sa članom 29. KZ BiH, a optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), f) i i) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. i u vezi sa članom 29. KZ BiH.

Optuženi Ranko Babić, u skladu sa odredbom člana 189. stav 1. ZKP BiH, oslobađa se dužnosti naknade troškova, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, u oslobađajućem dijelu izreke presude, oslobađaju se dužnosti naknade troškova, u skladu sa odredbom člana 189. stav 1. ZKP BiH, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu odredbe člana 198. stav 3. ZKP BiH, oštećeni se sa eventualnim imovinskoopravnim zahtjevima upućuju na parnicu.

O b r a z l o Ź e n j e

I KRIVIČNI POSTUPAK

A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES

1. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je dana 31.12.2018. godine podiglo optužnicu broj T20 0 KTRZ 0001268 11 protiv optuženih Ranka Babića, Bratislava Bilbije i Đure Adamovića, kojom je optuženima na teret stavljeno počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), f), i) i k), sve u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH. Navedena optužnica potvrđena je dana 14.01.2019. godine.
2. Optuženi su se na ročištu za izjašnjenje o krivnji, održanom dana 21.02.2019. godine izjasnili da nisu krivi za počinjenje krivičnog djela koje im se stavlja na teret potvrđenom optužnicom.
3. Glavni pretres u ovom predmetu počeo je dana 18.03.2019. godine čitanjem optužnice Tužilaštva BiH, te iznošenjem uvodnih riječi Tužilaštva.
4. U toku glavnog pretresa izvedeni su dokazi Tužilaštva BiH i odbrane optuženih, koji su navedeni u Aneksu presude i čine sastavni dio iste.
5. Glavni pretres okončan je iznošenjem završne riječi odbrane optuženog Đure Adamovića dana 13.10.2021. godine.

B. PROCESNE ODLUKE

Ponovni početak glavnog pretresa (član 251. stav 2. ZKP BiH)

6. Na statusnoj konferenciji održanoj dana 18.03.2019. godine, predsjednica sudećeg vijeća postavila je pitanje strankama i braniocima da li će biti saglasni da se ponovo ne čita optužnica i da se ne izvode već izvedeni dokazi zbog eventualnog proteka roka od 30 dana između ročišta za glavni pretres, na šta su stranke odgovorile da su saglasne.
7. U toku glavnog pretresa u ovom krivičnom postupku, na nastavcima glavnog pretresa održanim dana 01.07.2019., 09.09.2019., 06.01.2020., 03.09.2020., 23.12.2020., 14.04.2021., 09.06.2021., 14.07.2021. i 25.08.2021. godine, od strane predsjednice Vijeća konstatovano je

da je između nastavaka glavnog pretresa od 27.05.2019. i 01.07.2019., 22.07.2019. i 09.09.2019., 18.11.2019. i 06.01.2020., 03.02.2020. i 03.09.2020., 18.11.2020. i 23.12.2020., 13.01.2021. i 14.04.2021., i 28.04.2021. i 09.06.2021., 09.06.2021. i 14.07.2021. i 14.07.2021. i 25.08.2021. godine protekao rok od 30 dana. Slijedom navedenog, na pretresima održanim dana 01.07.2019., 09.09.2019., 06.01.2020., 03.09.2020., 23.12.2020., 14.04.2021., 09.06.2021. godine, 14.07.2021. i 25.08.2021. godine, u smislu odredbe 251. stav 2. ZKP BiH, Vijeće je donijelo odluku da glavni pretres počinje iznova, međutim stranke i branioци saglasili su se da se ponovo ne čita ranije pročitana optužnica broj T20 0 KTRZ 0001268 11 od 31.12.2018. godine, koja je potvrđena dana 14.01.2019. godine, kao i da se do tada provedeni dokazi ne provode iznova, odnosno da se svjedoci iznova ne pozivaju i saslušavaju, nego da se koriste iskazi dati na ranijem glavnom pretresu.

8. U vezi s tim, a imajući u vidu odredbu člana 251. stav 2. ZKP BiH, kao i prethodnu saglasnost stranaka i branilaca u tom pravcu, Vijeće nije ponovo izvodilo dokaze, već su svi ranije izvedeni dokazi prihvaćeni u ovom postupku.

Isključenje javnosti

9. Na glavnom pretresu održanom dana 18.11.2020. godine, prilikom svjedočenja optuženog Bratislava Bilbije u korist svoje odbrane, po prijedlogu odbrane optuženog Bratislava Bilbije za isključenje javnosti, Vijeće je donijelo odluku da se javnost nakratko isključi, a iz razloga sigurnosti optuženog i njegove djece.

10. Dana 14.04.2021. godine Vijeće je javnost isključilo na prijedlog odbrane optuženog Đure Adamovića, za vrijeme iznošenja odbrane optuženog, s kojim prijedlogom su se ostali saglasili, a iz razloga što je optuženi u svom iskazu iznio određene povjerljive informacije.

11. Također, na glavnom pretresu održanom na dane 22.09.2021. i 13.10.2021. godine, za vrijeme iznošenja završnih riječi odbrane optuženih Bratislava Bilbije i Đure Adamovića, Vijeće je pretres zatvorilo za javnost, imajući u vidu da su odbrane iznosile određene povjerljive informacije iznesene u toku glavnog pretresa u ovom krivičnom predmetu.

Ukidanje mjera zaštite svjedoku "D"

12. Imajući u vidu da je svjedok iz optužnice sa pseudonimom "D", koji pseudonim mu je dodijeljen Rješenjem Suda BiH broj S1 1 K 03129 1 Krn 2 od dana 27.12.2018. godine, preminuo, na glavnom pretresu održanom dana 03.02.2020. godine, odlučeno je da mjere zaštite više nemaju svrhu te su iste ukinute, nakon čega je pročitana iskaz svjedoka u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, pod punim imenom i prezimenom.

Izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza

13. Na glavnom pretresu održanom 03.02.2020. godine, Vijeće je, u skladu sa odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH, zbog smrti svjedoka, po prethodnom prijedlogu Tužilaštva BiH, donijelo odluku da se pročitaju iskazi svjedoka Fehima Crljenkovića, Draginje Lovrić, Ćamila Ališkovića i Adema Borovca, za koje svjedoke su, kao potvrde o smrti, uloženi izvodi iz matične knjige umrlih.¹

14. Iz istog razloga, na glavnom pretresu održanom dana 03.09.2020. godine, od strane postupajućeg tužioca, pročitani su iskazi svjedoka Adema Borovca, koji su uloženi u spis predmeta kao dokazi Tužilaštva BiH.²

15. Kao dokaz odbrane drugooptuženog, provedeno je i čitanje iskaza svjedoka Mesuda Čauševića i Adema Borovca, i to dana 18.11.2020. godine, a nakon što je odbrana u spis uložila izvod iz matične knjige umrlih za svjedoke.³

---

¹ Dokazi Tužilaštva BiH, broj T-8, T-9, T-10 i T-11

² Zapisnik o saslušanju svjedoka Adema Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj: 17-12/3-04-2-106/08 od 09.12.2018. godine i Zapisnik o saslušanju svjedoka Adema Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj: 16-06/1-04-1-405/18, od 08.05.2020. godine, (T-11)

³ Zapisnik o saslušanju Mesuda Čauševića, CSB Zenica, SJB Travnik, broj: 02-041 od 11.01.1993. godine (O2-9), Zapisnik o saslušanju Adema Borovca, Ministarstvo bezbjednosti BiH, Državna agencija za istrage i zaštitu, sektor za istraživanje ratnih zločina i krivičnih djela, broj 16-06/1-04-159/17 od 08.02.2017. godine (O2-10)

16. Imajući u vidu nespornu činjenicu smrti svjedoka, Vijeće je, kako je već istaknuto, donijelo odluku da se pročitaju iskazi gore navedenih svjedoka, postupajući u skladu s odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH.

17. Nakon što je Tužilaštvo BiH predložilo čitanje iskaza svjedoka Naila Đulandića, zbog pogoršanog zdravstvenog stanja i nemogućnosti svjedoka da pristupi na glavni pretres, te imajući u vidu da se radi o svjedoku koji je nastanjen na području ..., Vijeće je, na nastavku glavnog pretresa održanom dana 03.09.2020. godine naložilo postupajućem tužiocu da dostavi noviji nalaz svjedoka, obzirom da je Vijeće na uvid imalo stariju medicinsku dokumentaciju, te kao takva nije dovoljna ni pogodna za vještačenje i donošenje odluke o takvom prijedlogu.

18. Također, po prethodnom prijedlogu odbrane optuženog Bratislava Bilbije, Vijeće je donijelo odluku da se na glavnom pretresu održanom dana 18.11.2020. godine pročitaju iskazi svjedoka Mesuda Čauševića i Adema Borovca, obzirom da su i ovi svjedoci preminuli prije podizanja optužnice u ovom predmetu, odnosno, da je Tužilaštvo prilikom izvođenja svojih dokaza, pročitao i uložilo dva iskaza svjedoka Adema Borovca, dok je odbrana predložila čitanje još jednog iskaza ovog svjedoka.⁴

Izmjena redoslijeda izvođenja dokaza

19. Na ročištu dana 03.09.2020. godine održana je statusna konferencija, kada je, usljed izjašnjenja postupajućeg tužioca, Vijeće donijelo odluku da se izmijeni redoslijed izvođenja dokaza, imajući u vidu da Tužilaštvo BiH nije dostavilo traženu dokumentaciju u odnosu na saslušanje svjedoka sa prebivalištem u ..., kao i da su dva prijedloga za čitanje iskaza svjedoka odbijena kao neosnovana, dok su ostali dokazi Tužilaštva već bili provedeni.

20. Prilikom donošenja ovakve odluke Vijeća, Tužilaštvu BiH ostavljen je rok da za pribavljanje dokaza na osnovu kojih se predlaže čitanje iskaza nedostupnih svjedoka, a u međuvremenu odlučeno je da odbrana počne sa izvođenjem svojih dokaza.

---

⁴ Dokazi odbrane optuženog Bratislava Bilbije, broj O2-9 i O2-10

21. Nakon toga, na glavnom pretresu od dana 01.10.2020. godine odbrana prvooptuženog je počela sa izvođenjem svojih dokaza. Imajući u vidu da je odbrana prvooptuženog predložila vještačenje optuženog od strane vještaka vojne struke, te da nalaz vještaka nije bio dostavljen blagovremeno, Vijeće je donijelo odluku da se nastavi sa izvođenjem dokaza odbrane drugooptuženog.

22. Dana 23.12.2020. godine, na održanom glavnom pretresu, Vijeće je ponovo donijelo odluku o izmjeni redoslijeda izvođenja dokaza, i taj dan je saslušan preostali vještak odbrane prvooptuženog.

23. Konačno, dana 28.04.2021. godine Vijeće je donijelo odluku da se sasluša preostali svjedok Tužilaštva, Nail Đulandić, obzirom da je isti ipak pristupio na glavni pretres, umjesto ranijeg prijedloga Tužilaštva BiH da se njegov iskaz čita. Tako je ovaj svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom dana 09.06.2021. godine.

Ocjena zakonitosti iskaza svjedoka Ćamila Ališkovića, Fatime Ališković i svjedoka „A“

24. Odbrana optuženog Bratislava Bilbije prigovorila je na zakonitost dokaza Tužilaštva – iskaza svjedoka Ćamila Ališkovića, Fatime Ališković i svjedoka „A“, navodeći kao razlog da je istragu u ovom predmetu započeo i vodio kao glavni istražilac SIPA-e, istražitelj Bahrudin Džamdžić (preminuo), koji uopšte nije smio postupati u ovom predmetu, kao i da je odbrana za razloge zbog kojih ovaj istražitelj nije mogao postupati u predmetu saznala tek nakon što su izvedeni dokazi optužbe na glavnom pretresu i zbog čega odbrana navodi da nije mogla reagovati prilikom korištenja nezakonitih dokaza.

25. Kao razloge za navedeni prigovor, odbrana je navela da su u istrazi u ovom krivičnom predmetu saslušani svjedoci Fatima Ališković, Ćamil Ališković i svjedok „A“, čiji iskazi su uloženi u spis predmeta. Tako, u vezi iskaza svjedoka Fatime Ališković i Ćamila Ališkovića, odbrana ističe da je ove svjedoke saslušavao istražitelj Bahrudin Džamdžić, njihov zet, odnosno muž njihove kćerke Nurfete Džamdžić, rođene Ališković, o čemu je odbrana dostavila

i dokaze.⁵ Pored toga, odbrana je dostavila dokaze o određenom stepenu srodstva sa svjedokom „A“, međutim, Vijeće neće detaljno obrazlagati stepen srodstva, obzirom da bi se na taj način ugrozio identitet svjedoka s mjerama zaštite, podsjećajući da su u spis uloženi dokazi koji potvrđuju o kojem stepenu srodstva se zaista radi.

26. U duhu navedenog prigovora, Vijeće je detaljnije izvršilo uvid u zapisnike o saslušanju navedena tri svjedoka, Fatime Ališković, svjedoka „A“ i Ćamila Ališkovića, koji su svoje izjave dali istražiteljima Državne agencije za istrage i zaštitu 2009. godine i koje izjave su uložene u spis predmeta.

27. Kada je u pitanju iskaz svjedoka Ćamila Ališkovića, isti je pročitao na glavnom pretresu, obzirom da je ovaj svjedok preminuo prije nego je optužnica podignuta u ovom predmetu, dok su svjedoci Fatima Ališković i svjedok „A“ saslušani i pred ovim sudećim vijećem.

28. U smislu navedenog, Vijeće je imalo u vidu odredbu člana 29. stav b) ZKP BiH, kojom je propisano da sudija ne može vršiti sudijsku dužnost *„ako mu je osumnjičeni, odnosno, optuženi, njegov branilac, tužilac, oštećeni, njegov zakonski zastupnik ili punomoćnik, bračni, odnosno, vanbračni drug ili srodnik po krvi u pravcj liniji do bilo kojeg stepena, u pobočnj liniji do četvrtog stepena, a po tzbini do drugog stepena.“*

29. Nakon što je Vijeće cijeno dokaze provedene na ovu okolnost, utvrdilo je da su iskazi dati 2009. godine pomenutom istražitelju zaista nezakoniti i da se kao takvi ne mogu koristiti u ovom krivičnom postupku. Naime, pomenuta odredba procesnog zakona u konkretnom slučaju se analogijom može primijeniti i na službenu osobu koja saslušava svjedoke, pogotovo u slučaju kada je taj istražitelj SIPA-e zet svjedoka Fatime i Ćamila Ališkovića i koji je ove svjedoke, kako se to može utvrditi uvidom u zapisnike o saslušanju, saslušavao u njihovoj porodičnoj kući, odnosno, porodičnoj kući svoje supruge.

---

⁵ Izvod iz MKV, broj 04-201-71/20 od 04.09.2020. godine (dokaz broj O2-11) i Izvod iz MKU na ime Nurfeta Ališković, broj 04-200-3558/20 od 14.09.2020. godine (dokaz broj O2-12)

30. Nalazeći ovakve iskaze nezakonitim, Vijeće iste nije ni uzimalo u obzir prilikom analize i ocjene dokaza.

31. Međutim, kada je u pitanju iskaz svjedoka „A“, Vijeće je također imalo u vidu da je ovaj svjedok, pored iskaza datog istražitelju Bahrudinu Džamdžiću 2009. godine, iskaz dao i drugim istražiteljima 2005. godine, a koji iskaz je korišten prilikom saslušanja ovog svjedoka na glavnom pretresu, te koji je Vijeće cijenilo zakonitim, obzirom da je svjedok imao priliku pojasniti određene razlike u iskazima, ali i iz razloga što su relevantni dijelovi iskaza ovog svjedoka potkrijepljeni iskazima drugih svjedoka.

32. Navedeni zaključak Vijeća odnosi se i na iskaze ostalih svjedoka koje je saslušavao istražitelj Bahrudin Džamdžić, a za koje odbrana tvrdi da su nezakoniti prema doktrini plodova otrovne voćke, a radi se o iskazima svjedoka Huseina Đuldanića, Muharema Borovca, Ajke Borovac, Hasana Đuldanića, Naila Crljenkovića, Jusufa Crljenkovića, svjedoka „D“, Bajre Kadirića, Draginje Lovrić i Senadina Čauševića. S tim u vezi, Vijeće nalazi da se iskazi ovih svjedoka ne mogu smatrati nezakonitim, obzirom da je većina pobrojanih svjedoka saslušana neposredno pred ovim sudećim Vijećem, kada je odbrana (ali i Vijeće) imala priliku da provjeri navode svjedoka date u iskazima u fazi istrage i pred ovim istražiteljem, koje izjave je Vijeće u konačnici i cijenilo prilikom donošenja konačne sudske odluke.

Odbijanje pojedinih dokaznih prijedloga Tužilaštva BiH

33. Postupajući tužilac je na glavnom pretresu održanom 03.09.2020. godine predložio je da se iskazi svjedoka Huseina Đuldanića i Naila Crljenkovića pročitaju, obzirom da se svjedoci nalaze u ..., kao i da je svjedok Husein Đuldanić imao dva operativna zahvata i da se nalazi u kolicima, zbog čega nije u mogućnosti putovati i pristupiti na glavni pretres pred ovim Sudom, dok je svjedok Nail Crljenković također imao operaciju grla i teško govori. U vezi navedenog prijedloga, tužilac je izjavio da Tužilaštvo ne posjeduje medicinsku dokumentaciju u odnosu na svjedoka Huseina Đuldanića, ali da se isti obavezao istu dostaviti, dok je za svjedoka dostavljen nalaz ORL.

34. Pored navedenog, Tužilaštvo je predložilo da se pročita iskaz svjedoka Jusufa Crljenkovića koji se nalazio u Holandiji i kojem su onemogućeni dolasci zbog pandemije korona virusa, zbog toga smatrajući da postoje razlozi iz člana 273. ZKP BiH jer je svjedok nedostupan.

35. U vezi navedenog prijedloga Tužilaštva BiH, odbrana se usprotivila čitanju iskaza živih svjedoka, dok je u pogledu svjedoka Jusufa Crljenkovića odbrana optuženog Bratislava Bilbije izjavila da će se moći izjasniti tek nakon što se dostavi medicinska dokumentacija za svjedoka Huseina Đuldanića, obzirom da ne postoji ni jedan argument koji bi potkrijepio tvrdnju da je svjedok nedostupan.

36. Nakon što je saslušalo razloge za ovakve prijedloge Tužilaštva BiH, Vijeće je naložilo postupajućem tužiocu da dostavi „svježije“ nalaze u pogledu zdravstvenog stanja svjedoka Naila Crljenkovića, obzirom da je u spis uložen nalaz iz 2019. godine u kojem je navedeno da je ..., te da Vijeće u tom trenutku ne može donijeti odluku o čitanju iskaza ovog svjedoka, predlažući tužiocu da pokuša organizovati saslušanje ovog svjedoka putem videolinka iz ....

37. U vezi prijedloga za čitanje iskaza svjedoka Huseina Đuldanića i Jusufa Crljenkovića, Vijeće je takav prijedlog odbilo, obzirom da nije dostavljena bilo kakva dokumentacija koja bi potkrijepila navode da je svjedok Husein Đuldanić nedostupan za saslušanje, dok je kao razlog za odbijanje prijedloga za čitanje iskaza svjedoka Jusufa Crljenkovića Vijeće istaklo da je Tužilaštvo do tog trenutka imalo dovoljno vremena da predloži njegovo saslušanje, obzirom na navode odbrane da je svjedok bio u najmanje dva navrata u Prijedoru, a ne u Holandiji kako to Tužilaštvo tvrdi.

C. DOKAZNI POSTUPAK

38. Na prijedlog Tužilaštva BiH, u toku glavnog pretresa, u svojstvu svjedoka saslušani su: Muharem Borovac i Sanita Ramić dana 01.04.2019. godine, S. B. i S. Č. dana 08.04.2019. godine⁶, Fikret Kadirić i Bajro Kadirić dana 15.04.2019. godine, Nail Crljenković i Smajo Kadirić dana 22.04.2019. godine, Zekija Borovac i Ivo Pavić dana 20.05.2019. godine, Zvonko Pavić

---

⁶ Svjedoci su prije svjedočenja podnijeli zahtjeve da se njihovo ime ne objavljuje u medijima i u presudi

dana 27.05.2019. godine, svjedok „A“ dana 01. i 08.07.2019. godine, Senadin Čaušević dana 22.07.2019. godine, Nail Poljak i svjedok „C“ dana 09.09.2019. godine, svjedok „E“ dana 21. i 28.10.2019. godine, Hasan Đuldanić dana 28.10.2019. godine, Fatima Ališković dana 18.11.2019. godine, Enes Poljak dana 06.01.2020. godine, te svjedok Nail Đulandić dana 09.06.2021. godine.

39. U svojstvu svjedoka odbrane optuženog Ranka Babića, u toku glavnog pretresa saslušani su svjedok Milodrag Glušac, dana 01.10.2020. godine i optuženi Ranko Babić dana 28.10.2020. godine, dok je u svojstvu vještaka saslušan Mladen Marinković dana 23.12.2020. godine.

40. Kao svjedoci odbrane optuženog Bratislava Bilbije saslušani su: Ramiz Škulj, Rešad Belko, Rade Krneta, Slavko Tomić i Drina Iveljić dana 11.11.2020. godine i optuženi Bratislav Bilbija dana 18.11.2020. godine.

41. U konačnici, u svojstvu svjedoka odbrane optuženog Đure Adamovića, na glavnom pretresu saslušani su: Radovan Grbić dana 13.01.2021. godine, optuženi Đuro Adamović dana 14.04.2021. godine i Vojislav Gligić dana 28.04.2021. godine.

42. U spis predmeta uložen je određeni broj materijalnih dokaza Tužilaštva i odbrane, čiji popis se nalazi u *Anexu* ove presude.

D. ZAVRŠNE RIJEČI

a) Završna riječ Tužilaštva BiH

43. U svom završnom obraćanju, Tužilaštvo BiH prvenstveno se osvrnulo na opće elemente krivičnog djela “Zločini protiv čovječnosti” koji trebaju biti ispunjeni da bi se djelo moglo okarakterisati kao takvo. Potom je Tužilaštvo navelo kako je nesporno dokazalo da su optuženi Ranko Babić, Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, radnjama navedenim u optužnici, počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti, a koje tvrdnje potvrđuju iskazi svih saslušanih

svjedoka kako optužbe, tako i odbrane. U vezi s tim, Tužilaštvo je interpretiralo iskaze svjedoka Muharema Borovca, Alise Ramić, ranije Borovac, Fikreta Kadirića, svjedoka „A“, Bajre Kadirića, Naila Cljenkovića, Smaje Kadirića, Samke Čaušević, Naila Poljaka, svjedoka „C“, Fatime Ališković, svjedoka „B“, Zvonka Pavića i svejdoka „E“. Na kraju svog završnog obraćanja, Tužilaštvo BiH navelo je da iskazi svih svjedoka optužbe ispunjavaju sve kriterije vjerodostojnosti iskaza svjedoka i to kriterije sadržinske analize iskaza, kriterije konstantnosti i kriterije homogenosti, navodeći da su njihovi iskazi u potpunosti saglasni i sa iskazima drugih svjedoka. Tužilaštvo BiH smatra da su svjedoci svoje iskaze dali potpuno objektivno, bez imalo osvetničkog tona, sa jasnom namjerom i ciljem da njihov iskaz bude osnov za utvrđivanje istine i postizanje pravde u ovom krivičnom postupku, pritom navodeći da je pravilnom ocjenom tih iskaza nesporno da su navedene radnje počinili optuženi. Naime, Tužilaštvo BiH navodi da se, cijeneći naprijed navedene izjave svjedoka i dovodeći ih u vezu sa dokazima materijalne prirode, može sasvim jasno zaključiti da je u periodu koji se optuženom stavlja na teret od strane srpskih snaga koje su činile vojne i policijske formacije, izvršen širok i sistematski napad usmjeren protiv civilnog stanovništva nesrpske nacionalnosti opštine Prijedor, da su optuženi to znali, da su bili svjesni da njihove radnje koje su počinili na način kako je to opisano u dispozitivu optužnice, predstavljaju dio tog napada, što sve ukazuje na ostvarenje svih obilježja bića krivičnog djela koje se optuženima stavlja na teret. Imajući u vidu sve navedeno, Tužilaštvo je istaklo kako smatra da su dokazane sve odlučne činjenice koje se optuženima stavljaju na teret, te predlaže da se optuženi oglase krivim i kazne po zakonu.

b) Završna riječ odbrane optuženog Ranka Babića

44. Odbrana Ranka Babića u svom završnom izlaganju prvo se osvrnula na standard ocjene dokaza, ukazujući na dalju analizu dokaza uložениh u spis ovog predmeta. Tako je odbrana navela da je Sud, u toku glavnog pretresa, čuo iskaze svjedoke koji se zahvaljuju optuženom Ranku Babiću na pomoći, kako im je optuženi spasio živote, kako im je donosio hranu i sakrivao ih. Naime, odbrana smatra da su nekim svjedocima saznanja o identitetu kapetana formirana pod uticajem drugih ljudi, te da su zbog višestrukog ponavljanja, od strane drugih lica, formirali stav da je kapetan koji se nalazio kod kuće Kadirića kapetan Babić, a ne kapetan Gnjatović, ističući da njemu niko nije znao ni ime ni prezime. Također, odbrana smatra

da, na osnovu izjava jednog dijela svjedoka, isti nisu poznavali optuženog, da ga nikada nisu ni vidjeli, pa čak ni tog dana, međutim naveli da su da su od drugih čuli da se radi o Babiću, pa u vezi s tim odbrana smatra da su takve tvrdnje formirane pod uticajem drugih i da se ne radi o stvarnim saznanjima svjedoka. Odbrana je također navela da je istraga vođena samo u smjeru „kapetana Babića“, te su istražioci svjedocima postavljali pitanja u namjeri potvrđivanja te pretpostavke, pri čemu odbrana navodi da ne smatra da je to rađeno zlonamjerno već u namjeri da se potvrdi stav istražilaca i potreba žrtava da se počinioci zločina kazne, navodeći da, u prilog ovim tvrdnjama, govore i dijametralno suprotni opisi fizičkog izgleda, uniforme, naoružanja i ponašanja. Kada je riječ o svjedocima koji su saslušani u toku glavnog pretresa, odbrana se osvrnula na iskaze svjedoka Naila Crljenkovića, Naila Poljaka, Asima Muhića, Enesa Poljaka, svjedoka “C”, Fatime Ališković, Fikreta Kadirića, Bajre Kadirića, Muharema Borovca, svjedoka “B”, Huseina Đulandića, Naila Đulandića, Milodraga Glušca, Vojislava Glišića, Radovana Grgića, svjedoka “E”, te iskaze optuženih koje su dali u svojstvu svjedoka. U daljem izlaganju završne riječi odbrana se osvrnula na analizu vojnog vještačenja, a koje je vršeno u odnosu na formiranje i organizaciju 6. Ljubijskog bataljona i ulogu prvooptuženog Ranka Babića u istom. Naime, odbrana navodi da se Ranko Babić u vremenskom periodu od 01.02.1992. godine do 31.07.1992. godine nalazio na radnoj obavezi u RŽR “Ljubija”, te navodi da nije bio pripadnik vojske ili policijskih i paravojnih jedinica, zaključivši da nije mogao učestvovati, pomagati i poticati u progonu civilnog nesrpskog stanovništva na područjima naselja Brdo, Hambarine, Rakovčani, Ljeskare, zaseoka Brdo i okolnih mjesta u opštini Prijedor. Odbrana dalje navodi kako je u periodu haotične situacije u Prijedoru, Ranko Babić nastojao da pomogne svojoj porodici, komšijama i prijateljima svih nacionalnosti što je dovelo do izlaganja njegove porodice i njega samog šikaniranju, maltretiranju i prijetnjama likvidacijom, pa je zbog toga, kako bi spasio svoju porodicu i sebe, stekao autoritet oficira VRS, te civilnih vlasti i naroda Prijedora, obukao uniformu i stavio čin kapetana i višestruko, u komandi brigade, molio da ga angažuju u VRS. Nakon toga, odbrana navodi da je prvooptuženom komandant brigade, na prijedlog komandanta 6. Ljubijskog bataljona, Milorada Bilbije, usmeno odobrio da ode u 6. Ljubijski bataljon i istima pomogne u formiranju bataljona što je optuženi učinio 02.08.1992. godine. U vezi s tim, odbrana ističe da Ranko Babić nikada nije dobio pisanu naredbu o rasporedu i postavljanju u 6. Ljubijski bataljon, kako on, tako ni bataljon te navodi kako nije imao posebnu ulogu i ovlaštenja u istom, te nikada nije vođen u

evidenciji ovog bataljona. Na kraju, odbrana navodi da, iako je optuženi imao čin rezervnog kapetana rezervnog sastava vojske, sve i da mu je VRS potvrdila čin ili da mu je dodijeljen drugi čin, bez zvaničnog rasporeda konkretnih zadataka nikome nije mogao komandovati. Odbrana se u daljem izlaganju osvrnula na uslove postojanja efektivne kontrole koja predstavlja stvarne mogućnosti nadređenog da kontroliše podređene, s ciljem da spriječi ili kazni krivična djela, pri čemu se odbrana prvenstveno osvrnula na prvi uslov, prema praksi MKSJ, a koju slijede i MKSR i Sud BiH, za postojanje komandne odgovornosti, a to je da je optuženi u relevantnom razdoblju bio nadređen počiniocima krivičnih djela, odnosno da je postojao odnos subordinacije. Dakle, odbrana smatra da faktori, koje treba uzeti u obzir, pri ocjeni da li je nadređeni imao efektivnu kontrolu, uključuju, između ostalog, njegovu mogućnost da izdaje naređenja, kao i da li su ta naređenja u stvarnosti izvršavana, da li je mogao da izriče disciplinske mjere i da li je imao moć da odlučuje o unaprijeđenjima i prestanku službe. Također, odbrana je navela da bi se optuženi smatrao odgovornim po osnovu komandne odgovornosti, mora se dokazati da nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi ili kazni počinjenje krivičnih djela za koja se terete, te da se stepen efektivne kontrole može upotrijebiti pri utvrđivanju koje su "nužne i razumne mjere u okviru ovlaštenja nadređenog", pri čemu navodi da su "nužne" mjere one odgovarajuće mjere koje nadređeni treba preduzeti da bi ispunio svoju obavezu da spriječi ili kazni krivično djelo u osnovi, dok su "razumne" mjere one koje objektivno spadaju u okvir stvarnih ovlasti nadređenog. U vezi s tim, odbrana se poziva na stav žalbenog Vijeća u predmetu *Mandid*, gdje je Vijeće istaklo da ovlaštenja koja je nadređeni imao nad počiniocima, moraju biti „efektivna“, odnosno „stvarna“ u poređenju sa ovlaštenjima koja su samo teoretska ili eventualna i da se postojanje takve moći ne može pretpostaviti, niti ona može biti predmetom bilo kakve spekulacije, te da se ona zapravo mora utvrditi izvan razumne sumnje kao konkretan primjer izvršavanja ovlaštenja nadređenog. Odbrana smatra da ovi uslovi nisu ispunjeni kada je u pitanju optuženi Ranko Babić, te navodi da je u situacijama, kada to nije predstavljalo opasnost za bezbjednost njegove porodice i njega, pomagao ljudima, zaključujući da to ne predstavlja razloge za njegovo osuđivanje. U odnosu na opće elemente, odbrana navodi da je, za svaki predmet ratnog zločina, od presudnog značaja posmatrati događaje prilikom presuđenja iz perspektive vremena kada su se isti odigrali i mogućnost saznanja i namjera optuženih, u to vrijeme, a ne u vrijeme suđenja. U odnosu na tvrdnje iz optužnice, odbrana navodi da, iako se optuženom daje status

odgovornog lica u procesu sistematskog progona nesrpskog stanovništva koji je dio šireg i sistematičnog plana, smatra da na ove okolnosti nije proveden niti jedan dokaz. Odbrana dalje navodi da optuženi nikada nije bio član niti jedne političke stranke, pa tako ni SDS-a u periodu obuhvaćenom optužnicom, da se priključio vojsci 02.08.1992. godine, da nije imao raspored niti potčinjene, te da nije dobio čin niti ljudstvo kome je mogao komandovati, niti je imao status odgovornog lica. Naime, odbrana tvrdi da optuženi nije bio angažovan kao predstavnik srpskog naroda u bilo kakvoj organizaciji koja je mogla uticati na postupke usmjerene protiv nesrpskog stanovništva, pa samim tim nije, ni na koji način, uticao na sukobe koji su nesporno izbili, pa tako ni zatvaranje lica, navdoeći da optuženi nije imao komandnu ulogu ni u pretresima terena, lišavanjima slobode, transportu zatvorenika, kao niti u ijednom događaju koji se smatra progonom nesrpskog stanovništva. Na kraju, odbrana je istakla da, sve i da se prihvati teza optužnice da je optuženi Ranko Babić bio prisutan prilikom inkriminisanog događaja, isti nije imao efektivnu kontrolu nad drugim ljudima smatrajući da vremenski period, od priključivanja optuženog u bataljon dana 02.08.1992. godine do vršenja pretresa terena 12 dana kasnije, nije bio dovoljan da on upozna pripadnike bataljona, niti da dođe do znanja ili sumnje da bi neko mogao počiniti zločine i zbog čega, između ostalog, a iz čega, kako odbrana smatra, proizilazi da optuženi nije imao efektivnu kontrolu, što upućuje na zaključak da nije mogao nikoga spriječiti u bilo kojoj radnji što je, po navodima odbrane, nesporno iz provedenih dokaza. U konačnici, odbrana se osvrnula na različite iskaze svjedoka u pogledu identifikacije optuženog Ranka Babića, ističući proturječnosti u iskazima svjedoka i praveći razliku između onih kojima se optuženi u kući Borovca sam predstavio, a koji su ga konkretnije i sa manje odstupanja opisali, s jedne strane i svjedoka koji su pretpostavljali ko je Babić i pretpostavljali da su ga vidjeli na mjestu događaja, koju činjenicu svjedoci ne spore. U vezi s tim, odbrana smatra da navedeno ukazuje da identifikacija Ranka Babića, kao osobe u čijem su prisustvu dva lica lišena života, ne samo da nije pouzdana već po svemu ukazuje da se radi o kapetanu Gnjatoviću i to po opisu fizičkog izgleda i oslovljavanja, ističući činjenicu da su drugo i trećeoptuženi identifikovali počinioca, a koje izjave, prema navodima odbrane, nisu izazvale potrebnu pažnju. Na kraju svoje završne riječi, a na osnovu svega izloženog, odbrana predlaže da Sud oslobodi krivice optuženog Ranka Babića za djela koja mu se stavljaju na teret, uzimajući u obzir da je porodičan i častan čovjek, da se tokom postupka držao korektno, da

nije ometao postupak, cijeneći iskaze svjedoka koji nesporno ukazuju na njegov odnos prema ljudima.

45. U svom završnom obraćanju, optuženi Ranko Babić prvenstveno se osvrnuo na očekivanja da će se žrtve nasilja oduprijeti kušnji osvete i da će prepoznati krivce, locirati ih i izvesti pred lice pravde, jer je to, kako optuženi smatra, bitan preduslov ne samo oprosta već i odbacivanja generalizacije zločina cijelog naroda. Optuženi je naveo da je Tužilaštvo BiH u pogledu efektivne kontrole, napravilo kardinalnu grešku, iz neznanja ili pak neobaviještenosti, jer svojstvo izvlači iz čina, a važećim propisima to ne dokazuje, već uzima kao aksiom. Dalje je optuženi naveo da je u svoju odbranu mogao dovesti stotine svjedoka, ali je ipak smatrao da mu za ovakve optužbe ne treba niko svjedočiti, u čemu se nije slagao sa svojim braniocem, kako navodi, te je na njegov nagovor i pozvao zamjenika komandanta bataljona koji je pojasnio komandni kadar u bataljonu i koju je obavezu optuženi imao, pri čemu navodi da je njegov branilac, također, insistirao na vojnom vještačenju. Na kraju, optuženi je naveo da je čitav svoj život proživio na pravom putu sa prolaznim posrtajima, ali sa mirom u duši i pred Bogom, nadajući se i pred zakonom.

c) Završna riječ odbrane optuženog Bratislava Bilbije

46. U završnom izlaganju, odbrana optuženog Bratislava Bilbije prvenstveno se osvrnula na činjenicu zbog koje je već u fazi istrage, kako odbrana navodi, u značajnoj mjeri kompromitovan ovaj krivični postupak neshatljivim nezakonitim postupanjem ovlaštenih službenih osoba. Naime, odbrana smatra da je kao glavni istražilac Državne agencije za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine postupala osoba koja uopšte nije smjela postupati u ovom predmetu, navodeći da je odbrana za razlog zbog kojeg isti nije smio postupati saznala tek nakon izvođenja dokaza optužbe na glavnom pretresu. U vezi s tim, odbrana je detaljno navela sve dokaze koje smatra nezakonitim, navodeći da je pomenuti istražitelj morao biti izuzet iz istrage u ovom krivičnom predmetu, obzirom da odbrana smatra da je trinaest svjedoka, od predloženih dvadeset sedam u optužnici, na nezakonit način saslušavano u istrazi. U daljem izlaganju odbrana je detaljno interpretirala iskaz svjedoka Naila Crljenkovića, Bajre Kadirića, svjedoka „E“, Naila Đuladnića, pročitani iskaz svjedoka Draganje Lovrić i Mesuda Čauševića,

na osnovu kojih odbrana zaključuje da se optuženom Bratislavu Bilbiji ne mogu stavljati na teret ubistva Mirsada Kadirića, Senadina Muhića i Emsuda Avdića, smatrajući da ni jedna logična činjenična i pravna konstrukcija ne može dovesti do suprotnog zaključka. U vezi s tim, odbrana smatra da su, u toku glavnog pretresa, svjedoci optužbe iznijeli razlike u pogledu bitnih činjenica i to čime su oštećeni odvezeni i na koji način i čime su ubijeni. Također, odbrana izražava žaljenje u pogledu svjedoka optužbe Huseina Đuldanića koji nije svjedočio na glavnom pretresu smatrajući da njegov iskaz iz istrage najbolje pokazuje kako je lako nekome „skinuti glavu, ni krivom, ni dužnom“. Dalje je odbrana interpretirala iskaze svjedoka Nezire Kadirić, dovodi ih u vezu sa izjavama svjedoka „E“, svjedoka „A“ i „C“, pročitane iskaze svjedoka Adema Borovca, nakon čega se odbrana osvrnula na iskaze svjedoka datih u zatvorenom dijelu glavnog pretresa. Nakon toga, odbrana se osvrnula na princip *in dubio pro reo*, navodeći da je stav odbrane takav da Sud mora donijeti oslobađajuću presudu, ne samo kada je uvjeren u nevinost optuženog, nego i u situaciji kada nije uvjeren ni u njegovu krivicu niti u njegovu nevinost, jer postoje dokazi koji ga terete. U tom smislu, odbrana smatra da svaka situacija u kojoj se javlja i najmanja sumnja u vezi sa dokazom, primjenom načela *in dubio pro reo*, mora se ići u prilog optuženom. Dalje se odbrana osvrnula na pravnu kvalifikaciju djela iz optužnice, odnosno na opće elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti koji se optuženom stavlja na teret, na vremensko važenje zakona sa osvrtom na princip zakonitosti ili legaliteta, na retroaktivnu primjenu krivičnog zakona i zakonitosti u izricanju krivičnih sankcija, te na sudsku praksu i retroaktivnu primjenu krivičnog zakona. Na kraju svog završnog izlaganja, odbrana zaključuje da nikome ne može biti izrečena sankcija za djelo koje, prije nego je učinjeno, nije zakonom bilo propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana krivična sankcija, navodeći da vrhovni princip krivičnog zakonodavstva, princip legaliteta, ne smije biti doveden u pitanje u bilo kom njegovom elementu. Odbrana je na kraju istakla da je princip obavezne primjene blažeg zakona sadržan u ustavnopravnom sistemu Bosne i Hercegovine, te da pozivanje na svrhu kažnjavanja i pravdu radi retroaktivne primjene strožijeg zakona predstavlja afirmaciju ciljeva krivične politike na štetu principa legaliteta i stvaranje sistema suprotnog pravu, načelu zakonitosti i zabrani retroaktivnosti.

d) Završna riječ odbrane optuženog Đure Adamovića

47. Odbrana optuženog Đure Adamovića se u svojoj završnoj riječi prvenstveno osvrnula na navode iz optužnice, potom na primjenu materijalnog prava, zatim na analizu obilježja krivičnog djela koje se trećeoptuženom stavlja na teret, u kojem dijelu se odbrana osvrnula na opće elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti. Tako se odbrana u nastavku svog izlaganja osvrnula na zakonitost provedenih dokaza Tužilaštva BiH na koje okolnosti je ulagala i prethodne prigovore prilikom podizanja optužnice, gdje je, kako odbrana ističe, ukazala na nezakonitost predloženih dokaza, zapisnika iz istrage o saslušanju svjedoka, posebno sa naglaskom na svjedoke s mjerama zaštite, koji prigovori su odbijeni kao neosnovani. U vezi s tim, odbrana navodi da u donesenom rješenju nema ni riječi o zakonitosti pribavljenih dokaza kojim Tužilaštvo BiH dokazuje postojanje osnovane sumnje. Naime, odbrana smatra da je, u ovom predmetu, postupao glavni istražilac SIPA-e koji nije smio postupati u ovom predmetu, a da je razlog zbog kojeg isti nije smio postupati odbrana saznala tek nakon izvođenja dokaza optužbe na glavnom pretresu, ističući da je to razlog što nije mogla odmah reagovati prilikom izvođenja nezakonitih dokaza. Kada je u pitanju analiza provedenih dokaza, odbrana se prvenstveno osvrnula na događaje pred kućom Adema Borovca, događaje ispred kuće Smajila Kadirića i protivpravno lišenje slobode, žena i djece i zaključavanje u podrum kuće Smajila Kadirića, na koje okolnosti je odbrana interpretirala iskaze svjedoka „A“, svjedoka Fikreta Kadirić, Draginje Lovrić, Fatime Ališković, svjedoka „C“, pročitane izjave svjedoka Ćamila Ališkovića i Adema Borovca. Odbrana se zatim osvrnula na dokaze koje je izvela u cilju dokazivanja tvrdnji odbrane i to saslušanje optuženog u svojstvu svjedoka, saslušanje svjedoka Radovana Grbića i Vojislava Gligića, vojnike pripadnike Vojske Republike Srpske, za koje odbrana tvrdi da su bili zajedno sa trećeoptuženim u akciji. U vezi s tim, odbrana je iznijela zaključak da, uzimajući u obzir navedeno, odbrana smatra da u postupcima optuženog Đure Adamovića, na osnovu izvedenih dokaza na glavom pretresu, nema ni jednog elementa bića krivičnog djela koje je predmet optužnice Tužilaštva BiH u ovom predmetu. Na kraju, odbrana smatra da je, prije svega, u svom završnom izlaganju uspjela da skrene pažnju Suda i ukaže na nedostatke optužnice u primjeni materijalnog prava i na povrede zakona koje su prethodno obrazložene, zaključujući da ocjenom izvedenih dokaza, u svojoj međusobnoj vezi, sa izjavom svjedoka jedini zaključak koji se može izvući je da svjedoci Tužilaštva BiH nisu potvrdili identitet Đure Adamovića kao izvršioca radnji izvršenja krivičnog djela za koje je optužen. Naime, odbrana smatra da ni jedan svjedok optužbe, koji je bio očevidac događaja opisanog u

dispozitivu optužnice, u to vrijeme nije poznavao optuženog, niti su svojim svjedočenjem, kako odbrana navodi, van razumne sumnje dokazali da je izvršilac tih radnji odnosno saizvršilac, kojeg su oni imenovali kao „Đurica“, „Rambo“, „Brada“, „Žučo“ ili „nepoznati vojnik“, optuženi Đuro Adamović. Dalje, odbrana je ukazala na načelo *in dubio pro reo* koje predstavlja jednu od neposrednih posljedica presumpcije nevinosti, navodeći da se svaka sumnja u postojanje neke pravno relevantne činjenice mora odraziti u korist optuženog, s jedne strane, a da činjenice koje idu na štetu optuženog (*in peius*) moraju biti utvrđene sa potpunom sigurnošću, s druge strane. U skladu sa prednje navedenim, odbrana predlaže da se optuženi Đuro Adamović oslobodi optužbe, obzirom da ista smatra da nije dokazano, van svake razumne sumnje, da je optuženi izvršio djelo za koje ga optužba tereti.

II STANDARDI DOKAZIVANJA

48. Prilikom razmatranja i ocjene dokaza koji su provedeni na glavnom pretresu, Vijeće se rukovalo nekim osnovnim načelima propisanim u ZKP BiH kao i u Konvenciji, a koji će u nastavku biti navedeni.

49. Član 3. stav 1. ZKP BiH određuje da se svako smatra nevinim dok se ne utvrdi njegova krivica za krivično djelo koje mu se stavlja na teret.

50. Svrha sudskog postupka jeste da se osigura da niko nevin ne bude osuđen, a da se učinitelju krivičnog djela izrekne krivičnopravna sankcija pod uslovima propisanim Krivičnim zakonom BiH i u zakonom propisanom postupku (član 2. stav 1. ZKP BiH).

51. Odredbom člana 3. stav 1. ZKP BiH određena je pretpostavka nevinosti, koja predviđa da se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.

52. Procesna pretpostavka nevinosti je tzv. privremena pretpostavka (*praesumptio iuris tantum*) koja vrijedi dok se suprotno ne dokaže. Zbog usvajanja ove pretpostavke, optuženi je oslobođen tereta dokazivanja svoje nevinosti. Teret dokazivanja suprotnog od onog što

predviđa pretpostavka nevinosti je na tužiocu. Pretpostavka nevinosti ne odnosi se samo na krivnju optuženog, već i na sve druge bitne elemente koji stoje u međusobnoj vezi u pojmu krivičnog djela (radnja izvršenja, protupravnost ili kažnjivost).

53. Smatra se, a što potvrđuje i sudska praksa ESLJP, da presumcija nevinosti ima, između ostalog, sljedeće posljedice:

(i) optuženi nije dužan dokazivati svjcu nevinost i teret dokazivanja leži na suprotnoj strani, dakle tužiocu i

(ii) sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je uvjeren u nevinost optuženog, nego i u situaciji kad o tome postoji razumna sumnja.

Jedna od neposrednih posljedica presumpcije nevinosti je izričita zakonska odredba sadržana u članu 3. stav (2) ZKP BiH prema kojoj „sumnja u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog.“

54. Riječ je o načelu *in dubio pro reo* ili načelu koje je izraz pogodovanja optuženom. Neku činjenicu sud može na temelju ocjene dokaza smatrati utvrđenom kada se uvjerio u njezino postojanje koje mora proizilaziti iz dokaza izvedenih na glavnom pretresu i kad u tom pogledu postupajuće vijeće nema više nikakvih dvojbi. Pri tome, sve činjenice koje su *in peius* (na štetu) optuženog, moraju se utvrditi sa apsolutnom sigurnošću, odnosno, moraju se dokazati. Ukoliko se to ne postigne, uzima se kao da one i ne postoje. Sve činjenice koje su *in favorem* (u korist) optužene osobe uzimaju se kao da postoje i onda i kad su utvrđene samo sa vjerovatnošću (znači, ne sa sigurnošću). Ako se i nakon savjesne ocjene dokaza „*pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima*“ sumnje ne daju otkloniti, prema normi iz navedenog člana, u sumnji sud rješava na način povoljniji za optuženog.

55. Rezultat primjene pravila *in dubio pro reo* uvijek mora biti izricanje presude „*u korist optuženog*“, što, u slučaju sumnje oko pravno relevantnih činjenica, predviđenih materijalnim krivičnim pravom, uključuje, ne samo blažu kaznu kada je krivica utvrđena, nego i oslobađajuću presudu u slučajevima u kojima glavni pretres nije mogao razjasniti sumnju oko pitanja je li optuženi počinio krivično djelo iz optužbe.

56. U ovom smislu je i odredba člana 284. tačka c) ZKP BiH koja propisuje da „*ako nije dokazano da je optuženi učinio krivično djelo za koje se optužuje*“ znači, ne samo u slučajevima u kojima uopšte nisu izvedeni dokazi za optužbu, nego i u takvim u kojima bi ih bilo, ali bi oni bili nedovoljni da sud iz njih, na osnovu ocjene na glavnom pretresu, izvuče zaključke o nedvojbenom postojanju činjenica iznesenih u optužbi.

57. Član 14. ZKP BiH nalaže da je Sud dužan razmatrati i ocjenjivati dokaze koji idu u korist optuženog sa jednakom pažnjom kao i dokaze koji mu idu na teret.

58. Član 6. stav 1. Konvencije nameće obavezu svim sudovima da „*ukažu dovoľno jasno na osnove na kojima oni zasnivaju svjaku odluku*“. Iako priznaje primat domaćih sudskih organa u davanju ocjene šta je relevantno i prihvatljivo, ova odredba nameće domaćim sudovima obavezu da na odgovarajući način izvrše ispitivanje podnesaka, argumenata i dokaza koje su podnijele strane. U vezi s navedenim, sudovi moraju razmotriti i raščistiti sve značajne nepodudarnosti u iskazima strana u postupku, ukazati da li je neki od osporenih dokaza neprihvatljiv, te ako jeste, navesti po kom osnovu.

59. Prilikom ocjene iskaza saslušanih svjedoka, Vijeće je nastojalo sagledati njihovo svjedočenje u cjelini, misleći pri tome, kako na sadržinu samog iskaza, tako i na njihovo držanje i ponašanje tokom davanja iskaza. Kredibilitet svjedoka zavisi ne samo od toga u kojoj mjeri poznaju događaj o kojem svjedoče, nego i od iskrenosti svjedoka, njegove pouzdanosti, kao i svijesti da se polaganjem zakletve pred sudom obavezao da govori istinu.

60. Za iskaz svjedoka nije isključivo bitno da je on dat iskreno, bitno je i da je iskaz pouzdan. Vijeće je imalo u vidu da pouzdanost iskaza jednog svjedoka zavisi od njegovog poznavanja činjenica, ali i da na istu u velikoj mjeri može uticati protek vremena, nestalnost ljudske percepcije kao i traumatičnost samog događaja o kojem svjedok svjedoči. Vijeće je uporedilo činjenice o kojima su svjedoci svjedočili, sa činjenicama koje su utvrđene od strane drugih svjedoka, te materijalnim dokazima kako bi se utvrdilo da li su potkrijepljeni ili osporeni drugim dokazima u ovom predmetu.

61. Također, Vijeće je ispitalo uložene materijalne dokaze kako bi odlučilo o njihovoj pouzdanosti i dokaznoj vrijednosti.

62. Temeljem odredbe člana 15. ZKP BiH, Sud ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze. Vijeće je pažljivo cijeniло sve izvedene dokaze, te će ocjenu istih, a naročito dokaze na kojima je temeljilo svoju odluku, dati u dijelu presude u kojem je obrazložena činjenična i pravna analiza optužbi koje su optuženima stavljene na teret.

63. Cijeneći izvedene dokaze pojedinačno i u njihovoj međusobnoj povezanosti, Vijeće je odluku kao u izreci donijelo iz razloga koji slijede u nastavku obrazloženja presude.

64. Prije svega, Vijeće podsjeća da se, prilikom ocjene dokaza, rukovodilo načelom slobodne ocjene dokaza iz člana 15. ZKP BiH, te vodeći računa o odredbi iz člana 290. stav 7. ZKP BiH, pri čemu ističe da se u donošenju odluke nije oslanjalo na dokaze koji nisu relevantni za presuđenje u ovom krivičnom predmetu. Osim relevantnosti, Vijeće je neizostavno vodilo računa o zakonitosti i vjerodostojnosti cijjenjenih dokaza, uz napomenu da se u njihovoj ocjeni koncentrisalo samo na bitne elemente krivičnog djela za koje se optuženom sudi.

III PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

65. Prije svega, Vijeće naglašava da nije prihvatilo pravnu kvalifikaciju krivičnog djela iz potvrđene optužnice Tužilaštva BiH, odnosno nije oglasilo krivim optužene Bratislava Bilbiju i Đuru Adamovića za počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), f), i) i k) KZ BiH, obzirom da nije našlo utvrđenim opšte elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, a kako će to biti detaljnije obrazloženo u nastavku.

66. Tako je Vijeće najprije razmotrilo primjenu materijalnog prava, prvenstveno imajući u vidu da iz optužnice proizilazi da je inkriminisano djelo počinjeno tokom 1992. godine, u kojem periodu je bio na snazi KZ SFRJ, koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJ. Odlučujući o primjeni materijalnog

zakona i pravne kvalifikacije djela, Vijeće je imalo u vidu načela propisana članovima 3. i 4. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), te članom 7. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), pa je primjenom navedenih odredbi utvrdilo da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, a optuženi Đuro Adamović i u vezi sa članom 22. istog Zakona, za koje ih je i oglasilo krivim.

67. Član 3. KZ BiH propisuje načelo legaliteta, odnosno princip da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*). Međutim, članovi 3. i 4. istog Zakona ne sprječavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu sa opštim načelima međunarodnog prava (član 4a. KZ BiH).

68. U članu 7. EKLJP na sličan način propisuje se princip legaliteta i glasi: "*Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo činjenjem ili nečinjenjem koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja, prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. Isto tako, izrečena kazna neće biti teža od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Ovaj član ne utječe na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema opštim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda.*"

69. Dakle, iz navedenih odredbi proizilazi da se, po pravilu, na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja djela (*tempus regit actum*).

70. Član 4. stav 2. KZ BiH daje mogućnost da se od ovog osnovnog pravila krivičnog prava odstupi samo kada je to u interesu optuženog, dakle kada se utvrdi da je krivični zakon koji je stupio na snagu nakon izvršenja krivičnog djela, blaži za optuženog. Također, pitanje

ocjene koji je zakon blaži je pitanje koje se mora riješiti u svakom konkretnom predmetu i za čije pravilno rješavanje je nužno analizirati više kriterija u postupku upoređivanja starog i novog zakona i njihove primjene in concreto, dakle primjene na konkretan slučaj (načelo konkretnosti).

71. Međutim, u vezi odredbe člana 4. stav 2. KZ BiH treba istaći da se radi o odredbi koja je načelnog karaktera, odnosno da u zakonu nisu definisani standardi koji bi otklonili eventualne nejasnoće u pogledu praktične primjene.

72. Jednostavno poređenje tekstova zakona na konkretan slučaj može dati siguran odgovor samo u slučaju ako je novi zakon dekriminisao nešto što je po ranijem zakonu bilo krivično djelo, jer je tada novi zakon očigledno blaži. U situaciji kada je krivično djelo kažnjivo po oba zakona, potrebno je utvrditi sve okolnosti koje su relevantne za izbor blažeg zakona u konkretnom slučaju, uzimajući u obzir sve odredbe koje se odnose na kažnjavanje. Pri tome, treba imati u vidu odredbe o propisanim krivičnopravnim sankcijama, vrstama i mjerama, njihovom odmjeravanju, odnosno ublažavanju, mjerama sigurnosti, sporednim kaznama, mjerama koje predstavljaju supstitute kazni i drugim relevantnim odredbama u pogledu izricanja krivičnopravne sankcije.

73. Pomenute okolnosti prvenstveno se odnose na odredbe o kaznama, njihovom odmjeravanju, odnosno ublažavanju (koji je zakon u tom smislu povoljniji), mjerama upozorenja, eventualnim sporednim kaznama, novim mjerama koje se primjenjuju kao zamjena za strožije kazne (npr. rad za opšte dobro na slobodi), mjerama bezbjednosti, pravnim posljedicama osude, da li novi zakon predviđa osnov za isključenje protivpravnosti, krivične odgovornosti ili kažnjivosti i dr.

74. Od ovog principa moguće je odstupiti jedino u interesu optuženih lica, i to u situaciji kada se nakon izvršenja djela zakon izmijenio tako da je izmijenjeni zakon blaži za učinioca. Sud procjenjuje u svakom konkretnom slučaju koji je zakon blaži za učinioca. Vijeće je, imajući u vidu praksu Ustavnog suda BiH, u pogledu primjene materijalnog prava, našlo nužnim

primijeniti KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela, nalazeći da je u konkretnom slučaju on blaži po učinioca, uzevši u obzir kaznu propisanu za ovo djelo.

75. Međutim, nije dovoljno utvrditi koji zakon daje veće mogućnosti za povoljniju presudu, već koji od njih omogućava povoljniji ishod u konkretnom slučaju, prema konkretnom učiniocu, a što jasno proizilazi iz zakonskih odredaba člana 4. stav 2. KZ BiH, koji kaže da će se primijeniti zakon koji je "blaži za učinioca". Prema tome, nije isključena mogućnost da zakon sa težom kaznom bude za učinioca na kraju povoljniji, jer primjena nekih njegovih drugih odredbi dovodi do povoljnijeg rješenja za učinioca.

76. U konkretnom slučaju, zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja djela – KZ SFRJ, jednako kao i zakon koji je trenutno na snazi – KZ BiH, propisuju krivičnopravne radnje za koje su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović oglašeni krivim kao krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Obzirom na navedeno, jasno je da postoje zakonski uslovi za vođenje krivičnog postupka protiv počinioca za navedena krivična djela i njegovo kažnjavanje.

77. Pitanje retroaktivnosti primjene krivičnog zakona od izuzetnog je pravnog značaja i kao takvo je već bilo predmetom analize i ocjene u nekoliko odluka Ustavnog suda i Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), a koje imaju direktne implikacije na postupanje Suda BiH u predmetima ratnih zločina, obzirom da se radi o obvezujućoj domaćoj i međunarodnoj sudskoj praksi.

78. Vijeće je, shodno prethodnom, a imajući u vidu stavove Ustavnog suda BiH, koji odstupa od prakse Evropskog suda, jer ne predviđa da se primjena blažeg zakona po učinioca preispituje za svaki slučaj pojedinačno, već jasno određuje da će se u svim slučajevima, u kojima oba zakona propisuju isto krivično djelo, na učinoca primijeniti KZ SFRJ, ovaj zakon primijenilo u konkretnom slučaju, obzirom da je stav Ustavnog Suda BiH obvezujući i za Sud BiH.

79. Kako je krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH, za koje krivično djelo se optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović terete u konkretnom slučaju,

bilo propisano članom 142. KZ SFRJ, to je, slijedom navedenog, te u skladu sa praksom Ustavnog suda BiH, u pogledu primjene materijalnog prava bilo nužno primijeniti KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela i kao zakon koji je prema stavu Ustavnog suda BiH, blaži prema optuženima.

IV NALAZI SUDA – OSUĐUJUĆI DIO IZREKE PRESUDE

80. Potvrđenom optužnicom Tužilaštva BiH optuženima Bratislavu Bilbiji i Đuri Adamoviću na teret se stavlja počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. Tačka h), u vezi sa tačkama a), f), i) i k) KZ BiH, u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. KZ BiH.

81. Međutim, kako je to već istaknuto, Vijeće nije prihvatilo pravnu kvalifikaciju iz optužnice koja se odnosi na krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. KZ BiH, nalazeći da Tužilaštvo BiH nije provelo dokaze na okolnosti svijesti i znanja optuženih o postojanju širokog i sistematičnog napada na području opštine Prijedor, kao i da njihove radnje čine dio tog napada.

82. Vijeće ovakvu pravnu kvalifikaciju nije prihvatilo, obzirom da nije našlo utvrđenim opće elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, a kako će to biti detaljnije obrazloženo u nastavku. Nasuprot tome, Vijeće je optužene Bratislava Bilbiju i Đuru Adamovića oglasilo krivim za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, a optuženog Đuru Adamovića i u vezi sa članom 22. istog Zakona, dok je optuženi Ranko Babić u cjelosti oslobođen optužbi, kao što je navedeno u izreci presude.

83. Imajući u vidu optužnicu Tužilaštva BiH, Vijeće je najprije razmotrilo pravnu kvalifikaciju djela i primjenu materijalnog prava, a nakon toga dokaze izvedene na opće elemente krivičnog djela za koje se optuženi terete, odnosno da li je Tužilaštvo izvelo dovoljno dokaza iz kojih bi Vijeće moglo van razumne sumnje zaključiti da se na području opštine Prijedor odvijao širok i sistematičan napad vojnih, paravojnih i policijskih snaga Republike Srpske, usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva, te da li su optuženi bili svjesni tog

napada i da li radnje koje su poduzimali, a za koje ih je ovo Vijeće oglasilo krivim, čine dio tog napada.

84. Naime, prema članu 172. KZ BiH, krivično djelo Zločini protiv čovječnosti čini onaj *“Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:*

- a) lišer je drugog lica života (ubistvo);*
- b) istrebljen je;*
- c) odvođen je u ropstvo;*
- d) deportacija ili prisilno presejerenje stanovništva;*
- e) zatvaranje ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava;*
- f) mučenje;*
- g) prisiljavanje drugog lica, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), seksualno ropstvo, prisilnu prostituciju, prisilnu trudnoću, prisilnu sterilizaciju ili bilo koje drugi oblik teškog seksualnog nasilja;*
- h) progon bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političke, rasne, nacionalne, etničke, kulturne, vjerske, polne ili druge osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu, u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava ovog člana, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine;*
- i) prisilni nestanak lica;*
- j) zločin aparthejda;*
- k) druga nečovječna djela slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja...”*

85. Imajući u vidu ovu zakonsku odredbu, Tužilaštvo je bilo u obavezi da pored elemenata konkretnih krivičnih djela, odnosno radnji u osnovi zločina, dokaže i opće elemente ovog djela i to: postojanje širokog i/ili sistematičnog napada, da je djelo optuženog učinjeno kao dio takvog napada, da je napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva i da je optuženi znao za takav napad.

86. Ispitujući postojanje prvog i osnovnog elementa ovog krivičnog djela, da je postojao široko rasprostranjen i/ili sistmatičan napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, Vijeće se rukovalo prihvaćenim standardima Suda BiH i MKSJ.

87. Pri tome, Vijeće je imalo na umu postavljene karakteristike napada, pri čemu termin „rasprostranjen“ (širok), podrazumijeva „*široki razmjer počinjenih djela i broj žrtava*“⁷ dok termin „sistematičan“ podrazumijeva „*organiziranost djela i malu vjerovatnoću da je do tih djela došlo nasumice*“.

88. Kada je riječ o napadu, on je u smislu člana 5. Statuta MKSJ-a, definisan kao „*sljed ponašanja koje uključuje izvršenje djela nasilja*“. U kontekstu krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, „*napad nije ograničen samo na upotrebu oružane sile, nego obuhvata i svako zlostavljanje civilnog stanovništva...Napad može prethoditi oružanom sukobu, može trajati duže od tog sukoba ili se odvijati tokom sukoba, no ne mora nužno biti njegov dio...*“⁸

89. Pojmovi napada i oružanog sukoba nisu identični. Prema međunarodnom običajnom pravu, napad može prethoditi oružanom sukobu, može trajati duže od tog sukoba, ali ne mora nužno biti njegov dio.⁹ Nadalje, termin *napad* u kontekstu zločina protiv čovječnosti ima nešto drugačije značenje od onog koje nosi u ratnom pravu. U kontekstu zločina protiv čovječnosti, *napad* nije ograničen na vođenje neprijateljstava. On može obuhvatiti situacije zlostavljanja osoba koje ne sudjeluju aktivno u neprijateljstvima, međutim, oba termina zasnivaju se na

---

⁷ Tužilaštvo protiv *Naletilića i Martinovića*, Presuda Pretresnog vijeća od 31.III 2003. godine, MKSJ, IT-98-34, par. 206.

⁸ Tužilaštvo protiv *Brđanina*, Presuda Pretresnog vijeća, od 01.09.2004. god., MSKJ, IT-99-36-T, par. 131-pozivanje na presudu *Kunarac*.

sličnoj pretpostavci, a to je da se rat treba voditi između oružanih snaga i oružanih grupa, a da civilno stanovništvo ne može biti legitiman cilj.

90. Kako je već navedeno, napad nije definisan samo objektom (civilno stanovništvo) nego i jačinom – rasprostranjenošću napada ili njegovom sistematičnošću.

91. Pojam širine (ili rasprostranjenosti) napada, odnosi se na opsežnost napada, njegove velike razmjere i broj žrtava koje su mu predmet.¹⁰ Pretresno vijeće u predmetu *Mejakić i dr.*¹¹ zaključilo je da su faktori, koji se moraju uzeti u obzir prilikom procjene širine napada, posljedice napada po ciljano stanovništvo, broj žrtava, priroda djela i kumulativni efekti niza nečovječnih djela ili jedinstveni efekat jednog djela velikih razmjera.

92. Sistematičnost napada odnosi se na organizovanu prirodu djela nasilja i na malu vjerovatnoću da je do tih djela došlo nasumice. Dakle, kako je to zaključeno u presudi MKSJ u predmetu *Kordić/Čerkez*,¹² obrasci zločina - to jest redovito ponavljanje, koje nije slučajno, sličnog kriminalnog ponašanja – uobičajen su izraz takvog sistematičnog događanja.

93. Napad je „*usmjeren*“ protiv civilnog stanovništva ako je civilno stanovništvo primarni predmet napada.¹³ Pri tome nije neophodno da je napadnuto cjelokupno civilno stanovništvo, nego je dovoljno pokazati da je napad bio usmjeren protiv dovoljnog broja pojedinaca, odnosno da je bio usmjeren protiv njih na takav način da pokazuje da nije imao za cilj ograničeni i nasumce odabrani broj pojedinaca, niti da se sastojao od ograničenih i izolovanih djela.¹⁴

---

¹⁰ Tužilaštvo protiv *Kordića i Čerkeza*, Presuda Žalbenog vijeća od 17.12.2004. godine, MKSJ, IT-95-14/2-A, par. 94.

¹¹ *Mejakić i drugi*, Presuda od 30.05.2008. godine, Sud BiH, X-KR-06/2009, par. 206.

¹² Tužilaštvo protiv *Kordića i Čerkeza*, Presuda Žalbenog vijeća od 17. XII 2004. god., MKSJ, IT-95-14/2-A, par. 94.

¹³ Tužilaštvo protiv *Kunarca i dr.*, Presuda Žalbenog vijeća, od 12. VI 2002. god., MKSJ, IT-96-23 & IT-96-23/1-A, par. 91.

¹⁴ Tužilaštvo protiv *Kordića i Čerkeza*, Presuda Žalbenog vijeća od 17. XII 2004. god., MKSJ, IT-95-14/2-A, par. 94.

94. Međutim, kako će to biti i obrazloženo u dijelu presude koji se odnosi na opće elemente krivičnog djela koje se optuženima stavlja na teret, Vijeće nije moglo donijeti zaključak o postojanju svih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti.

95. Tužilaštvo BiH je na okolnosti postojanja općih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti predložilo provođenje materijalnih dokaza u toku glavnog pretresa i to presuda u predmetima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) protiv Milomira Stakića, Duška Tadića i Radoslava Brđanina, međutim, prijedlog za prihvatanje utvrđenih činjenica, na osnovu kojeg bi se eventualno mogla donijeti odluka o postojanju svih opštih elemenata ovog krivičnog djela, pored ostalih dokaza, odnosno uglavnom iskaza svjedoka, nikada nije upućen prema Vijeću u ovom predmetu, zbog čega isto nije ni moglo uzeti u razmatranje činjenica utvrđenih od strane drugih Vijeća u drugim predmetima. Vijeće u pogledu navedenog, podsjeća da se u svakom konkretnom predmetu sudska odluka donosi na osnovu dokaza provedenih u tom konkretnom predmetu, a ne na osnovu mišljenja i zaključaka drugih sudećih vijeća u drugim sudskim predmetima.

96. Svjedoci na čijim iskazima Tužilaštvo BiH zasniva tvrdnju o postojanju širokog i sistematičnog napada jesu Muharem Borovac, S.B., Fikret Kadirić, Hasan Đuldanić i mnogi drugi. Navedeni svjedoci su, prilikom svjedočenja na glavnom pretresu, saglasno svjedočili o događajima u i oko Prijedora, obzirom da su svi živjeli u mjestima naseljenim većinom bošnjačkim stanovništvom. Tako je svjedok Muharem Borovac naveo da je Bošnjacima zabranjeno da dolaze na posao već početkom mjeseca maja 1992. godine, kao i da su već sredinom maja počela tzv. čišćenja sela od strane srpske vojske, kada su vršeni pretresi kuća, odvođenje ljudi iz naselja Hambarine, Ljeskare, Rizvanovići i drugih mjesta oko Prijedora. Svjedok Hasan Đuldanić izjavio je kako je sa ženom i djecom živio u naselju Rakovčani, te da mu je poznato da su Muslimani živjeli u selima Čarakovo, Hambarine i Rizvanovići i da je sav narod otišao preko pruge, a onaj ko nije uspio da pobjegne, odveden je u logor ili ubijen. Ovaj svjedok također je naveo da njega i njegovu porodicu niko od srpskih vojnika nije dirao, obzirom da je bio prijatelj s komandantom Radom Bilbijom i da mu je ovaj rekao da se ne boji ničega i da može ostati u svojoj kući.

97. U ovom dijelu, Vijeće podsjeća na stav prvostepenog vijeća izražen u presudi protiv optuženog Momira Savića¹⁵, koji propisuje da napad treba biti počinjen „na osnovu ili u cilju državne politike ili politike neke organizacije da se učini takav napad“. Kako bi se dokazalo da je postojala određena politika, potrebno je dokazati sljedeće: da je postojala državna ili organizacijska politika; da je postojala politika da se učini takav napad i da je napad preduzet na osnovu ili u cilju te politike.¹⁶

98. Nadalje, iz člana 172. KZ BiH slijedi da veza između djela za koje se optuženi terete i napada ima objektivni i subjektivni element.

99. Objektivni element bi se odnosio na dovoljnu povezanost djela optuženih sa napadom, odnosno da se djela optuženih mogu u dovoljnoj mjeri odnositi na napad. Međutim, djela optuženih sama po sebi ne moraju biti rasprostranjena ili sistematična da bi predstavljala dio napada, pošto se taj uslov odnosi samo na napad.¹⁷ Djela koja su geografski i vremenski izdvojena iz središta napada mogu se i dalje smatrati dijelom napada ukoliko su bez obzira na to povezana sa napadom (npr. po načinu na koji su djela izvršena ili identitetu žrtava ili u slučajevima kada su djela nastavljena nakon vrhunca napada).¹⁸

100. U pogledu utvrđivanja nužne *mens rea* kod krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, počinilac mora, ne samo imati namjeru da počinji krivično djelo, nego mora i znati da njegova djela ulaze u okvir niza rasprostranjenih ili sistematskih zločina usmjerenih protiv civilnog stanovništva, te da se njegova djela uklapaju u taj obrazac. Počinilac ne mora biti upoznat sa

---

¹⁵ Prvostepena presuda u predmetu protiv Momira Savića, broj X-KR-07/478 od 03.07.2009. godine, strana 36.

¹⁶ *Ibid*, strana 36.

¹⁷ Vidjeti Tužilaštvo protiv Kordića i Čerkeza, *Presuda Žalbenog vijeća od 17. XII 2004. god.*, MKSJ, IT-95-14/2-A, par. 94.

¹⁸ Vidjeti Tužilaštvo protiv Brđanina, *Presuda Pretresnog vijeća, od 01. IX 2004. god.*, MKSJ, IT-99-36-T, par. 132; Vidjeti i Tužilaštvo protiv Kunarca i dr, *Presuda Žalbenog vijeća, od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23 & IT-96-23/1-A, par. 581-592.

pojednostima napada, niti mora odobravati kontekst u kojem se čine njegova djela.¹⁹ Dovoljno je da optuženi razumiju opšti kontekst u kome su djelovali.²⁰

101. Vijeće zaključuje da ova veza (kako objektivna tako i subjektivna) između djela optuženih Bratislava Bilbije i Đure Adamovića, za koje su oglašeni krivim i napada na području zaseoka Bukvik nije dokazana van razumne sumnje.

102. Naime, razmatrajući provedene dokaze, kako Tužilaštva, tako i odbrane, Vijeće zaključuje da radnje za koje su optuženi oglašeni krivim, ne moraju same po sebi predstavljati dio napada, niti učestvovanje optuženih u određenom događaju nužno mora implicirati njihovo znanje za napad i svijest da njihove radnje predstavljaju dio napada. Ovo se cijeni u svakom konkretnom slučaju, imajući u vidu konkretne činjenice i okolnosti pod kojima se određena radnja desila, kao i cijeneći postojanje *mens rea* kod svakog optuženog kao neophodnog elementa krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH.

103. Međutim, imajući u vidu da se u konkretnom slučaju radi o izolovanom napadu na zaselak Bukvik, opština Prijedor, u kojem napadu su učestvovali optuženi u mjesecu avgustu 1992. godine, ali i da Tužilaštvo nije provelo ni jedan dokaz na osnovu kojih bi se moglo cijeliti posjedovanje znanja i svijesti optuženih o postojanju širokog i sistematičnog napada i da njihove radnje čine dio napada takve vrste, ovo Vijeće nije ni moglo utvrđivati postojanje navedenih elemenata, obzirom na nedostatak dokaza koji su se odnosili na utvrđivanje postojanja svih propisanih opštih elemenata krivičnog djela zločini protiv čovječnosti.

104. Vijeće također ističe da je iz uvodnog dijela osuđujućeg dijela izreke presude izostavilo dijelove koji su se odnosili na bitne elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH²¹, imajući u vidu da je optužene Bratislava Bilbiju i Đuru Adamovića

---

¹⁹ Vidjeti Tužilaštvo protiv Limaja i dr, *Presuda Pretresnog vjeća od 30. XI 2005. god.*, MKSJ, IT-03-66, par. 190.

²⁰ Vidjeti Tužilaštvo protiv Kordića i Čerkeza, *Presuda Pretresnog vjeća od 26. II 2001. god.*, MKSJ, IT-95-14/2-T, par. 185.

²¹ Da bi se krivično djelo okvalifikovalo kao zločin protiv čovječnosti, tužilac mora, pored konkretnih elemenata pojedinačnog djela, dokazati i opšte elemente zločina protiv čovječnosti, i to:

1. postojanje širokorasprostranjenog i/ili sistematskog napada usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog stanovništva

oglasilo krivim za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, a optuženog Đuru Adamovića i u vezi sa članom 22. istog Zakona.

OPŠTI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. KZ SFRJ

105. Optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović oglašeni su krivim za izvršenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, u vezi sa članom 22. istog Zakona (optuženi Đuro Adamović). Član 142. KZ SFRJ glasi:

“Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovječna postupanja, biološki eksperimenti, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseeljavanje ili prisilno odnarođjavanje ili prevođenje na drugu vjeru; prisiljavanje na prostituciju ili silovanje; primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje; prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njencj obavještajncj službi ili administraciji; prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjavanje stanovništva, konfiskovanje imovine, pjačkanje imovine stanovništva, protivzakonito i samovoljno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmjerama imovine koje nije opravdano vojnim potrebama, uzimanje nezakonite i nesrazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrijednosti domaćeg novca ili protivzakonito izdavanje novca, ili ko izvrši neko od navedenih djela, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.”

-
2. svijest optuženog o postojanju takvog napada
  3. svijest da su radnje optuženog predstavljale dio napada i da je on bio svjestan da njegove radnje predstavljaju dio napada.

106. Iz citirane zakonske odredbe proizilaze sljedeći opšti elementi krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva:

- i. Djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava, na način da je počinjenje djela usmjereno protiv civilnog stanovništva, dakle osobe koje ne učestvuju u oružanom sukobu ili su položile oružje ili su onesposobljene za borbu i koje su zaštićene odredbama Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine;*
- ii. Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;*
- iii. Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;*
- iv. Počinilac mora narediti ili počiniti djelo.*

107. Dakle, za postojanje navedenog krivičnog djela, neophodno je utvrditi primjenu međunarodnih pravila u inkriminisanom periodu i da radnje izvršenja djela predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava, što ukazuje na blanketni karakter krivičnog djela.

108. Slijedom odredbe člana 142. KZ SFRJ, nije neophodno (nije uslov postojanja samog djela) da počinilac zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu (nije nužno da kršenje blanketnih propisa bude obuhvaćeno sviješću učinioca), već je dovoljno da njegovo ponašanje objektivno predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava, dok se kod preduzimanja konkretnih, pojedinačnih radnji izvršenja, svakako mora cijeniti subjektivni odnos počinioca prema djelu što će Sud u osvrtu na posebne radnje izvršenja u okviru pojedinačnih tačaka optužnice i učiniti.

109. Dakle, odredba člana 142. KZ SFRJ se, između ostalog, temelji i na Ženevskoj konvenciji o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine, tj. IV Ženevskoj konvenciji (Konvencija). Optužnica tereti optužene da su postupali suprotno odredbama člana 3. Konvencije. Pravila sadržana u zajedničkom članu 3. Konvencije smatraju se običajnim

pravom i predstavljaju minimalni standard od kojeg zaraćene strane nikada ne bi trebale odstupiti, a kojim je propisano da:

„U slučaju oružanih sukoba kcji nemaju međunarodni karakter, a kcji izbju na području jedne od visokih strana ugovornica, svaka zaraćena strana dužna je primjerjivati barem sjedeće odredbe:

1. Prema licima kcja ne učestvuju neposredno u neprjateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga kcji su položili oružje i osobe izbaćene iz strcja zbog bolesti, rana, lišerja slobode ili bilo kcjeg drugog razloga, u svakj će se prilici postupati čovječno, bez ikakvog nepovoljnog razlikovarja utemejenog na rasi, bcji kože, vjeroispovjesti ili uvjererju, spolu, rođerju ili imovinskom starju ili bilo kcjem drugom sličnom mjerilu.

U tom ciju, zabrarjeni su i ubuduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima, između ostalih i sjedeći postupci:

c) povreda ličnog dostcjanstva, naročito uvredjivi i ponižavajući postupci;“

i. Djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava

110. U smislu primjene međunarodnih pravila u inkriminisanom periodu, Vijeće je imalo u vidu navode iz presude Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić*, gdje je utvrđeno da se: *„međunarodno humanitarno pravo primjerjuje od početka oružanih sukoba sve do poslje prestanka neprjateljstava...“*

111. Član 3. Konvencije smatra se odredbom običajnog prava i obavezujući je za sve strane u sukobu, nemeđunarodnom ili međunarodnom, zbog čega je ova odredba bila važeća u vrijeme i na mjestu događaja za koje se optuženi terete. Navedeni član je zajednički za sve Ženevske konvencije, odnosno isti je inkorporiran u sve četiri Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine. Njegova suština jeste, osim što se primjenjuje u svim vrstama sukoba (međunarodni i nemeđunarodni), da svim osobama koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima garantuje određena prava, odnosno prema kojima se garantuje čovječno

postupanje i zabranjuju određeni postupci, taksativno nabrojani u tačkama a) do d) člana 3. Konvencije.

112. Prema tome, da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je da se utvrdi protiv koga je počinjenje bilo usmjereno, odnosno da li je djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije osoba koje su zaštićene članom 3. stav 1. Konvencije. U konkretnom slučaju, Vijeće je utvrdilo da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović krivičnopravne radnje preduzeli prema civilima.

Civili

113. Ocjenom provedenih dokaza, Vijeće je, van razumne sumnje, utvrdilo da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, kao vojnici Vojske Republike Srpske, postupajući suprotno članu 3. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine, sami ili zajedno sa drugim licima, učestvovali u nečovječnom postupanju prema bošnjačkom civilnom stanovništvu u mjestu Bukvik, opština Prijedor, dakle prema kategoriji lica koja uživaju zaštitu shodno odredbama zajedničkog člana 3. Konvencija.

114. Prema definiciji iz člana 3. stav 1. IV Ženevske Konvencije, zaštićene kategorije lica su *“lica kcja ne učestvuju neposredno u neprjateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga kcji su položili oružje i lica onesposobijena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga”*. Pored toga, prema članu 3. stav 2. iste Konvencije, ranjenici i bolesnici uživaju posebnu zaštitu. Dakle, u smislu odredbe zajedničkog člana 3. Konvencije, civilom se smatra lice koje *“ne učestvuje neposredno u neprjateljstvima”*.

115. Za bolje razumijevanje definicije *“civila”* date u zajedničkom članu 3. Konvencija i razumijevanje termina *“neposredno u neprjateljstvima”*, Vijeće je uzelo u obzir i praksu MKSJ gdje se navedena sintagma definiše. Dakle, shodno praksi MKSJ, osoba aktivno sudjeluje u neprijateljstvima kada učestvuje u ratnim dejstvima koji će *“po svom karakteru ili svrsi,*

vjerovatno nanijeti stvarnu štetu ljudstvu ili materijalno – tehničkim sredstvima oružanih snaga nepravilno“.

116. Kada je u pitanju status oštećenih Smajila i Emsuda Kadirića, koja su imala status zaštićene kategorije u smislu zajedničkog člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine, Vijeće zaključuje da je na nesumnjiv način utvrđeno da su ovi oštećeni imali svojstvo zaštićenih lica prema pravilima međunarodnog humanitarnog prava, kao i svjedok „A“, odnosno svojstvo lica koja ne učestvuju neposredno u ratnim dejstvima. Navedeno svojstvo oštećenih u prvom redu utvrđeno je na osnovu izjava saslušanih svjedoka, očevidaca događaja izvođenja oštećenih iz kuće i barake u zaseoku Bukvik sredinom avgusta 1992. godine.

117. Tako je svjedok Fikret Kadirić²² izjavio da je početkom rata živio u selu Rakovčani, zaselak Bukvik, sa ocem Smajilom, majkom Nezirom, braćom Emsudom, Mirsadam, Mirhadom, Seadom i sestrom Senadom. Sjeća se da je bio 11.08.1992. godine kada se začula pucnjava iz pravca kuće Adema Borovca, odakle je kasnije vidio da idu vojnici u šarenim i maslinastim uniformama, naoružani puškama i bombama, te misli da ih je bilo ukupno desetak. Svjedok Bajro Kadirić, brat svjedoka Fikreta Kadirića i oštećenog Emsuda Kadirića, odnosno sin oštećenog Smajila Kadirića, također je naveo da su u zaseoku Bukvik živjeli njegovi roditelji, braća i sestre.

118. Svjedok „C“²³ naveo je kako su se u vrijeme inkriminisanog događaja nalazio skriven s rodbinom preko puta kuće Smajila Kadirića, u baraci Sabita Hodžića, gdje su također bili i Smajil Kadirić i Emsud Kadirić, te gdje je bilo i desetak žena, kada je došla vojska i naredila im da izađu ispred kuće i barake. Tada svjedok navodi da su razdvojili muškarce od žena i da im je njemu i Smajilu naređeno da kopaju rupu u voćnjaku.

119. Svjedok „A“, nakon odsluženja JNA u maju 1991. godine dolazi kući u ..., gdje je živio s majkom i ocem. Poziv za mobilizaciju dobija u maju ili junu 1992. godine, međutim, navodi

---

²² Transkript glavnog pretresa od 15.04.2019. godine

²³ Transkript glavnog pretresa od 09.09.2019. godine

da je izbjegavao da se odazove na isti jer je veliki dio omladine bježao od rata u to vrijeme. Nakon toga su dolazili po njega vozilom, međutim, majka je rekla da on nije tu, tako da nisu uspjeli da ga mobilišu. Ubrzo nakon poziva odlazi sa porodicom i mještanima u obližnju šumu, jer u kućama nije bilo bezbjedno ostati, obzirom da su muškarci Bošnjaci odvođeni i ubijani. Tako je svjedok naveo da se kritične prilike nalazio u šupi preko puta kuće Smajila Kadirića, gdje je, između ostalih, bio i svjedok „C“, dok zna da su u kući bili Emsud Kadirić, njegova supruga, majka i ostali članovi porodice.

120. Dakle, u odnosu na ovakve iskaze svjedoka, Vijeće je samo moglo zaključiti da su oštećeni Smajil Kadirić, Emsud Kadirić i svjedok „A“ bili civili, da nisu bili naoružani i ni na koji način nisu direktno učestvovali u neprijateljstvima, odnosno da su pripadali kategoriji koja uživa zaštitu shodno odredbama zajedničkog člana 3. Konvencije.

ii. Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije

121. Drugi opći element krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva kojeg je neophodno utvrditi jeste da je kršenje pravila međunarodnog prava učinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije.

122. U međunarodnoj sudskoj praksi smatra se da oružani sukob postoji *“svuda gdje se pribjegli oružancj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države”*.

123. Dovodeći kršenje odredbi međunarodnog prava u vezu sa postojanjem oružanog sukoba, treba naglasiti da se međunarodno humanitarno pravo i dalje primjenjuje *“na čitavcj teritoriji zaraćenih država, odnosno, u slučaju unutrašnjih oružanih sukoba, na čitavcj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se na tom mjestu stvarno vode borbe, sve do zaključenja mira ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rješenje.”*

124. Vijeće nalazi da iz iskaza saslušanih svjedoka, obzirom da druge dokaze Tužilaštvo nije provodilo na ovu okolnost, proizilazi da je na području opštine Prijedor postojao oružani

sukob, da je vlast u Prijedoru preuzeta od strane pripadnika srpske nacionalnosti još krajem aprila 1992. godine, da je civilima nesrpske nacionalnosti u Prijedoru i okolnim selima naređeno da predaju svo naoružanje, kao i da su vršena razna maltretiranja i odvođenja u logore formirane od strane srpskih vlasti. Ni sama odbrana nije sporila postojanje ovakvog stanja na području Prijedora u inkriminisanom periodu.

125. O navedenim borbenim aktivnostima svjedočili su brojni svjedoci na glavnom pretresu, među kojima i svjedok „A“, Nail Crljenković, svjedok „C“, Senadin Čaušević, Zekija Borovac i mnogi drugi.

126. Svjedok „A“ tako je naveo da je početkom maja 1992. godine u sredstvima informisanja, tačnije na radiju „Prijedor“ bio proglas od strane srpske vojske, kada je javljeno da je Prijedor okupiran i da Bošnjaci moraju biti lojalni, da se na svakoj bošnjačkoj kući izvjesi bijele zastave i na ruke da se stave bijele trake kako bi se mogli razlikovati od ostalih stanovnika. Također je rečeno da Bošnjaci moraju predati oružje ukoliko isto posjeduju, te da se isto nosilo u dom u Rakovčane, ali da svjedok i njegova porodica nisu imalo nikakvo oružje. Svjedok je također izjavio da niko od Bošnjaka više nije boravio kod svojih kuća jer nije bilo sigurno, te se i on sa članovima svoje porodice krio po šumama oko Prijedora. Sjeća se granatiranja iz pravca Tukova prema zaseoku Brdo gdje se nalazio u mjesecu junu 1992. godine, kao i da je nekad u julu srpska vojska zauzela školu u naselju Hambarine, nakon čega su počela masovna odvođenja i ubistva muškaraca bošnjačke nacionalnosti, među kojima su bile i njegove komšije Derviš i Smajo Crljenković.

127. I svjedok Nail Crljenković²⁴ izjavio je kako je bilo ljeto 1992. godine kada je srpska vojska išla u čišćenje sela oko Prijedora, među kojima su bili Zecovi, Brdo, Hambarine, Rakovčani i drugi dijelovi s pretežno bošnjačkim stanovništvom. Neki su te prilike poginuli, neki su odvedeni u logore Keraterm, Trnopolje, Omarska i Manjača, a manji broj stanovnika ostao je kod svojih kuća, nakon čega su konvojima napustili područje Prijedora.

---

²⁴ Transkript glavnog pretresa od 22.04.2019. godine

128. Na okolnosti oružanog sukoba na području Prijedora u inkriminisanom periodu, svjedočio je i svjedok Nail Poljak²⁵, navodeći da je na posao išao do mjeseca aprila 1992. godine, kada je počeo da viđa vojsku u smb uniformama i s oružjem na ulicama grada, nakon čega je svo nesrpsko stanovništvo dobilo otkaze s radnih mjesta i poslano kućama u okolna mjesta. Svjedok je dalje naveo da je, prilikom napada na Prijedor od strane njemu nepoznatih osoba, došlo do pretresa muslimanskih sela, te su svi muškarci odvođeni na neki zbirno mjesto u naselju Rizvanovići. Također, svjedok je izjavio da su on i njegova porodica bili u dobrim odnosima sa Srbima u mjestu Kalajevo, te da je dobio potvrdu iz komande u Ljeskarama da njega i njegovu porodicu niko ne smije dirati bez znanja komande, što je potrajalo do trenutka kada je svjedok, zajedno sa svojim bratom, odveden od strane nepoznatih srpskih vojnika do doma u Rizvanovićima, gdje su potrpani u autobus i nakon čega ih je spasio Rade Bilbija, tako što je naredio licu prezimena Babić da nađe dva vojnika koji će ih odvesti kući. U putu do kuće, svjedok navodi kako je pored džamije vidio dva mrtva tijela, prepoznavši komšije Naila i Idriza Ališkovića.

129. Iz navedenih dokaza, koji se odnose na vremenski period koji je prethodio periodu i radnjama iz optužnice, kao i na sam inkriminisan period u mjesecu avgustu 1992. godine, jasno proizilazi da je na teritoriji BiH, a i konkretno na širem području opštine Prijedor, vladalo ratno stanje, čime Vijeće, ovaj element, nalazi dokazanim, isključujući svaku razumnu sumnju.

iii. Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom

130. Jedan od uslova iz člana 142. KZ SFRJ jeste da mora postojati veza između djela optuženog i ratnog stanja. Dakle, da bi se utvrdilo postojanje navedenog elementa, neophodno je sagledati status optuženih u inkriminisanom periodu, te postojanje uzajamnosti i zavisnosti izvršenja djela u odnosu na postojanje ranije obrazloženog oružanog sukoba, na širem području opštine Prijedor. U konkretnom, Vijeće je ispitalo da li je *“postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri uticalo na sposobnost počinioca da počinio zločin, njegovu odluku da ga počinio, način počinjenja zločina ili cij s kojim je počinjen”*.²⁶

²⁵ Transkript glavnog pretresa od 09.09.2019. godine

²⁶ *Kunarac i dr.*, predmet broj IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda od 12.06.2002. godine, par. 58

131. Ovaj uslov ispunjen je ako je zločin počinjen kao podrška ili barem pod izgovorom situacije koja je proistekla iz oružanog sukoba.

132. Sudeće vijeće MKSJ u paragrafu broj 568 navedene presude navodi: "...*Humanitarno pravo primjerjuje se i da je na čitavj teritorji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se konkretne borbe vode na mjestu na kojem su se odigrali dotični događaji. Stoga, dovoljno je to što su zločini bili u tjesnoj vezi s neprjateljstvima koja su trajala na drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu. Uslov da dato djelo bude u tjesnoj vezi sa oružanim sukobom zadovoljen je ukoliko su, kao u ovom slučaju, zločini počinjeni kao posljedica borbi, a prije prekida oružanih aktivnosti na određenom području, te ako su počinjeni radi postizanja nekog cilja ili iskorištavanja situacije nastale usljed borbi...*"

133. Na osnovu nekoliko faktora može se odrediti postojanje *nexusa* između djela koje je počinio optuženi i oružanog sukoba. Faktori mogu obuhvatiti sljedeće:

- činjenicu da je počinitelj vojnik;
- činjenicu da žrtva nije vojnik ili činjenicu da je žrtva pripadnik suprotne strane;
- činjenicu da se ta radnja može reći da služi krajnjem cilju vojne kampanje;
- činjenicu da je zločin izvršen u sklopu službenih dužnosti počinioaca.²⁷

134. Prema tome, odlučna činjenica jeste status optuženih u vrijeme izvršenja krivičnog djela, odnosno činjenica da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović bili povezani sa ratom u BiH u vrijeme počinjenja predmetnog krivičnog djela, tako što su pripadali jednoj strani u oružanom sukobu, odnosno Ljubijskom bataljonu VRS.

---

²⁷ Drugostepena presuda *Kunarac i drugi*, paragraf broj 59.

135. Svojstvo optuženih potvrdili su i optuženi, svjedočeći u korist svoje odbrane, ali i materijalni dokazi uloženi u spis.

136. Tako iz personalnog kartona, matičnog i jediničnog kartona na ime optuženog Bratislava Bilbije²⁸ proizilazi da je optuženi, u inkriminisanom periodu, pripadao VP 1750 Prijedor, a optuženi Đuro Adamović VP 7362 Prijedor.

137. Svoju pripadnost Lubijskom bataljonu potvrdio je i sam optuženi Bratislav Bilbija, navodeći kako je prije njegovog osnivanja, pripadao TO Ljeskare, a da je, osnivanjem Ljubijskog bataljona krajem juna 1992. godine, za komandanta bataljona postavljen njegov ujak Milorad Rade Bilbija, kojem bataljonu je i pristupio i sam optuženi.²⁹

138. I optuženi Đuro Adamović izjavio je da je bio u sastavu TO Ljeskare, kao i da nakon formiranja Ljubijskog bataljona prelazi u isti.

139. Svojstvo optuženih u inkriminirano vrijeme, potvrdili su i svjedoci odbrane, Vojislav Gligić³⁰ i Radovan Grbić³¹. Tako je svjedok Vojislav Gligić naveo da vrlo dobro poznaje optužene i da je istima bio zajedno u jedinici, ali i jutro prije kritičnog događaja pred domom u Ljeskarama, gdje su dobili pozivi da se sastanu prije čišćenja šume Kurevo. Navedeno je potvrdio i svjedok Radovan Grbić.

140. Dakle, činjenica pripadnosti optuženih pomenutoj vojnoj formaciji, te djelovanje ove formacije na području opštine Prijedor, zasigurno je uticalo na sposobnost optuženih da počine krivično djelo, te način počinjenja i cilj s kojim je djelo počinjeno, a kako je to opisano u osuđujućem dijelu izreke presude.

---

²⁸ Akt Odjeljenja za boračko-invalidsku zaštitu Gradske uprave Prijedor, broj 03-09/18 od 26.03.2018. godine, sa matičnim i jediničnim kartonima za lica Ranko Babić, Bratislav Bilbija i Đuro Adamović (dokaz T-29)

²⁹ Transkript glavnog pretresa od 18.11.2020. godine

³⁰ Transkript glavnog pretresa od 28.04.2021. godine

³¹ Transkript glavnog pretresa od 13.01.2021. godine

141. Prema tome, sve radnje koje su počinili optuženi, počinili su u svojstvu pripadnika jedinice VRS – Ljubijskog bataljona, koje pozicije su im upravo i omogućile da u vrijeme i u mjestu kako je to navedeno, izvrše navedeno krivično djelo, odnosno nečovječno postupe prema oštećenima Smajilu i Emsudu Kadiriću, te svjedoku „A“, a koje radnje su u direktnoj vezi sa postojanjem rata i oružanog sukoba.

iv. Počinilac mora narediti ili počiniti djelo

142. Kao posljednji opći element krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva jeste i taj da počinilac mora ili direktno izvršiti nezakonito djelo ili narediti drugima izvršenje istog, kako bi snosio odgovornost kao direktni počinilac djela, a kako je to predmetnom optužnicom optuženima stavljeno na teret. Nakon razmatranja svih predloženih dokaza, Vijeće je zaključilo da je u konkretnom slučaju dokazano da su optuženi počinili radnje koje su im jednim dijelom činjeničnog opisa potvrđene optužnice stavljene na teret (a koja analiza i utvrđeno činjenično stanje su obuhvaćeni sljedećim odjeljkom presude) čime je ispunjen i ovaj element krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, koje su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović počinili kao direktni izvršioc, dok je optuženi Đuro Adamović, radnjama u odnosu na oštećenog Smajila Kadirića počinio i kao saizvršilac.

Nečovječno postupanje optuženih Bratislava Bilbije i Đure Adamovića prema oštećenim Smajilu Kadiriću, Emsudu Kadiriću i svjedoku „A“

143. Osuđujućim dijelom izreke presude, optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović oglašeni su krivim za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFR, a optuženi Đuro Adamović i u vezi člana 22. istog Zakona, na način da su nečovječno postupali prema oštećenima Smajilu Kadiriću, Emsudu Kadiriću i svjedoku „A“, tako što su: sredinom mjeseca avgusta 1992. godine, optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, zajedno sa NN vojnikom VRS, zvan „Brada“, „Rambo“ ili „Žučo“, u grupi naoružanih vojnika VRS, po prethodnom dogovoru, u jutarnjim satima došli u naselje Ljeskare, zaselak Bukvik, opština Prijedor, pred kuću Smaila Kadirića i baraku Sabita Hadžića, gdje su se sklonili civili, žene i djeca iz naselja Ljeskare, te nakon što su civili Smajil Kadirić, Nezire Kadirić,

maloljetni F.K., Emsud Kadirić, Mirsad Kadirić, Mirzeta Kadirić, Habiba Kadirić, Draginja Lovrić, maloljetni Senadin Muhić, Fatima Muhić, Emsud Avdić, Ćamil Ališković, svjedok „A“, Fatima Ališković i svjedok „C“ izvedeni iz kuće i barake, te nakon što su Smajil Kadirić, Emsud Kadirić, Mirsad Kadirić, svjedok „A“, svjedok „C“, Emsud Avdić i Fatima Ališković postrojani u vrstu, da bi optuženi Đuro Adamović prišao civilu Smajilu Kadiriću, sinu Sulje, rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, opština Prijedor i istog udarao rukama, nogama i direkno iz kola po svim dijelovima tijela, usljed čega je Smajil Kadirić izgubio svijest i pao na tlo, kada mu je optuženi Đuro Adamović stavio nož pod grlo, nakon čega ga je Đuro Adamović, s ostalim vojnicima nastavio udarati nogama po raznim dijelovima tijela, a zatim je prišao svjedoku „A“ i zatvorenom šakom ga udarao u predjelu čela i istom rekao: „*Vidi kako Srbin tuče*“, a potom se optuženi Bratislav Bilbija obratio Emsudu Kadiriću, sinu Smajila, rođen 20.05.1962. godine u Rizvanovićima, opština Prijedor i pitao ga gdje kriju oružje, na šta mu je Emsud Kadirić odgovorio da ga barem on poznaje i da li se sjeća da ga je hranio tokom školskih dana, nakon čega je optuženi Bratislav Bilbija počeo udarati Emsuda Kadirića rukama, nogama, kundakom puške, a kada bi Emsud pao i čizmama, krv mu je tekla iz nosa i usta, za koje vrijeme je Emsud plakao i molio ga da prestane.

144. Na okolnosti ovog događaja saslušani su svjedoci optužbe, među kojima Fikret Kadirić, oštećeni svjedok „A“, svjedok „C“, Nail Crljenković i drugi.

145. Kada je u pitanju iskaz oštećenog svjedoka „A“, Vijeće je u dijelu presude koji se odnosi na procesne odluke, već obrazložilo zbog čega je cijeniło iskaz ovog svjedoka iz 2005. godine i iskaza datog na glavnom pretresu, još jednom podsjećajući da u obzir nije uzimalo iskaz svjedoka dat dana 08.12.2009. godine³² SIPA-i, odnosno istražitelju Bahrudinu Džamdžiću, koja ima određeni stepen srodstva sa ovim svjedokom, a što ukazuje na nezakonitost uzimanja iskaza u konkretnom slučaju.

---

³² Ranije uloženi u spis predmeta kao dokaz odbrane optuženog Bratislava Bilbije broj O2-5 (Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“, broj 17-12/3-1-04-2-61/09 od 08.12.2009. godine

146. Svjedok „A“ saslušan je od strane službenika SIPA-e u Sanskom Mostu, dana 12.07.2005. godine na okolnosti inkriminisanog događaja³³, koji iskaz je prezentiran svjedoku na glavnom pretresu održanom dana 01.07.2019. godine, te je svjedok pojasnio određene razlike na koje je odbrana ukazivala tokom saslušanja.

147. Ovaj svjedok izjavio je da je u julu 1992. godine, u jutarnjim satima, dok se nalazio u šupi u blizini kuće Smajila Kadirića, čuo pucnjavu, da bi u tom trenutku ispred šupe došlo više vojnika sa puškama, koji su im rekli da izađu, misleći da su svi iz porodice Kadirić koje su zvali „Krljani“. Kada je njegova majka rekla da oni nisu Kadirići, jedan od vojnika im je rekao „*jeb'o vam Aziz Ališković mater, dolazite ovamo*“, nakon čega su postrojeni uz zaprežna kola koja su tu stajala. Svjedok navodi da su s njim zajedno tu bili još i svjedok „C“, Emsud Kadirić, njegov brat Mirhad i njihov otac Smajil, brat Asima Muhića čijeg imena se svjedok ne sjeća i Emsud Avdić zvani „Šara“. U tom trenutku, kako to svjedok ističe, prilazi mu jedan vojnik kojeg su oslovaljali sa „kapetan Babić“ i vojnik po nadimku Đuro i počinju da ga tuku vičući „*Gledaj kako Srbini tuče*“, u kojem trenutku se Emsud Kadirić obraća jednom od vojnika riječima: „*Bajica, zašto nam ovo radite, nismo ništa skrivili*“.

148. Sve navedeno ovaj svjedok potvrdio je i svjedočeći na glavnom pretresu, dodajući da je vojnik kojeg je Emsud Kadirić nazvao „Bajica“ Emsuda Kadirića tukao na razne načine, između ostalog rukama, zatvorenom šakom, kundakom, a kad bi pao na zemlju i nogama obuvenim u čizme, usljed čega je Emsudu tekla krv iz nosa i usta.

149. Na pitanje da li je poznavao izvjesnog Bajicu, svjedok je izjavio da nije, ali da je bilo jasno da se Bajica i Emsud od ranije poznaju, jer mu se Emsud obraćao govoreći da su išli zajedno u disko i da mu je pomagao.

150. Svjedok „A“ također je, svjedočeći na glavnom pretresu, ustvrdio da je jedan od vojnika prišao i tukao Smajila Kadirića, pritom govoreći Smajilu „*vidi kako sad Đuro udara*“, a kada je Smajil pao na zemlju, taj mu je Đuro stavio cigaru u usta, nakon čega je Đuro prišao

---

³³ Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“, broj 14-04/

svjedoku i istog udario tri, četiri puta u lice. Đuru opisuje kao fizički jakog, višeg od sebe, smeđih očiju, navodeći da ga tada nije poznavao.

151. Na upit odbrane optuženog Bratislava Bilbije da li je svjedok te prilike poznavao vojnike po imenima Bajica i Đuro, svjedok je odgovorio da iste tada nije znao, ali da je za njihov identitet saznao od svog oca nakon tog događaja, te da je siguran u to da je Bajica tukao Emsuda Kadirića kritične prilike.

152. Svjedoku „A“ kasnije je od strane lica kojeg su oslovljavali sa „kapetan Babić“ naređeno da, zajedno sa Fikretom Kadirićem, utovari namirnice i vrijedne stvari iz kuće Kadirića na zaprežna kola i iste odveze prema domu u Ljeskare, što je svjedok i učinio.

153. Dakle, uvidom u iskaze ovog svjedoka, Vijeće zaključuje da se izjave iz 2005. godine i 2019. godine poklapaju u odlučnim činjenicama, a to su da je ovaj svjedok vidio kako neko od vojnika udara Emsuda Kadirića, kao i da ovom vojniku Emsud govori „*nemcj me Bajica udarati, znamo se*“, a njemu je Bajica na to rekao „*nek' se znamo, šta hoćete, što se naoružavate*“, prilikom čega ga je Bajica tukao rukama, nogama, kundakom puške, a kada bi pao, udarao bi ga i nogama u čizmama. Svjedok je također naveo da on nije poznavao Bajicu, ali da mu je bilo jasno da ga Emsud Kadirić poznaje, jer mu je tad rekao da su zajedno išli u disko i da mu je svaki put pomogao. Svjedok „A“ izjavio je da je jedan od prisutnih vojnika tukao Smajila Kadirića, obraćajući mu se sa „vidi kako sada Đuro udara“, nakon čega je Smajil pao na zemlju kada mu je Đuro stavio cigaru u usta, te prišao svjedoku i istog također udario šakom tri, četiri puta.

154. Da je optuženi Đuro Adamović tukao postrojene muškarce kritične prilike, potvrdio je i svjedok „C“³⁴.

155. Tako je ovaj svjedok potvrdio da su se kritične prilike skrivali u šupi Sabita Hadžića, a po prethodnom savjetu komandanta Rade Bilbije koji im je dao i potvrdu da ih vojnici ne bi dirali. To jutro, dok su doručkovali, svjedok navodi da je došla vojska i istjerala sve iz šupe, te

---

³⁴ Transkript glavnog pretresa od 09.09.2019. godine

ih postrojila uz kuću Smajila Kadirića, razdvojivši mlade i stare. Sjeća se da je među vojnicima bio jedan sa šubarom na glavi, na kojoj je bila četnička kokarda, imao je bradu, pištolj, nož i zvali su ga „Rambo“. Svjedok je dalje naveo da su njemu, njegovom bratu i Smajilu Kadiriću dali krampove da kopaju rupu u zemlji među šljivama, koje prilike su Smajilu ispale četiri cigare, što je jedan od njih i vidio, dok su ih sve vrijeme tukli srpski vojnici, ističući kako nije mogao sve vrijeme gledati ko, koga i kako tuče, jer je i sam bio tučen od strane vojnika.

156. Svjedok je također naveo da se među tim vojnicima nalazio Đuro Adamović, koga je od ranije poznavao i da je vidio kada je Đuro Adamović tukao Smajila Kadirića, svjedoka „C“ i njegovog brata i to direktno, odnosno kolcima od konjskih kola koja su se tu nalazila, ističući da je vidio trenutak kada optuženi vadi direktno iz kola i udara ih po leđima.

157. Ovaj svjedok također je izjavio da je od ranije poznavao Đurinog oca koji se zvao Novko i koji je bio iz naselja Ljeskare.

158. I svjedok Fikret Kadirić³⁵ potvrdio je da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović bili prisutni tog dana među vojnicima ispred kuće Smajila Kadirića.

159. Tako je svjedok naveo da se 11.08.1992. godine nalazio u kući u zaseoku Bukvik, zajedno sa ocem Smajilom, majkom Nezirom, braćom Emsudom, Mirsodom i Mirhadom, gdje su još bili i Dado Muhić i Emsud Avdić zvan „Šara“, kada se začula pucnjava iz pravca kuće Adema Borovca, nakon čega su vidjeli i vojnike u šarenim i maslinastim uniformama, naoružanim puškama i bombama, te misli da ih je bilo ukupno desetak. Tražili su muškarce. Tada je svjedok prepoznao optuženog Bratislava Bilbiju zvanog „Bajica“, sina Ilinke, za kojeg navodi da je poznavao iz viđenja, kao i Đuru Adamovića, kojeg je također poznavao iz viđenja.

160. Svjedok je naveo da je Bajica izdao naredbu da se odvoje žene i djeca i isti su odvedeni iza kuće, s kojima je bio i svjedok, jer je tada bio maloljetan. U tom momentu je vidio kako tri vojnika istjeruju njegovog oca Smajila iz poljskog wc-a, dok su njegovom bratu Mirsadu, „Šari“ i Dadi vojnici svezali ruke. Svjedok navodi da tada ne vidi brata Emsuda, dok je vidio oca

---

³⁵ Transkript glavnog pretresa od 15.04.2019. godine

svezanog. Kasnije su svjedoku i svjedoku „A“ naredili da utovaraju stvari iz podruma u zaprežna kola, te je kapetan Ranko Babić naredio svjedoku „A“ da vozi ta zaprežna kola.

161. Obzirom da se svjedok Fikret Kadirić, kako je i sam izjavio, nalazio iza kuće s ostalom djecom i ženama, nije mogao vidjeti kako tuku njegove oca i brata Emsuda, ali navodi da je čuo da Emsuda neko tuče, ali i da je vidio kako optuženi Đuro Adamović sjedi na njegovom ocu Smajilu i drži mu nož pod grlom.

162. Svjedok Nail Crljenković ustvrdio je da je kritičnog dana vidio Bratislava Bilbiju i Đuru Adamovića³⁶ Svjedok je naveo da se sjeća da je bio ispred svoje kuće u zaseoku Bukvik u mjesecu avgustu 1992. godine, kada je vojska prošla putem ispred njegove kuće i u pravcu kuća Smajila i Sulejmana Kadirića. Isti dan, u popodnevnim satima, vojnici su se vraćali. U dvorište kuće svjedoka ušao je Đuro Adamović koji je tražio njegovog brata Ferida i koji je imao nož na desnoj nozi, a za kojeg je svjedok naveo da ga poznaje od rođenja. Također, sa Đurom je u dvorište ušao i Baja, misleći na optuženog Bratislava Bilbiju.

163. Na pitanje kako je poznao optuženog Đuru Adamovića, svjedok je naveo da su koristili istu autobusku stanicu u Ljeskarama, kao i da su im djeca išla u školu zajedno, a znao je i gdje optuženi stanuje. Svjedok je također izjavio kako je znao i da je optuženi išao u srednju školu u Ljubiju, tako da je znao i njegovu braću Lesu i Slavka, ali i njihovog oca Novku, pošto je isti smatram za uglednog čovjeka i tada je radio u rudniku u Ljubiji. Odbrana je tvrdila da se otac optuženog ne zove Novko nego Novak, što je i tačno, međutim, imajući u vidu ovakvu izjavu svjedoka, odnosno, da je svjedok dao još detalja u vezi poznanstva s optuženim Đurom Adamovićem, Vijeće je zaključilo da je kritične prilike, ovaj svjedok, u svom dvorištu zaista i vidio upravo optuženog Đuru Adamovića.

164. Kada je u pitanju poznanstvo svjedoka Naila Crljenkovića sa optuženim Bratislavom Bilbijom, svjedok je naveo da je te prilike s optuženim Đurom Adamovićem bio i Bajica, koji je također bio iz naselja Ljeskare, čija se majka zvala Ilinka, te da ga poznaje od djetinjstva kada

---

³⁶ Transkript glavnog pretresa od 22.04.2019. godine

su zajedno igrali „lopte“ na igralištu u Ljeskarama, ali i da su njegove dvije sestre išle sa svjedokom u školu i da su se prezivale Vukić.

165. Da je svjedok zaista poznao optuženog Bratislava Bilbiju, potvrdio je i sam optuženi, svjedočeći u korist vlastite odbrane³⁷, kada je, navodeći lične podatke, izjavio da je sin Ilinke i da je rođen u mjestu Ljeskare, kao i da je živio u domaćinstvu sa majkom i tri sestre, a da je njegov otac preminuo tri mjeseca prije njegovog rođenja. Optuženi je također izjavio da se on preziva Bilbija, dakle drugačije od svojih sestara koje se prezivaju Vukić, jer u porodici Bilbija nije bilo muško djece pa je odlučeno da optuženi nosi djevojačko prezime svoje majke.

166. Svjedok je dalje naveo da se njegov rođak Fehim kasnije vratio na zaprežnim kolima i da ga je pitao šta je radio, da bi mu Fehim rekao da ga je vojska natjerala da im vozi neke stvari. Od svjedoka „E“ je predvečer saznao da su ubijeni Smajil i Emsud Kadirić, da je drugi Smajilov sin, Mirsad, odveden zajedno sa još dva momka, kao i da su Smajil i Emsud morali iskopati mezar pored svoje kuće. Ovaj svjedok također navodi da je čuo da je optuženi Đuro Adamović nosio nož i da je Smajila ubadao nožem u grlo, da je Emsud prije toga tučen.

167. Na glavnom pretresu održanom dana 03.02.2020. godine, u skladu s odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH, pročitana je iskaz svjedoka Fehima Crljenkovića³⁸ koji je naveo da su ga jednog dana u mjesecu avgustu 1992. godine tukli srpski vojnici i da su ga povelili na strijeljanje, kada je naišao Momir Ćurguz, rodom iz Lipnika, za kojeg je čuo da je bio neki kapetan, te koji je te prilike izašao iz auta i naredio vojnicima da puste svjedoka, obrativši im se riječima: „*Rekao sam vam da tražite vojsku, a ne da tučete narod*“, nakon čega su vojnici svjedoku naredili da upregne konje i da na zapregu natovari ovce koje je imao i da ide u pravcu Ljeskara, te je nekoliko vojnika krenulo s njim na kolima.

---

³⁷ Transkript glavnog pretresa od 18.11.2020. godine

³⁸ Zapisnik o saslušanju svjedoka Fehima Crljenkovića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-17/09 od 25.12.2008. godine; Izvod iz MKU za lice Fehim Crljenković, Grad Prijedor, broj 04-202-1-515/20 od 28.01.2020. godine

168. Da se optuženi Bratislav Bilbija nalazio među srpskim vojnicima tog dana pred kućom Smajila Kadirića, potvrdio je i svjedok Hasan Đuldanić³⁹, izjavivši da je tog dana Baja, sin Radine sestre Ilinke, našao pištolj na polici u kući Smajila Kadirića, te da se tada obratio Emsudu Kadiriću riječima „*ti reče nema oružja, a mi našli*“, koju činjenicu je potvrdio i svjedok „C“ navodeći da je Emsuda odala njegova žena, jer je priznala da Emsud ima pištolj koji je bio u kredencu.

169. Dakle, iskazi ovih svjedoka saglasni su u odlučnim dijelovima, obzirom da su svi svjedoci naveli kako su Smajil i Emsud Kadirić tog jutra tučeni ispred kuće.

170. Pored toga, svjedoci odbrane optuženog Đure Adamovića, Radovan Grbić i Vojislav Gligić, naveli su se da su se kritičnog dana, oko osam sati ujutro, okupili ispred doma u naselju Ljeskare, te da su tu bili i Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, koje su dobro poznavali od ranije, kao i da su s optuženim Đurom Adamovićem tog dana išli u pretres šume Ketenište, odnosno zaseoka Bukvik, za koji se navodno sumnjalo da krije tzv. „zelene beretke“, odnosno pripadnike Armije R BiH.

171. Ovi svjedoci također su izjavili da se optuženi Đuro Adamović u jednom trenutku odvojio da njih dok su stajali na putu prema kući Adema Borovca, jer su prije toga navodno čuli pucanj pa je optuženi Đuro Adamović rekao da ide vidjeti šta se dešava, dok su svjedoci ostali s još jednim vojnikom, čekajući da se optuženi vrati. Svjedoci su također naveli da je optuženi išao i do kuće Adema Borovca da se pozdravi s Ademom, kojeg je znao od prije jer su radili zajedno.

172. Optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, svjedočeći u korist svoje odbrane, također su potvrdili da su tog dana bili u naselju Bukvik, tvrdeći da u navedenom događaju ni na koji način nisu učestvovali, iako su došli s drugim pripadnicima VRS u čišćenje terena, pa čak i navodeći ime vojnika koji je ubio Emsuda Kadirića tog dana, dok je optuženi Đuro Adamović izjavio i kako je čuo dva pucnja iza svojih leđa i kako mu taj isti vojnik prilazi i obraća s pitanjem da li će on za to odgovarati.

---

³⁹ Transkript glavnog pretresa od 28.10.2019. godine

173. Imajući u vidu navedene iskaze svjedoka, Vijeće zaključuje da nema sumnje da su tog dana pred kućom Smajila Kadirića, među srpskim vojnicima bili i optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, te da su to jutro organizovano išli u pretres šume Ketenište ili Kalajevo, kako su je nazivali, u kojoj šumi se nalazi i zaselak Bukvik, gdje se predmetni događaj i desio. Također, iz iskaza svjedoka odbrane, ali i samih optuženih, može se zaključiti da su dobro poznavali taj dio Prijedora, obzirom da su se bez problema kretali i znali gdje se čija kuća nalazi, pa čak i prečicu do svojih kuća, kako su naveli, koja ide pored kuća braće Pavića, za koje su također izjavili da su se tog dana nalazili u grupi vojnika koja je išla u pretres.

174. Dakle, cijeneći iskaze svjedoka očevidaca događaja, ali i drugih svjedoka koji su ove iskaze potkrijepili u odlučnim dijelovima, Vijeće je van razumne sumnje zaključilo da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović učestvovali u nečovječnom postupanju prema oštećenima Emsudu, odnosno Smajilu Kadiriću i svjedoku „A“, kako je to i navedeno u izreci presude, te iste oglasilo krivim za navedeno djelo.

E. IZMJENE U ODNOSU NA ČINJENIČNI OPIS IZ OPTUŽNICE

175. U ovom dijelu presude, Vijeće će se osvrnuti na izmjene načinjene u činjeničnom opisu iz potvrđene optužnice. Vijeće je u odnosu osuđujućii dio izreke presude načinilo izmjene u činjeničnom opisu, pri čemu je vodilo računa da se i dalje radi o istom djelu, odnosno istom događaju sa svim bitnim obilježjima koji predstavljaju obilježje jednog krivičnog djela, čime je objektivni identitet između optužnice i presude očuvan.

176. Naime, Vijeće je izvršilo intervenciju u pogledu ostalih okolnosti koje doprinose tačnijem određivanju okolnosti izvršenja krivičnog djela, ne narušavajući integritet bića krivičnog djela u konkretnom slučaju, ali je također i u potpunosti izostavilo dijelove činjeničnog opisa koji se odnose na svojstvo i radnje optuženog Ranka Babića, obzirom da je istog oslobodilo od optužbe, dok je u odnosu na optužene Bratislava Bilbiju i Đuru Adamovića izostavilo radnje koje nije našlo dokazanim, o čemu će biti riječi u oslobađajućeg dijelu obrazloženja ove presude.

177. Tako je Vijeće u uvodnom dijelu izreke presude izostavilo dio koji se odnosi na postojanje širokog i sistematičnog napada, obzirom da je izvršilo prekvalifikaciju krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti u krivično djelo Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, o čemu je već bilo riječi u dijelu koji se odnosi na opće elemente ovog krivičnog djela.

178. Također, kada se radi o uvodnom dijelu izreke presude, Vijeće je izostavilo vremenski period koji je bio naznačen u potvrđenoj optužnici, pa tako umjesto „u periodu od 30.04.1992. godine do kraja avgusta 1992. godine“, obzirom da se isti odnosi na period širokog i sistematičnog napada, stoji „neutvrđenog dana u mjesecu avgustu 1992. godine“, imajući u vidu da su svjedoci, koji su svjedočili o kritičnom događaju ispred kuće Smajila Kadirića, naveli da se radilo o jednom danu u mjesecu avgustu 1992. godine.

179. Vijeće je također u osuđujućem dijelu izreke presude, umjesto riječi „osumnjičeni“ koristilo izraz „optuženi“, obzirom da su osumnjičeni dobili status optuženih u trenutku potvrđivanja pojedinih ili svih tačaka optužnice.⁴⁰

180. Pored toga, Vijeće je izostavilo navedene činove optuženih Bratislava Bilbije i Đure Adamovića, navedene u uvodnom dijelu optužnice, koji su glasili „Bratislav Bilbija zv. „Bajica“ u svjrstvu potporučnika, a Đuro Adamović u činu vodnika“, obzirom da Vijeće, analizom provedenih dokaza, nije moglo utvrditi da su isti imali navedene činove, iako su isti navedeni u personalnim, matičnim i jediničnim kartonima, bez navođenja datuma kad su isti stečeni, kao i imajući u vidu činjenicu da se iz iskaza svjedoka nije moglo zaključiti da su se optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, po bilo čemu razlikovali od ostalih vojnika VRS tog dana.

181. Nadalje, Vijeće je umjesto riječi „izveli civile“, navelo „nakon što su civili izvedeni“, obzirom da nije utvrđeno da su upravo ovi optuženi izveli civile iz kuće i barake u zaseoku Bukvik.

---

⁴⁰ Odredba člana 228. stav 4. ZKP BiH

182. Nakon toga, iz osuđujućeg dijela izreke presude, izostavljene su radnje optuženih Bratislava Bilbije i Đure Adamovića, koje Vijeće nije našlo dokazanim, a radi se o sljedećim navodima: „*da bi potom žene i ojecu protivpravno lišili slobode i zaključali u podrum kuće Smajila Kadirića, osim Fatime Ališković kcju su ostavili sa muškarcima..*“, zatim „*a potom su Bratislav Bilbija i Đuro Adamović uzeli sjekiru i počeli Emsuda Kadirića udarati oštricom sjekire po glavi u precjelu ijemena, usjed kcjih udaraca je Emsud Kadirić zadobio ozbiljne ijelesne povrede i izgubio svjest, nakon čega su naredili Mirsadu Kadiriću da Emsuda Kadirića stavi u tačke i odveze do rupe kcju su u međuvremenu po naredbi vcjnika Vcjske Republike Srpske kopali Ćamil Ališković i zaštićeni svjedok „C“, a kada je Mirsad Kadirić dovezao t.jelo Emsada Kadirića do iskopane rupe jedan od vcjnika je primjetio da Emsud još diše, te je navedenom vcjniku Đuro Adamović naredio da ga ubije, a što je isti odbio, da bi potom prišao drugi vcjnik kcjeg su zvali „Brada“, Rambo“ ili „Žučo“ i Emsuda Kadirića nekoliko puta ubo nožem u precjelu grudi, od kcjih uboda je Emsud Kadirić i umro, da bi nakon toga jedan od vcjnika prišao civilima zaštićenom svjedoku „C“ i Ćamilu Ališkoviću i počeo ih tući, te su vcjnici izveli malojetnog Senadina Muhića iz podruma kuće Smajila Kadirića i počeli ga udarati rukama, nogama, letvom dužine oko 1 metar, a zatim su civile Mirsada Kadirića sina Smaila, rođen 05.12.1964. godine u Rizvanovićima, općina Prjedor, Senadina Muhića sina Kemala rođen 28.03.1971. godine u Hambarinama, općina Prjedor i Emsuda Avdića sin Sejde, rođen 01.10.1963, godine u Rakovčanima, općina Prjedor odveli pred kuću Adema Borovca i tu im zavezali ruke žicom, pri tome ih tukući nogama i rukama i podesnim predmetima po svim djelovima t.jela, a potom im naredili da uđu u policijski kombi kcji je u međuvremenu došao pred kuću Adema Borovca, te ih odvezli u pravcu Ljeskara i da je u nepoznatom pravcu od kada im se gubi svaki trag i do danas se vode kao nestali, dok su civila Smajila Kadirića sin Suje rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, općina Prjedor vcjnici zaustavili na putu prema kući Adema Borovca i počeli ga tući rukama, nogama, puškama i drugim oruđem i oružjem usjed kcjih udaraca je Smajil Kadirić preminuo, a zatim rjegovo t.jelo bacili u kanal pored puta“, obzirom da ovakve navode Vijeće, analizom provedenih dokaza, nije našlo dokazanim van razumne sumnje.*

183. U vezi s tim, Vijeće je opis radnji ova dva optužena uskladilo s iskazima svjedoka koji su svjedočili na predmetne okolnosti, kako je to navedeno u osuđujućem dijelu izreke presude.

184. Vijeće je u ovom dijelu uzelo u obzir stav Apelacionog odjeljenja Suda BiH⁴¹, koje je navelo da u ovakvim slučajevima prvostepeni sud nije u obavezi donositi oslobađajuću presudu, već je dovoljno u obrazloženju dati razloge zašto su pojedine radnje i posljedice izostavljene iz izreke presude. Jedino u slučaju da se optužnicom optuženima stavlja na teret više tačaka optužnice izvršenjem i drugih djela koja nisu vezana istom činjeničnom osnovom, u tom slučaju bi bilo primjereno donijeti presudu kojom se optuženi oslobađa svake ili svih konkretnih tačaka optuženja.

F. KRIVIČNA ODGOVORNOST

185. Optuženi Bratislav Bilbija oglašeni su krivim za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1., a optuženi Đuro Adamović i u vezi sa članom 22. KZ SFRJ, koji zakon je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJ. Elemente obilježja ovog krivičnog djela Vijeće je, prije svega, našlo činjenicom da su optuženi, preduzimajući radnje izvrštenja, postupali protivno zabranama zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, odnosno protivno zabrani silovanja i protivpravnog zatvaranja, a kako je to već ranije obrazloženo.

Nečovječno postupanje

186. Krivični zakon SFRJ ne definiše pojam „*nečovječno postupanje*“, međutim, praksa Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) nudi mnogobrojne primjere tih konkretnih krivičnih djela i to: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda⁴²; premlaćivanje i druge nasilne radnje⁴³; nanošenje teških ili ozbiljnih povreda⁴⁴; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta⁴⁵; ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo⁴⁶; prisilni rad koji je izazvao tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili je radnja predstavljala ozbiljan nasrtaj na ljudsko

---

⁴¹ Presuda Suda BiH broj S1 1 K 013165 13 Krž od 01.07.2013. godine, strana 11-12

⁴² *Kvočka i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-30/1, paragraf 208.

⁴³ *Ibid*, paragraf 208.

⁴⁴ *Kordić i Čerkez*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14/2, paragraf 117.

⁴⁵ *Blaškić*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14 paragraf 239. predmet *Krstić*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-33 paragraf 523.

⁴⁶ *Vasićević*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 239-240.

dostojanstvo⁴⁷; deportacija i prisilno premještanje grupa civila⁴⁸; prisiljavanje na prostituciju⁴⁹ i nestajanje ljudi pod prisilom⁵⁰.

187. Prvostepeno vijeće MKSJ u predmetu *Delalić i dr.* ponudilo je definiciju pojma „nečovječno postupanje“, u kojoj se kaže da je to „...namjerna radnja ili propust, tj. radnja koja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo“, što dakle, podrazumijeva sljedeća bitna obilježja ovog krivičnog djela:

- da su ta radnja ili propust prouzrokovali tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili ozljedu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo;
- da su radnju ili propust namjerno izvršili optuženi ili lice, odnosno lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.

188. Kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti. Neke od tih okolnosti mogu na primjer biti: karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, lične prilike žrtve, uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu.

189. Patnje koje dotična radnja nanosi žrtvi ne moraju biti trajne, dovoljno je da su stvarne i ozbiljne⁵¹. U konkretnom slušaju, oštećeni Smajil Kadirić, Emsud Kadirić i svjedok „A“ pretrpili su jake fizičke i psihičke posljedice, da bi kasnije bili dodatno mučeni od strane drugih lica i na kraju i ubijeni, dok Vijeće nije imalo na uvid medicinsku dokumentaciju koja se odnosi na oštećenog svjedoka „A“, ali je isti naveo da je inkriminirani događaj ostavio posljedice na njegovo psihičko i fizičko zdravlje.

190. Za Vijeće nema sumnje da su, u okolnostima ratnih događanja, optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, prema oštećenima i drugim licima koja su bila prisutna neutvrđenog

---

⁴⁷ *Naletilić i Martinović*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragrafi 271, 289, 303.

⁴⁸ *Kupreškić i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 566.

⁴⁹ *Ibid*, paragraf 566.

⁵⁰ *Ibid*, paragraf 566.

⁵¹ Vidjeti predmet *Krncjelac*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 131.

dana u mjesecu avgustu 1992. godine ispred kuće Smajila Kadirića, imali dominirajući položaj i moć, kao i da su optuženi u povlaštenom statusu spram potčinjenih žrtava u stanju beznađa i stalnom strahu za vlastiti život, mogli preduzeti i preduzeli zabranjene radnje koje su imale za posljedicu povrede fizičkog i psihičkog digniteta oštećenih, ali i koje su kod oštećenih izazvali tjelesne povrede.

191. *Mens rea (subjektivni element)* za nečovječna djela iz ovog člana zadovoljen je kada je počinilac u trenutku činenja ili nečinjenja imao namjeru da nanese tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve, ili ako je znao da će to njegovo činenje ili nečinjenje vjerovatno prouzrokovati tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili teški napad na ljudsko dostojanstvo i ponio se sa namjerom da to učini.

192. U konkretnom slučaju, optuženi su znali da će svojim postupcima oštećenima nanijeti velike tjelesne, duševne patnje i strah za sopstveni život, ali su navedene radnje optuženi htjeli i iste na kraju i izvršili. Do ovakvog zaključka Vijeće je došlo svestranom analizom i ocjenom provedenih dokaza pojedinačno i u međusobnoj povezanosti, a o čemu je detaljnije izneseno u obrazloženju osuđujućeg dijela presude.

193. Nadalje, u odnosu na osuđujući dio izreke presude u dijelu koji se odnosi na postupanje optuženog Đure Adamovića prema oštećenom Smajilu Kadiriću nakon što je ovaj pao o nakon što mu je stavljao nož pod grlo, pa istog nastavio nogama udarati, zajedno s ostalim srpskim vojnicima, Vijeće je našlo da je optuženi odgovoran kao saizvršilac. U članu 22. KZ SFRJ navodi se: *“Ako više lica, učestvovanjem u radnji izvršer,ja ili na drugi način, zajednički učine krivično djelo, svako od njih kaznit će se kaznom propisanom za to djelo”*. Saizvršilaštvo po ovom članu podrazumijeva više lica, odlučujući doprinos i zajedničku namjeru.

194. U vezi navedenog zaključka, Vijeće je, van svake razumne sumnje, našlo dokazanim da je optuženi, zajedno sa drugim pripadnicima VRS kritične prilike ispred kuće Smajila Kadirića, preduzeo zabranjenu radnju kako je to već navedeno i obrazloženo u osuđujućem dijelu izreke presude. U skladu sa sudskom praksom, u slučaju postupanja više izvršilaca,

dovoljno je dokazati da isti postupaju zajedno i da su odgovorni kao neposredni izvršioци u nečovječnom postupanju prema žrtvama. Imajući u vidu sve okolnosti pod kojima je došlo do izvršenja navedene radnje, to je, na osnovu ponuđenih dokaza bilo moguće izvesti zaključak da je i optuženi Đuro Adamović učestvovao u materijalnim elementima krivičnog djela, te da je odgovoran za posljedice koje su nastupile kod žrtve.

195. U odnosu na preostali dio činjeničnog opisa osuđujućeg dijela izreke presude, Vijeće je našlo da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović postupali kao direktni izvršioци, kada su poduzeli radnje nečovječnog postupanja prema oštećenima Smajilu Kadiriću i svjedoku „A“ (optuženi Đuro Adamović), odnosno prema oštećenom Emsudu Kadiriću (optuženi Bratislav Bilbija). Imajući u vidu sve okolnosti pod kojima su optuženi poduzeli radnje, Vijeće nalazi da nema sumnje da su optuženi znali da su ova lica civili, te nema sumnje da su znali da će, poduzimanjem navedenih radnji nastupiti zabranjena posljedica, koju su upravo i htjeli ostvariti kao takvu.

196. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, postupajući na navedeni način, ostvarili sve elemente krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, a optuženi Đuro Adamović i u vezi sa članom 22. istog Zakona, to ih je Vijeće i oglasilo krivim i osudilo za navedeno djelo.

IV ODMJERAVANJE KAZNE

197. Svrha kažnjavanja određena je članom 33. KZ SFRJ, te se ogleda u: *(1) spriječavanju učinioca da čini krivična djela, (2) vaspitnom uticaju na druge da ne čine krivična djela i (3) jačanju morala društva i uticaj na razvijanje društvene odgovornosti i discipline građana.*

198. Nalazeći na nesumnjiv način dokazanim da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović počinili krivično djelo za koje su ovom presudom oglašeni krivim, Vijeće je prilikom odmjeravanja kazne imalo u vidu sve okolnosti koje utiču na visinu kazne.

199. U pogledu odluke o kazni, Vijeće je prilikom odmjeravanja kazne optuženima vodilo računa o svim olakšavajućim i otežavajućim okolnostima, te svrsi kažnjavanja, pa je tako našlo da u konkretnom slučaju postoje naročito olakšavajuće okolnosti zbog kojih je optuženima izreklo nižu kaznu od one koja je propisana kao zakonski minimum za djelo za koje su oglašeni krivim.

200. Naime, cijeneći kriminalnu količinu za koju je Vijeće utvrdilo da su optuženi odgovorni, odnosno činjenicu da je utvrđena odgovornost ovih optuženih samo za nečovječno postupanje prema oštećenima Smajilu Kadiriću, Emsudu Kadiriću i svjedoku „A“, te ne bi bilo opravdano prema optuženima izreći kaznu koja je zakonom predviđena kao minimalna za ovo krivično djelo.

201. Imajući u vidu navedeno, Vijeće je optuženog Bratislava Bilbiju osudilo na kaznu zatvora u trajanju od dvije godine, a optuženog Đuru Adamovića na kaznu zatvora u trajanju od tri godine, smatrajući pri tom da je izrečena krivična sankcija srazmjerna težini djela i nastalim posljedicama, kao i imajući u vidu da je optuženi Đuro Adamović zabranjene radnje preduzeo prema dva lica, a optuženi Bratislav Bilbija samo prema jednom, te da će se u smislu odredbe člana 33. KZ SFRJ izrečenom kaznom postići opšta svrha izricanja krivičnih sankcija i svrha kažnjavanja.

V ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

202. Na osnovu odredbe člana 188. stav 4. ZKP BiH, Vijeće je optužene oslobodilo dužnosti naknade troškova krivičnog postupka, koji troškovi padaju na teret budžetskih sredstava.

203. Uvidom u spis, Vijeće je utvrdilo da su optuženi lošeg imovnog stanja, te bi plaćanjem troškova krivičnog postupka bilo dovedeno u pitanje njihovo izdržavanje, ili osoba koje su dužni izdržavati. Pored toga, Vijeće je imalo u vidu i broj radnji za koje su optuženi oglašeni krivim, odnosno, činjenicu da su optuženi oslobođeni od optužbe za mnogo više radnji koje su im potvrđenom optužnicom stavljene na teret.

VI ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU

204. Na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, oštećeni su sa eventualnim imovinskopравnim zahtjevima upućeni na parnicu, obzirom da Vijeće nije imalo dovoljno podataka ni za potpuno ni za djelimično presuđenje u ovoj krivičnopravnoj stvari, odnosno, da niko od oštećenih i njihovih srodnika nije podnio imovinskopравni zahtjev u toku glavnog pretresa.

NALAZI SUDA – OSLOBAĐAJUĆI DIO IZREKE PRESUDE

205. U odnosu na oslobađajući dio izreke presude, Vijeće će u nastavku obrazložiti razloge zbog kojih je optužene oslobodilo od optužbe u preostalom dijelu činjeničnog opisa optužnice.

206. Tužilaštvo BiH naime nije dokazalo radnje ubistva, mučenja i prisilnog nestanka počinjene od strane optuženih Ranka babića, Bratislava Bilbije i Đure Adamovića, zbog čega ih Vijeće za navedeno nije ni moglo oglasiti krivim.

a) Optuženi Ranko Babić

207. Potvrđenom optužnicom Tužilaštva BiH, optuženom Ranku Babiću na teret se stavlja da je u periodu od 30.04.1992. godine do kraja avgusta 1992. godine, u okviru širokog i sistematskog napada vojske, policijskih i paravojnih jedinica Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kasnije Republike Srpske, na civilno nesrpsko stanovništvo općine Prijedor, znajući za takav napad, Ranko Babić zv. „Lipicaner“ u svojstvu Kapetana I klase Ljubijskog bataljona, Bratislav Bilbija zv. „Bajica“ u svojstvu potporučnika, a Đuro Adamović u činu vodnika Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine (kasnije Vojske Republike Srpske), učestvovali, pomagali i poticali u progonu civilnog nesrpskog stanovništva na području naselja Brdo, Hambarine, Rakovčani te Ljeskare i zaseoka Bukvik i okolnih mjesta u općini Prijedor, na vjerskoj, nacionalnoj i etničkoj osnovi, pri čemu je vršen napad na civilno nesrpsko stanovništvo

na području Ljeskara i zaseoka Bukvik i okolnih mjesta i to ubistvima, mučenjima, prisilnim nestancima i nanošenjem velikih patnji i povreda tjelesnog integriteta i drugim nečovječnim djelima slične prirode, preduzetim u namjeri nanošenja velike patnje, ozbiljnih fizičkih i psihičkih povreda i narušavanja zdravlja, tako što sredinom mjeseca avgusta 1992. godine, Ranko Babić zv. „Lipicaner“, Bratislav Bilbija zv. „Bajica“ i Đuro Adamović, zajedno sa NN vojnikom vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kasnije Republike Srpske zvani „Brada“, „Rambo ili „Žučo“ u grupi naoružanih vojnika vojske Republike Srpske, koju je predvodio Ranko Babić zv. „Lipicaner“, po prethodnom dogovoru u ranim jutranjim satima došli u naslje Ljeskare, zaseok Bukvik, općina Prijedor, pred kuću Smaila Kadirića i baraku Sabita Hadžića, gdje su se skolonili civili, žene i djeca iz naselja Ljeskare, te iz istih izveli civile Smajila Kadirića, Nezire Kadirić, maloljetnog F. K., Emsuda Kadirića, Mirsada Kadirića, Mirzetu Kadirić, Habibu Kadirić, Draginju Lovrić, maloljetnog Senadina Muhića, Fatimu Muhić, Emsuda Avdića, Čamila Ališkovića, zaštićenog svjedoka „A“ koji je tada bio maloljetan, Fatimu Ališković i zaštićenog svjedoka C, da bi potom žene i djecu protivpravno lišili slobode i zaključali u podrum kuće Smajila Kadirića, osim Fatime Ališković koju su ostavili sa muškarcima, a muškarce Smajila Kadirića, Emsuda Kadirića, Mirsada Kadirića, zaštićenog svjedoka „A“, zaštićenog svjedoka C, Emsuda Avdića i Fatimu Ališković postrojili u vrstu, da bi odmah zatim Đuro Adamović prišao civilu Smajilu Kadiriću sinu Sulje rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor, te ga udario čizmom u nogu, u predjelu cjevanice, a zatim zatvorenom šakom po glavi i tijelu, nakon čega ga je nastavio tući kundakom puške po svim dijelovima tijela i kada je Smajil Kadirić izgubio svijest i pao na tlo Đuro Adamović ga je s ostalim vojnicima nastavio udarati nogama po raznim dijelovima tijela, nakon čega je prišao maloljetnom zaštićenom svjedoku „A“ i zatvorenom šakom ga udario u predjelu čela, nakon čega je zaštićeni svjedok „A“ pao na tlo, te ga nekoliko puta udario nogom po tijelu i rekao mu „Vidi kako Srbin tuče“, da bi Bratislav Bilbija zv. „Bajica, se obratio Emsudu Kadiriću sinu Smaila, rođen 20.05.1962. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor i pitao ga gdje kriju oružje, na što mu je Emsud Kadirić odgovorio da ga barem on poznaje i da li se sjeća kad ga je hranio tokom školskih dana, nakon čega je Bratislav Bilbija počeo udarati Emsuda Kadirića zatvorenom šakom po glavi i tijelu, a potom su Bratislav Bilbija i Đuro Adamović uzeli sjekiru i počeli Emsuda Kadirića udarati oštricom sjekire po glavi u predjelu tjemena, usljed kojih udaraca je Emsud Kadirić zadobio ozbiljne tjelesne povrede i izgubio svijest, nakon čega su naredili Mirsadu Kadiriću da Emsuda Kadirića stavi u tačke i

odveze do rupe koju su u međuvremenu po naredbi vojnika Vojske Republike Srpske kopali Ćamil Ališković i zaštićeni svjedok „C“, a kada je Mirsad Kadirić dovezao tijelo Emsada Kadirića do iskopane rupe jedan od vojnika je primijetio da Emsud još diše, te je navedenom vojniku Đuro Adamović naredio da ga ubije, a što je isti odbio, da bi potom prišao drugi vojnik kojeg su zvali „Brada“, Rambo“ ili „Žučo“ i Emsuda Kadirića nekoliko puta ubo nožem u predjelu grudi, od kojih uboda je Emsud Kadirić i umro, da bi nakon toga jedan od vojnika prišao civilima zaštićenom svjedoku „C“ i Ćamilu Ališkoviću i počeo ih tući, te su vojnici izveli maloljetnog Senadina Muhića iz podruma kuće Smajila Kadirića i počeli ga udarati rukama, nogama, letvom dužine oko 1 metar, a zatim su civile Mirsada Kadirića sina Smaila, rođen 05.12.1964. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor, Senadina Muhića sina Kemala rođen 28.03.1971. godine u Hambarinama, općina Prijedor i Emsuda Avdića sin Sejde, rođen 01.10.1963, godine u Rakovčanima, općina Prijedor odveli pred kuću Adema Borovca i tu im zavezali ruke žicom, pri tome ih tukući nogama i rukama i podesnim predmetima po svim dijelovima tijela, a potom im naredili da uđu u policijski kombi koji je u međuvremenu došao pred kuću Adema Borovca, te ih odvezli u pravcu Ljeskara i dalje u nepoznatom pravcu od kada im se gubi svaki trag i do danas se vode kao nestali, dok su civila Smajila Kadirića sin Sulje rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor vojnici zaustavili na putu prema kući Adema Borovca i počeli ga tući rukama, nogama, puškama i drugim oruđem i oružjem usljed kojih udaraca je Smajil Kadirić preminuo, a zatim njegovo tijelo bacili u kanal pored puta, dok je osumnjičeni Ranko Babić zv. „Lipicaner“ koji je imao najveći čin od prisutnih vojnika, te kao osoba koja je imala obavezu i mogla da spriječi činjenje gore navedenih radnji propustio da spriječi radnje, te svojim prisustvom ohrabrivao ostale vojnike da vrše navedene radnje, čime bi optuženi Ranko Babić počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), f), i) i k) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. i u vezi sa članom 29. KZ BiH.

208. Dakle, Tužilaštvo je optuženom Ranku Babiću na teret stavilo počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, kako je to već navedeno i to na način da je propustio da spriječi radnje počinjene od strane prisutnih vojnika i da je svojim prisustvom iste ohrabrivao da vrše zabranjene radnje, a imajući u vidu da je imao najviši čin od prisutnih vojnika, tačnije čin kapetana I klase.

209. Na navedene okolnosti, Vijeće je tokom glavnog pretresa saslušalo svjedoke Naila Crljenkovića, Naila Poljaka, Asima Muhića, Enesa Poljaka, svjedoka „C“, svjedoka „A“, Fikreta Kadirića, Muharema Borovca i druge.

210. Svjedok Nail Crljenković izjavio je da je lice kojeg su nazivali „kapetan Babić“ dolazilo prije događaja ispred kuće Smajila Kadirića i da ne zna o kome se radi, dok je svjedok Fikret Kadirić naveo da je čuo da jedno od prisutnih lica nazivaju „kapetanom Babićem“, kao i da je to lice reklo da se pretresu prostorije kuće i njemu i svjedoku „A“ rekao da spremne konje i da su morali iznijeti stvari iz podruma kuće i iste natovariti na konjska kola.

211. Svjedokinja Zekija Borovac⁵²avela je da je jednog dana došla srpska vojska pred njenu kuću u zaseoku Bukvik, nakon čega su ušli u kuću i jedan od njih u šarenoj uniformi predstavio se kao kapetan Babić, bio je crn, srednje visine, imao je brkove. Te prilike je kapetan Babić izvadio pištolj i dao njenom ocu koji je bio nepokretan, rekavši mu da ga može ubiti, na šta je njen otac rekao da on ne može ništa. Kapetan Babić je imao svesku koju je otvorio i ispitivao gdje se nalaze pojedina lica sa spiska i imena onih koji nisu nađeni upisivao crvenom bojom. Svjedokinja je dalje izjavila da je kapetan Babić tražio da mu napravi kafu, što je i uradila, natjeravši je da prvo ona proba kafu, jer se bojao da ga ne bi otrovala. Nakon toga su vojnici, zajedno s kapetanom, izašli iz njene kuće.

212. Iskaz ove svjedokinje potvrdio je i svjedok Muharem Borovac, njen muž, rekavši da su jednog dana, nakon što su pored njegove kuće prošla konjska kola na kojima su bili Emsud Avdić zvani „Šara“, Dado Muhić i Mirsad Kadirić, pred kuću je došla vojska i to iz pravca kuće Smajila Kadirića, među kojima je bio optuženi Đuro Adamović, izvjesna braća blizanci i lice kojeg su zvali „kapetan“ i koji se tako i predstavio, koji su tražili kafu i ušli unutra u kuću. Kapetan je bio proćelav, nižeg rasta, smeđ, na sebi je imao vojnu bluzu i zavrnutu rukavu. Svjedok se ne sjeća da je kapetan davao bilo kakva uputstva i naredbe.

213. Svjedok S.B. naveo je da mu je Smail Crljenković, invalid koji se nalazio u kući Muharema Borovca, a nakon što se u Muharemovoj kući sreo s licem, rekao da je to kapetan

---

⁵² Transkript glavnog pretresa od 20.05.2019. godine

Babić koji je bio dva, tri dana ranije, te da se radi o licu u maskirnoj uniformi, koje je imalo brkove i bio je proćelav.

214. Svjedok „C“, koji se kritične prilike nalazio pred kućom Smajila Kadirića i koji je svjedočio nečovječnom postupanju optuženih Bratislava Bilbije i Đure Adamovića prema oštećenima, izjavio je da je izvjesni kapetan došao na lice mjesta nakon što se događaj desio, te da je tada bio u vojničkom odijelu, imao je brkove, kao i da je nosio neke papire u fascikli i da je pročitao popis imena koja su se nalazila na tom spisku, te da mu je to naredio Rade (Bilbija), nakon čega su svjedok i druga lica odvojeni, na šta je optuženi Đuro Adamović opsovao majku Radu Bilbiji što je kapetan rekao da se lica odvoje. Svjedok je također dodao da je kapetan bio vrlo korektan, da je s njima razgovarao i raspitivao se za neka lica, te rekavši da će neko odgovarati za to što se radi.

215. Svjedok Nail Poljak⁵³ naveo je da je kapetana Babića upoznao jednog dana u autobusu, nakon što su svjedok i njegov brat stavljeni u autobus od strane srpske vojske, koje prilike je kapetan ušao u autobus, svjedok ističe da je po zvjezdicama na uniformi znao da se radi o kapetanu, pitao je da li ima neko bolestan i stariji od 60 godina, u kojem trenutku je svjedok pokazao potvrdu potpisanu od strane Rade Bilbije za sebe, brata i šurjaka, nakon čega im je kapetan rekao da izađu iz autobusa, kao i da je od njega čuo da se zove Babić. Tada je došao Rade Bilbija i naredio Babiću da nađe dva vojnika koja će svjedoka, brata i šurjaka odvesti kući, što je ovaj i uradio.

216. U vrijeme kritičnog događaja, svjedok navodi da je s porodicom bio u kući Muharema Borovca, kada je došao kapetan Babić i rekao im da se ne trebaju bojati, ponudivši im pomoć u hrani, a kojom prilikom im je rekao i da mu se mogu obratiti ako im nešto zatreba. Svjedok je također vidio kada su prošla zaprežna kola kojima je upravljao svjedok „A“, majka je pitala hoće li se vratiti živ, na šta je kapetan Babić odgovorio da se ne brine i da će se vratiti živ.

---

⁵³ Transkript glavnog pretresa od 09.09.2019. godine

217. Svjedok odbrane, Milodrag Glušac⁵⁴ obavljao je dužnost zamjenika komandanta Ljubijskog bataljona. Poznaje optuženog Ranka Babića od avgusta 1992. godine, kada je došao u Ljubijski bataljon da pomogne u formiranju jedinice, a po saznanjima svjedoka, optuženi nije imao raspored u komandi bataljona, ali je imao čin kapetana I klase. Na pitanje šta znači da nije imao raspored u komandi i da li to znači da nije rukovodio i komandovao, svjedok je odgovorio da nije imao pravo da bilo kome naređuje, te da nikada nije išao na teren osim jednom u pretres šume Kurevo, zajedno sa komandantom Radom Bilbijom. Svjedok je također naveo da optuženi nije bio omiljen među vojnicima jer je bio iz miješanog braka, kao da je situacija ista i danas, te da je jedne prilike Ranko Gnjatović, komandant neke paravojne formacije na području Prijedora, poručio preko svjedoka da optuženom kaže „*reci onom Lipicaneru da ne pravi gluposti, mogla bi ga progutati noć*“.

218. U potvrđenoj optužnici, u dijelu koji se odnosi na lične podatke optuženih, kao nadimak optuženog Ranka Babića naveden je nadimak „Lipicaner“, za koji je optuženi izjavio da to nije njegov nadimak i da je to pogrđan naziv kojim su ga nazivali, zamolivši Vijeće da se isti više ne koristi prilikom spominjanja njegovog imena.

219. Optuženi Ranko Babić dao je iskaz u svojstvu svjedoka odbrane.⁵⁵ Tako je optuženi naveo da je prilikom čišćenja Prijedora krajem maja 1992. godine odvedena porodica njegove supruge koja je bila ..., u logor Trnopolje, pa je optuženi išao da moli upravnika Ćurguza za pomoć, pa je uspio sa dva vojnika da punca, punicu i supruzinu sestru dovede kod sebe u stan, u koje vrijeme su kod njih bili i porodice Kurtović i Halilović. S tim u vezi, optuženi je izjavio da je bilo čišćenje stanova, pa su tako jedne prilike vojnici došli u njegovu zgradu, kada je optuženi, u strahu da ne pronađu sve te Bošnjake u njegovom stanu, obukao kapetansku uniformu i dočekao vojnike na vratima, te ih tako spriječio da uđu u stan. Optuženi ističe kako je nakon toga imao prijetnje kada su mu govorili da će pred njim silovati njegovu suprugu i djecu, da će ih kasnije likvidariti, te da je pritom nazivan izdajnikom, djecu su u školi zvali „*balinčad*“, a suprugu „*bula*“, a sam optuženi nazivan je gorim *baljom* od Alije.

---

⁵⁴ Transkript glavnog pretresa od 01.10.2020. godine

⁵⁵ Transkript glavnog pretresa od 28.10.2020. godine

220. Kada je u pitanju angažman optuženog u Ljubijskom bataljonu, optuženi navodi da je u Ljubijski bataljon došao 02.08.1992. godine, međutim, da nije imao nikakvih zaduženja osim da, kao školovan oficir, došao da pomogne u formiranju bataljona, te da su komandiri uvijek bili kadar SDS-a, te da je jedini oficir u komandi bio zamjenik komandanta, Milodrag Glušac.

221. U vezi fizičkog izgleda, optuženi je naveo da je uvijek nosio brkove, da je imao uredno potšišanu kosu i da nije bio proćelav, kako su to isticali pojedini svjedoci optužbe.

222. Što se tiče kritičnog događaja, optuženi je izjavio da je prvi put od postupajućeg tužioca za isti saznao, ali i da se sjeća da je jedne prilike išao sa komandantom Radom Bilbijom u pretres terena, te da ga je komandant ostavio u kući nekog Borovca da popije kafu, kada je ovaj otišao negdje po pozivu, koje prilike je prisutnima u kući rekao da se preziva Babić i da mu je žena Muslimanka. Također, na pitanje da li je moguće da se događaj ispred kuće oštećenog Smajila Kadirića desio, a da to optuženi nije vidio, optuženi je odgovorio da je moguće.

223. Kako je već navedeno, dio iskaza optuženog u pogledu maltretiranja i ubistva oštećenih ispred kuće Smajila Kadirića, potvrdio je i svjedok „C“, ističući da je kapetan Babić došao tek nakon što su svjedok, Smajil i Emsud istučeni.

224. Za razliku od Tužilaštva BiH, a imajući u vidu da je optuženom na teret stavljena efektivna kontrola nad pripadnicima Ljubijskog bataljona za vrijeme dešavanja nečovječnog postupanja, mučenja i ubistva oštećenih pred kućom Smajila Kadirića, iako se to može zaključiti samo iz činjeničnog opisa potvrđene optužnice, ali ne i dijela optužnice koji se odnosi na način izvršenja krivičnog djela, odbrana optuženog provela je vještačenje putem vještaka vojne struke.

225. Međutim, imajući u vidu da je vještak Mladen Marinković, kako je i sam izjavio pred sudećim vijećem dana 23.12.2020. godine, usmeno iznoseći svoj nalaz i mišljenje, cijenio iskaze svih saslušanih svjedoka, ali i onih čiji su iskazi pročitani i uloženi u sudski spis, a koje mu je odbrana dostavila, Vijeće isti nije moglo cijiniti u duhu njegovih vještina i znanja kao

vještaka vojne struke, obzirom da je zadatak Vijeća da analizira i cijeni iskaze, ali i da isti ti svjedoci ne posjeduju nikakva vojna, odnosno, stručna znanja da bi njihovi odgovori mogli biti cijenjani u pogledu postojala bilo kakve efektivne kontrole optuženog.

226. Dakle, kako se to može zaključiti iz provedenih dokaza na okolnosti učešća i doprinosa optuženog Ranka Babića, Tužilaštvo BiH ni na koji način nije dokazalo da je optuženi Ranko Babić bio nadređen ovim vojnicima, niti da je izdavao bilo kakva naređenja, nego baš naprotiv, pojedini svjedoci navodili su kako je upravo optuženi Ranko Babić pokušao smiriti situaciju, kao i da su mu upućene psovke od strane pojedinih vojnika kada bi izrazio neslaganje s radnjama drugih vojnika.

227. Dakle, za Vijeće nije sporno da se optuženi Ranko Babić nalazio među vojnicima kritičnog dana, ali jeste sporno da li je optuženi imao bilo kakav čin nadređenog lica da bi mogao, kako se to u potvrđenoj optužnici navodi, „*kao osoba kcja je imala obavezu i mogla da sprječi čir.jer.je gore navedenih radr.ji, propustio da spr.ječi radr.je, te svcjim prisustvom ohrabrivao ostale vcjnike da vrše navedene radr.je*“, kao i da li je uopšte vidio radnje optuženih Bratislava Bilbija, Đuro Adamovića i drugih vojnika prema oštećenim licima.

228. Također, u pogledu navoda da je imao najviši čin među vojnicima, Tužilaštvo nije dostavilo ni jedan formalni dokaz da je obnašao bilo kakvu funkciju, da bi Vijeće moglo utvrditi da je na neki način bio nadređeni drugim prisutnim vojnicima kritičnog dana u zaseoku Bukvik, a samim tim ni da je mogao bilo koga od tih vojnika spriječiti ili kazniti za počinjene radnje.

229. Iz provedenih dokaza može se zaključiti da optuženi Ranko Babić nije preduzeo ni jednu protivpravnu radnju u pogledu oštećenih, zbog čega je Vijeće istog i oslobodilo od optužbe.

b) optuženi Ranko Babić, Bratislav Bilbija i Đuro Adamović

230. Optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović oslobođeni su od optužbe da su, u periodu od 30.04.1992. godine do kraja avgusta 1992. godine, u okviru širokog i sistematskog napada

vojske, policijskih i paravojskih jedinica Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kasnije Republike Srpske, na civilno nesrpsko stanovništvo općine Prijedor, znajući za takav napad, Ranko Babić zv. „Lipicaner“ u svojstvu Kapetana I klase Ljubijskog bataljona, Bratislav Bilbija zv. „Bajica“ u svojstvu potporučnika, a Đuro Adamović u činu vodnika Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine (kasnije Vojske Republike Srpske), učestvovali, pomagali i poticali u progonu civilnog nesrpskog stanovništva na području naselja Brdo, Hambarine, Rakovčani te Ljeskare i zaseoka Bukvik i okolnih mjesta u općini Prijedor, na vjerskoj, nacionalnoj i etničkoj osnovi, pri čemu je vršen napad na civilno nesrpsko stanovništvo na području Ljeskara i zaseoka Bukvik i okolnih mjesta i to ubistvima, mučenjima, prisilnim nestancima i nanošenjem velikih patnji i povreda tjelesnog integriteta i drugim nečovječnim djelima slične prirode, preduzetim u namjeri nanošenja velike patnje, ozbiljnih fizičkih i psihičkih povreda i narušavanja zdravlja, tako što su sredinom mjeseca avgusta 1992. godine, Ranko Babić zv. „Lipicaner“, Bratislav Bilbija zv. „Bajica“ i Đuro Adamović, zajedno sa NN vojnikom vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kasnije Republike Srpske zvani „Brada“, „Rambo ili „Žučo“ u grupi naoružanih vojnika vojske Republike Srpske, koju je predvodio Ranko Babić zv. „Lipicaner“, po prethodnom dogovoru u ranim jutranjim satima došli u naslje Ljeskare, zaseok Bukvik, općina Prijedor, pred kuću Smajila Kadirića i baraku Sabita Hadžića, gdje su se sklonili civili, žene i djeca iz naselja Ljeskare, te iz istih izveli civile Smajila Kadirića, Nezire Kadirić, maloljetnog F. K., Emsuda Kadirića, Mirsada Kadirića, Mirzetu Kadirić, Habibu Kadirić, Draginju Lovrić, maloljetnog Senadina Muhića, Fatimu Muhić, Emsuda Avdića, Ćamila Ališkovića, zaštićenog svjedoka „A“ koji je tada bio maloljetan, Fatimu Ališković i zaštićenog svjedoka C, da bi potom žene i djecu protivpravno lišili slobode i zaključali u podrum kuće Smajila Kadirića, osim Fatime Ališković koju su ostavili sa muškarcima, a muškarce Smajila Kadirića, Emsuda Kadirića, Mirsada Kadirića, zaštićenog svjedoka „A“, zaštićenog svjedoka C, Emsuda Avdića i Fatimu Ališković postrojili u vrstu, a optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović uzeli sjekiru i počeli Emsuda Kadirića udarati oštricom sjekire po glavi u predjelu tjemena, usljed kojih udaraca je Emsud Kadirić zadobio ozbiljne tjelesne povrede i izgubio svijest, nakon čega su naredili Mirsadu Kadiriću da Emsuda Kadirića stavi u tačke i odveze do rupe koju su u međuvremenu po naredbi vojnika Vojske Republike Srpske kopali Ćamil Ališković i zaštićeni svjedok „C“, a kada je Mirsad Kadirić dovezao tijelo Emsada Kadirića do iskopane rupe jedan od vojnika je primijetio da Emsud još diše, te je navedenom vojniku Đuro Adamović naredio da

ga ubije, a što je isti odbio, da bi potom prišao drugi vojnik kojeg su zvali „Brada“, Rambo“ ili „Žučo“ i Emsuda Kadirića nekoliko puta ubo nožem u predjelu grudi, od kojih uboda je Emsud Kadirić i umro, da bi nakon toga jedan od vojnika prišao civilima zaštićenom svjedoku „C“ i Ćamilu Ališkoviću i počeo ih tući, te su vojnici izveli maloljetnog Senadina Muhića iz podruma kuće Smajila Kadirića i počeli ga udarati rukama, nogama, letvom dužine oko 1 metar, a zatim su civile Mirsada Kadirića sina Smaila, rođen 05.12.1964. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor, Senadina Muhića sina Kemala rođen 28.03.1971. godine u Hambarinama, općina Prijedor i Emsuda Avdića sin Sejde, rođen 01.10.1963, godine u Rakovčanima, općina Prijedor odveli pred kuću Adema Borovca i tu im zavezali ruke žicom, pri tome ih tukući nogama i rukama i podesnim predmetima po svim dijelovima tijela, a potom im naredili da uđu u policijski kombi koji je u međuvremenu došao pred kuću Adema Borovca, te ih odvezli u pravcu Ljeskara i dalje u nepoznatom pravcu od kada im se gubi svaki trag i do danas se vode kao nestali, dok su civila Smajila Kadirića sin Sulje rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, općina Prijedor vojnici zaustavili na putu prema kući Adema Borovca i počeli ga tući rukama, nogama, puškama i drugim oruđem i oružjem usljed kojih udaraca je Smajil Kadirić preminuo, a zatim njegovo tijelo bacili u kanal pored puta, dakle, u okviru širokog i sistematskog napada usmjerenog na civilno nesrpsko stanovništvo sa diskriminatorskom namjerom, znajući za taj napad i svjesni da njihove radnje predstavljaju dio tog napada, u cilju progona cjelokupnog nesrpskog stanovništva na nacionalnoj i vjerskoj osnovi izvršili progon i to lišenjima druge osobe života (ubistvo), mučenjima, prisilnim nestancima, čime bi optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), f) i i) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. i u vezi sa članom 29. KZ BiH.

231. Prije nego se Vijeće osvrne na razloge zbog kojih je optužene Bratislava Bilbiju i Đuru Adamovića oslobodilo od optužbe za krivična djela ubistva i mučenja, Vijeće će se osvrnuti na radnje prisilnog nestanka koje su potvrđenom optužnicom optuženima Ranku Babiću, Bratislavu Bilbiji i Đuri Adamoviću stavljene na teret.

232. S tim u vezi, uvidom u činjenični opis optužnice, može se zaključiti da je optuženima na teret stavljeno počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa tačkom i) istog člana, dakle, krivično djelo prisilnog nestanka.

233. Dio koji se odnosi na navodne radnje optuženih, a koje se podvode pod predmetno krivično djelo prisilnog nestanka, u potvrđenoj optužnici glasi ovako: „te su vojnici izveli malojetnog Senadina Muhića iz podruma kuće Smajila Kadirića i počeli ga udarati rukama, nogama, letvom dužine oko 1 metar, a zatim su civile Mirsada Kadirića sina Smaila, rođen 05.12.1964. godine u Rizvanovićima, općina Prjedor, Senadina Muhića sina Kemala rođen 28.03.1971. godine u Hambarinama, općina Prjedor i Emsuda Avdića sin Sejde, rođen 01.10.1963, godine u Rakovčanima, općina Prjedor odveli pred kuću Adema Borovca i tu im zavezali ruke žicom, pri tome ih tukući nogama i rukama i podesnim predmetima po svim djelovima tijela, a potom im naredili da uđu u policijski kombi kcji je u međuvremenu došao pred kuću Adema Borovca, te ih odvezli u pravcu Ljeskara i daje u nepoznatom pravcu od kada im se gubi svaki trag i do danas se vode kao nestali“.

234. Dakle, za početak je jasno da se „vojnicima“, dakle ne navodeći imena optuženih Ranka Babića, Bratislava Bilbije i Đure Adamovića, stavlja na teret da su, nakon što su istukli i svezali oštećene Senadina Muhića, Mirsada Kadirića i Emsuda Avdića, istima naredili da uđu u policijski kombi te ih odvezli u pravcu Ljeskara i dalje u nepoznatom pravcu, od kada im se gubi svaki trag i do danas se vode kao nestali.

235. Iako se na osnovu ovakvog činjeničnog opisa optuženi ne bi mogli oglasiti krivim za počinjenje krivičnog djela, obzirom da im se isto ni ne stavlja na teret, Vijeće će se osvrnuti na dokaze provedene na navedenu okolnost, obzirom da su neki od svjedoka izjavili da su odvedena lica viđenja na području Prijedora nakon ovog događaja.

236. Naime, svjedok Bajro Kadirić⁵⁶, brat oštećenog Mirsada Kadirića, naveo je da je njegov brat, nakon odvođenja iz kuće Smajila Kadirića u zaseoku Bukvik, viđen kod Ramadana Kadirića u polju, kao i da je od komšije Safeta Crljenkovića saznao da je brat odveden kritičnog dana prema Ljeskarama, ali da je narednog dana vraćen u minibusu da su ga lica u crnim majicama odvela prema Rakovčanima, preko pruge, te da je to isti taj dan kada je oštećeni kod kuće Ramadana Kadirića tražio majku da pita da li im nešto treba.

---

⁵⁶ Transkript glavnog pretresa od 15.04.2019. godine

237. Ovaj svjedok također je naveo da je njegov brat Mirsad zvao da pita za drugog brata Smaju, te da kaže da može doći svjedok „E“ da donese odjeću i da su poslije nazvali iz Ljubije da kažu da će Mirsad biti prebačen u logor i da ništa ne treba donositi.

238. Kao svjedok Tužilaštva, na glavnom pretresu saslušan je i Smajo Kadirić⁵⁷, brat Mirsada, Bajre i Fikreta Kadirića, koji je izjavio da je jednog dana došao izvjesni Ljuban Pejić, policajac, koji je rekao da je Mirsad poručio svjedoku „E“ da dođe i donese mu hranu i cigare na stadion u Ljubiji, ali da je svjedok „E“ otišla te narednog dana, ali da je svjedoku rekla da je nisu pustili i da joj je taj isti Ljuban Pejić zaprijetio da se okrene i ode ili će u suprotnom pucati u nju, nakon čega je „E“ došla pješke iz Ljubije.

239. Svjedokinja „E“⁵⁸ izjavila je da joj je komšinica Ana Tokmadžić rekla da je vidjela da je Mirsad Kadirić provezen u crvenom kombiju i da je bio sav krvav, te da su ga odveli prema stadionu u Ljubiji, nakon čega su Mirsad, Dado i lice nadimka „Šara“ likvidirani.

240. Iskaz svjedoka „E“ potvrdila je i svjedokinja Draginja Lovrić, čiji iskaz je pročitao na glavnom pretresu održanom dana 03.02.2020. godine.⁵⁹

241. Da su Mirsad Kadirić i Emsud Avdić viđeni nakon zarobljavanja, potvrdio je i svjedok Nail Đuldanić⁶⁰, navodeći da je Mirsada Kadirića i Emsuda Avdića vidio žive, svezane za prikolicu traktora koji je išao iz pravca Bišćana i to dan ili dva prije nego je otišao konvojem za Travnik 13.08.1992. godine.

242. Pored toga, na glavnom pretresu je, kao dokaz odbrane optuženog Bratislava Bilbije, pročitao i u spis uloženo Zapisnik o saslušanju svjedoka Mesuda Čauševića iz 1993. godine⁶¹

---

⁵⁷ Transkript glavnog pretresa od 22.04.2019. godine

⁵⁸ Transkript glavnog pretresa od 21.10.2019. godine

⁵⁹ Zapisnik o saslušanju svjedoka Draginje Lovrić, broj 17-12/3-1-04-2-57/09 od 02.12.2009. godine (dokaz T-9)

⁶⁰ Transkript glavnog pretresa od 09.06.2021. godine

⁶¹ Zapisnik o saslušanju svjedoka Mesuda Čauševića, CSB Zenica, SJB Travnik, broj 02-041 od 11.01.1993. godine (dokaz broj O2-9)

koji je naveo da je dana 03.08.1993. godine odveden na stadion u Ljubiji (jasno je da se radi o grešci u godini i da se zapravo radi o 1992. godini obzirom da je iskaz od ovog svjedoka uziman u januaru 1993. godine, ali i da se u iskazu spominju događaji iz 1992. godine na području Prijedora, prije nego je ovaj svjedok došao u Travnik), gdje je boravio pet dana i za to vrijeme su dovedeni Senadin Muhić, Emsud Kadirić i Emsud Avdić zvan „Šara“ i svi su izvedeni noću i ubijeni, te je za njihovo ubistvo odgovoran Mile Komosar, kako ga svjedok naziva, komandant toga zatvora, kao i da je ubistva najvjerovatnije počinio poznati ubica Vlado Adamović.

243. Dakle, na osnovu ovakvih dokaza, nije bilo moguće izvesti logičan zaključak da se oštećenima Mirsadu Kadiriću, Senadinu Muhiću i Emsudu Avdiću od momenta ulaska u policijski kombi u zaseoku Bukvik gubi svaki trag, kao i da je upitno da li su ovi oštećeni uopšte odvezeni kombijem ili su ipak bili vezani za prikolicu traktora ili su odvezeni zaprežnim kolima, kako to svjedoci navode.

244. Imajući u vidu navedeno, Vijeće nije moglo, ne samo van razumne sumnje, nego na bilo koji način, da su optuženi učestvovali u odvođenju oštećenih Senadina Muhića, Mirsada Kadirića i Emsuda Avdića, odnosno, njihovom prisilnom nestanku.

245. Vijeće je, dakle, zaključilo i to upravo na osnovu iskaza svjedoka Tužilaštva BiH, da su ovi oštećeni nakon kritičnog događaja u zaseoku Bukvik, viđeni živi od strane određenih lica, tako da se u konkretnom slučaju ne može govoriti o bilo kakvom prisilnom nestanku iz zaseoka Bukvik, a pogotovo se taj prisilni nestanak ne može staviti na teret optuženima. Pored toga, uvidom u činjenični supstrat optužnice, jasno se može zaključiti da Tužilaštvo BiH navodi da su „vojnici“ svezali ruke oštećenima i iste odvezli u nepoznatom pravcu nakon čega im se gubi svaki trag, dakle, ovim optuženim uopšte ne stavlja na teret radnja prisilnog nestanka, ali ih se tereti za radnju prisilnog nestanka u dijelu optužnice u kojem je naveden zakonski naziv krivičnog djela.

246. Tužilaštvo također nije dokazalo ni da su optuženi učestvovali u ubistvu oštećenih Smajila i Emsuda Kadirića, kako je to navedeno u optužnici.

247. Tako je svjedok „E“ na glavnom pretresu navela kako je Emsud Kadirić ubijen sjekirod od strane optuženog Bratislava Bilbije. Ista svjedokinja je, prilikom davanja iskaza u fazi istrage⁶², navela kako joj je rečeno da je Emsud Kadirić, nakon što je pretučen, odveden u obližnju šumu, gdje ga je jedan od vojnika ubio sjekirod. Upitana od strane odbrane zašto 2009. godine nije rekla da je taj vojnik optuženi Bratislav Bilbija, svjedokinja je rekla da „nije htjela“.

248. Nadalje, kada je u pitanju ubistvo Emsuda Kadirića, u činjeničnom opisu optužnice navedeno je da su optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović „uzeli sjekiru i počeli Emsuda Kadirića udarati oštricom sjekire po glavi u predjelu tjemena, usjed kcjih udaraca je Emsud Kadirić zadobio ozbiljne ijelesne povrede i izgubio svijest“, Vijeće primjećuje da ni jedan od saslušanih svjedoka navedeno nije potvrdio, ali i da nije ni prirodno ni logično da dvije osobe uzimaju i drže jednu sjekiru, te da nakon toga nekoga udaraju oštricom sjekire po glavi u predjelu tjemena i da ta osoba samo izgubi svijest, obzirom da bi samo jedan udarac oštricom sjekire bio smrtonosan, a kamoli da se udarci ponavljaju, kako je to navedeno u optužnici.

249. Vijeće također nije moglo utvrditi na koji način je ubijen oštećeni Emsud Kadirić, obzirom da su neki od svjedoka naveli da je ubijen hicem iz pištolja, neki da je ubijen sjekirod, a neki da je uboden nožem u vrat.

250. Tako je svjedok „A“ izjavio da je čuo kako Emsud krklja i kako ga je vidio u kolicima u dvorištu kuće Smajila Kadirića, te da je vidio kada su dva vojnika odvela Emsuda iza kuće, nakon čega je čuo dva pucnja, kao i da je Smajil bio živ kada je svjedok krenuo na zaprežnim kolima.

251. Svjedok Fikret Kadirić naveo je kako nije mogao vidjeti ubistvo Emsuda Kadirića, jer se ovaj nalazio iza kuće.

---

⁶² Zapisnik o saslušanju svjedoka „E“, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-44/09 od 15.01.2009. godine (dokaz O1-1)

252. Svjedok „C“ navodi da je Emsud stavljen u kolica i da je vidio trenutak kada je oštećeni izdahnuo (kako svjedok navodi „zijeვნuo“), da je u tom trenutku bio u kožnoj jakni, kao i da je, obzirom da je ovaj svjedok naveo da je ukopao oštećenog Emsuda Kadirića, izjavio da je vidio krv na Emsudu i da misli da ga je vojnik ubo nožem jer se vidjela rupa na novoj kožnoj jakni i najviše krvi je bilo u predjelu leđa.

253. Neki od svjedoka su čak naveli da je Emsuda Kadirića ubio vojnik koji je imao dugu bradu, šbaru sa kokardom na glavi, kojeg su zvali „Rambo“ ili „Brada“.

254. Dakle, kako se to može zaključiti iz iskaza svjedoka očevidaca događaja, ni jedan od njih nije naveo da su Emsuda Kadirića sjekirom u predjelu glave udarali optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, odnosno, da je ijedan od optuženih na bilo koji način ubio oštećenog, ali i da je nemoguće da ni jedan od svjedoka nije vidio povrede na glavi oštećenog, obzirom da je u optužnici navedeno da su ga zajedno udarali oštricom sjekire po glavi u predjelu tjemena.

255. Nadalje, kada je u pitanju navod da je optuženi Đuro Adamović jednom od vojnika „naredio da ga ubije, a što je isti odbio, da bi potom prišao drugi vojnik kojeg su zvali „Brada“, Rambo“ ili „Žučo“ i Emsuda Kadirića nekoliko puta ubo nožem u predjelu grudi, od kojih uboda je Emsud Kadirić i umro“, Vijeće ističe da ni jedan od svjedoka nije potvrdio ovakve navode potvrđene optužnice.

256. Također, kada je u pitanju ubistvo oštećenog Smajila Kadirića, Vijeće podsjeća da je u činjeničnom opisu optužnice u relevantnom dijelu navedeno: „...dok su civila Smajila Kadirića sin Su, je rođen 05.01.1932. godine u Rizvanovićima, općina Pr. jedor vojnici zaustavili na putu prema kući Adema Borovca i počeli ga tući rukama, nogama, puškama i drugim oruđem i oruđjem usjed kojih udaraca je Smajil Kadirić preminuo, a zatim njegovu tijelo bacili u kanal pored puta“, iz čega proizilazi da je Tužilaštvo BiH navedene radnje na teret stavilo nepoznatim vojnicima koji su se kritičnog dana nalazili pred kućom Smajila Kadirića, a ne optuženima Bratislavu Bilbiji i Đuri Adamoviću, tako da se Vijeće neće posebno osvrutati na dijelove iskaza svjedoka koji su vidjeli mrtvo tijelo Smajila Kadirića na putu prema kući Adema Borovca, kao ni dijelovima iskaza svjedoka koji su naknadno ukopali njegovo tijelo.

257. U svakom slučaju, ukoliko je namjera Tužilaštva bila da se ovaj događaj stavi na teret optuženom Ranku Babiću i to na način da je isti imao obavezu da spriječi postupanje tih nepoznatih vojnika i koji je svojim prisustvom ohrabrivao iste da vrše navedene radnje, Vijeće je već ranije, u dijelu koji se odnosi na utvrđenje uloge koju je imao optuženi, obrazložilo zbog čega nije našlo dokazanim van razumne sumnje da je isti imao nadređenu ulogu kakvu mu Tužilaštvo stavlja na teret potvrđenom optužnicom.

258. Dakle, imajući u vidu da Tužilaštvo nije provelo ni minimalan broj dokaza na sve pobrojane okolnosti, a pogotovo ne dokaze na osnovu kojih bi se van razumne sumnje mogla utvrditi krivična odgovornost optuženih na okolnosti ubistva, mučenja i prisilnog nestanka oštećenih, Vijeće je u tom dijelu optužene oslobodilo od optužbe.

259. Optuženi Ranko Babić, u skladu sa odredbom člana 189. stav 1. ZKP BiH, u cjelosti se oslobađa dužnosti naknade troškova postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

260. Optuženi Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, u oslobađajućem dijelu izreke presude, oslobađaju se dužnosti naknade troškova, u skladu sa odredbom člana 189. stav 1. ZKP BiH, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

261. Na osnovu odredbe člana 198. stav 3. ZKP BiH, oštećeni se sa eventualnim imovinskopравnim zahtjevima upućuju na parnicu.

ZAPISNIČAR:

Pravni savjetnik
Amela Spahić

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA
Mira Smajlović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba vijeću Apelacionog odjeljenja ovog Suda u roku od 15 (petnaest) dana od prijema pismenog otpovratka iste, a

oštećeni istu mogu pobijati samo zbog odluke o troškovima krivičnog postupka i odluke o imovinskopravnom zahtjevu.

*Žalba se u dovoljnom broju primjeraka predaje ovom Sudu.

*ANEKS (POPIS MATERIJALNIH DOKAZA)

a) Dokazi Tužilaštva BiH

T-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Muharema Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-648/18 od 12.06.2018. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Muharema Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-1262/08 od 18.12.2008. godine
T-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Suada Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-46/09 od 16.01.2009. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Suada Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-580/18 od 31.05.2018. godine
T-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Samke Čaušević, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-693/18 od 27.06.2018. godine
T-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Bajre Kadirića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-12/3-04-2-104/08 od 28.11.2008. godine
T-5	Zapisnik o saslušanju svjedoka Senadina Čauševića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-233/18 od 14.03.2018. godine
T-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka C, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-492/09 od 21.05.2009. godine
T-7	Zapisnik o saslušanju svjedoka Fatime Ališković, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-12/3-1-04-2-54/09 od 23.11.2009. godine
T-8	Zapisnik o saslušanju svjedoka Fehima Crljenkovića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-17/09 od 25.12.2008. godine; Izvod iz MKU za lice Fehim Crljenković, Grad Prijedor, broj 04-202-1-515/20 od 28.01.2020. godine

T-9	Zapisnik o saslušanju svjedoka Draginje Lovrić, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-12/3-1-04-2-57/09 02.12.2009. godine; Izvod iz MKR za lice Draginja Lovrić, Grad Prijedor, broj 04-200-1-1503/20, od 28.01.2020. godine
T-10	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ćamila Ališkovića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-12/3-1-04-2-53/09 od 23.11.2009. godine; Izvod iz MKU za lice Ćamil Ališković, Grad Prijedor, broj 04-202-1-516/20, od 08.01.2020. godine
T-11	Zapisnik o saslušanju svjedoka Adema Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-12/3-04-2-106/08 od 09.12.2018. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Adema Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-405/18, od 08.05.2020. godine; Izvod iz MKU za lice Adem Borovac, Grad Prijedor, broj 04-202-1-901/20, od 17.02.2020. godine;
T-12	Akt Instituta za nestale osobe BiH, broj 03/1-40-2-503/18 od 27.03.2018. godine
T-13	Zapisnik o prepoznavanju leša Mirsada Kadirića, MUP Unsko-sanskog kantona, PU-3 Sanski Most, broj 05-6/03-387/2005 od 17.06.2005. godine
T-14	Zapisnik o prepoznavanju leša Emsuda Kadirića, MUP Unsko-sanskog kantona, od 20.10.1998. godine
T-15	Zapisnik o prepoznavanju leša Smaila Kadirića, MUP Unsko-sanskog kantona, od 20.10.1998. godine
T-16	Obdukcioni zapisnik za lice Smail Kadirić, Kantonalna bolnica „Dr. Irfan Ljubijankić“ Bihać, broj Kri-61/98 od 10.10.1998. godine
T-17	Potvrda o smrti za lice Mirsad Kadirić od 23.06.2005. godine
T-18	Zapisnik o uviđaju, MUP Unsko-sanskog kantona, broj 05-1/03-1-1273/04 od 09.12.2004. godine
T-19	Izvod iz MKU za lice Smajil Kadirić, Grad Prijedor, broj 04-202-1-1736/18 od 27.03.2018. godine
T-20	Izvod iz MKU za lice Emsud Kadirić, Grad Prijedor, broj 04-202-1-1737/18 od 27.03.2018. godine
T-21	Izvod iz MKU za lice Mirsad Kadirić, Grad Prijedor, broj 04-202-4-48/18 od 27.03.2018. godine

T-22	Izvod iz MKU za lice Senadin Muhić, Grad Prijedor, broj 04-202-1-1738/18 od 27.03.2018. godine
T-23	Izvod iz MKU za lice Emsud Avdić, Grad Prijedor, broj 04-202-1-1739/18 od 27.03.2018. godine
T-24	Izvod iz MKU za lice Emsud Kadirić, Grad Prijedor, broj 04-202-1-10597/2009 od 23.12.2009. godine
T-25	Izvod iz MKU za lice Smajil Kadirić, Grad Prijedor, broj 04-202-1-10596/2009 od 23.12.2009. godine
T-26	Izvod iz MKU za lice Emsud Avdić, Grad Prijedor, broj 04-202-1-2021/2010 od 29.03.2010. godine
T-27	Izvod iz MKU za lice Mirsad Kadirić, Grad Prijedor, broj 04-202-1-2022/2010 od 29.03.2010. godine
T-28	Izvod iz MKU za lice Senadin Muhić, Grad Prijedor, broj 04-202-5-126/2010 od 30.03.2010. godine
T-29	<p>Akt Odjeljenja za boračko-invalidsku zaštitu Gradske uprave Prijedor, broj 03-09/18 od 26.03.2018. godine, sa matičnim i jediničnim kartonima za lica Ranko Babić, Bratislav Bilbija i Đuro Adamović;</p> <p><i>Napomena:</i> <i>Prilikom popisa dokaza utvrđeno da je uloženo za Ranka Babića dva personalna kartona- obrazac pers-7</i> <i>Za Bratislava Bilbju: personalni karton obrazac pers-7; matični karton Vob-2 i jedinični karton Vob-3</i> <i>Za Đuru Adamovića matični i jedinični karton.</i></p> <p><i>Na zapisnik na ročištu 01.10.2020. godine tužitelj precizirao: za Bratislava Bilbju i Đuru Adamovića ulažu se matični i jedinični kartoni i obrasci Vob 8, za Ranka Babića se ulažu matični i jedinični kartoni. Za Babića samo jedan, a za Adamovića i Đurića su obrasci matični jedinični kartoni i Vob 8.</i></p>
T-30	Akt Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske, broj 16-03/3.2-1-835-584/18 od 20.04.2018. godine sa priložima izvodi iz VOB-8 za lica Ranko Babić, Bratislav Bilbija i Đuro Adamović
T-31	Akt MUP-a RS, PU Prijedor, broj 18-04/1-230.4-RP-638/18 od 27.11.2018. godine sa priložima kartoni ličnih karata za lica Ranko Babić i Đuro Adamović

T-32	Izvod iz kaznene evidencije za lica Ranko Babić, Bratislav Bilbija i Đuro Adamović, MUP RS, PU Prijedor, broj I-18-02/1-6/18 od 23.05.2018. godine
-------------	--

b) Dokazi odbrane optuženog Ranka Babića

O1 - 1	Zapisnik o saslušanju svjedoka E, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17 – 04/2 – 04 – 2 – 44/09 od 15.01.2009. godine;
O1 - 2	Nalaz i mišljenje (izvještaj) vještaka vojne struke Mladena Marinkovića, novembar 2020. godine, sa prilogima: Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Pravilo bataljon (pješađijski, motorizovani, brdski, planinski, partizanski i mornaričke pešađije) 1988. godina; Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Pravilo oklopna i mehanizovana brigada, Vojnoizdavački zavod, Beograd 1976. godine; Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Pravilo o mobilizaciji oružanih snaga SFRJ; 1985. godine; mapa Grad Prijedor, teritorijalna organizacija mjesnih zajednica; mapa naseljena mjesta Grada Prijedora

c) Dokazi odbrane optuženog Bratislava Bilbije

O2-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Sanite Borovac, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-459/18 od 16.05.2018. godine
O2-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Fikreta Kadirića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-45/09 od 15.01.2009. godine
O2-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Naila Crljenkovića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-12/3-1-04-2-60/09 od 08.12.2009. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Naila Crljenkovića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-325/18 od 09.04.2018. godine
O2-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Smaje Kadirića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-326/18 od 11.04.2018. godine

O2-5	Zapisnik o saslušanju svjedoka A, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 14-4 od 12.07.2005. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka A, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-12/3-1-04-2-61/09/1-04-1-325/18 od 08.12.2009. godine
O2-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Senadina Čauševića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-04/2-04-2-1258/08 od 16.12.2008. godine
O2-7	Zapisnik o saslušanju svjedoka Naila Poljaka, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-1-581/18 od 01.06.2018. godine
O2-8	Zapisnik o saslušanju svjedoka E, Općinski sud Sanski Most, broj 75/2000.g. od 17.02.2000. godine; Izjava svjedoka E, MUP RS, Centar službi bezbjednosti Banja Luka sa sjedištem u Travniku, broj 02-014/93 od 03.03.1993. godine; Izjava svjedoka E, Sekretarijat za društvene djelatnosti Opšte uprave opštine Prijedor broj 9, od 11.02.1994. godine
O2-9	Zapisnik o saslušanju Mesuda Čauševića, CSB Zenica SJB travnik, broj 02-041 od 11.01.1993. godine Izvod iz MKU za lice Mesud Čaušević, Grad Prijedor, broj 04-202-624/20 od 04.09.2020. godine
O2-10	Zapisnik o saslušanju svjedoka Adema Borovca, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-06/1-04-159/17 od 08.02.2017. godine Izvod iz MKU za lice Adem Borovac, Grad Prijedor, broj 04-2020-650/20 od 14.09.2020. godine
O2-11	Izvod iz MKV za lica Bahrudin Džamdžić i Nurfeta Ališković, Grad Prijedor, broj 04-201-751/20 od 04.09.2020. godine
O2-12	Izvod iz MKR za lice Nurfeta Džamdžić, Grad Prijedor, broj 04-200-3558/20 od 14.09.2020. godine
O2-13	Otpusna lista za Nenada Vasiljevića, Kliničko-medicinski centar Banja Luka od 05.08.1992. godine
O2-14	Kontrolni nalaz i mišljenja za Nenada Vasiljevića od 14.08.1992. godine i 16.09.1992. godine
O2-15	Pregled angažovanih vozila po vrsti, reg. broju i zaduženim vozačima, Srpska Teritorijalna odbrana opštine Prijedor, Reonski štab Ljubija, broj 36/92 od 16.06.1992. godine

O2-16	Državna agencija za istrage i zaštitu, Regionalna kancelarija Banja Luka, Službena zabilješka, broj 16-11/3-1-04-2-sz-202/14 od 10.07.2014. godine
O2-17	Direktiva Štaba TO Republike BiH od 23.04.1992. godine
O2-18	Naredba Ministarstva za narodnu odbranu Republike BiH, broj 02/145-1 od 29.04.1992. godine
O2-19	Depeša MUP-a Republike BiH, broj 10-70 od 29.04.1992. godine
O2-20	Depeša SJB Prijedor, broj 11-12-1873 od 30.04.1992. godine
O2-21	Naredba Opštinskog štaba TO Prijedor, broj 1-1/1-92 od 21.05.1992. godine sa priložima Vojni izvještaj sačinjen 17.11.1993. godine u Ambasadi Republike BiH u Zagrebu i Potvrda UNHCR zagreb za lice Jusuf Ramić od 02.09.1993. godine
O2-22	Krivična prijava, SJB Prijedor, broj 11-12/02 od 03.06.1992. godine
O2-23	Depeša SJB Prijedor, broj 11-12-01-1-1975 od 18.05.1992. godine
O2-24	SJB Prijedor, Spisak lica koja su učestvovala u napadu na Prijedor dana 30.05.1992. godine
O2-25	SJB Prijedor, Potvrda o privremenom oduzimanju vatrenog oružja od lica Nedeljko Komljenović, od 01.06.1992. godine
O2-26	SJB Prijedor, Potvrda o privremenom oduzimanju vatrenog oružja od lica Ognjen Šolaja, od 01.06.1992. godine
O2-27	TO Prijedor, Zapisnik o uskladištenju zaplijenjenog naoružanja od 29.05.1992. godine
O2-28	Rješenje Općinskog suda u Sanskom Mostu, broj R-329/98 od 18.06.1998. godine
O2-29	SJB Prijedor, Spisak poginulih boraca, broj 11-12 od 22.06.1992. godine
O2-30	Vojna pošta Prijedor, Uvjerenje za lice Radovan Milojica, broj 71-49 od 30.07.1992. godine
O2-31	Izvod iz MKU za lice Radovan Milojica, Grad Prijedor, broj 04-202-808/17 od 26.10.2017. godine
O2-32	Vojna pošta Prijedor, Uvjerenje za lice Rade Lukić, broj 71-50 od 30.07.1992. godine

O2-33	Ministarstvo rada i boračko – invalidske zaštite Republike Srpske, Uvjerenje za lice Rade Lukić, broj 16-03/5-4-835-1834/2009 od 26.03.2014. godine
O2-34	Izvod iz "Kozarskog vjesnika" Prijedor od 28.05.1993. godine
O2-35	Etnička karta općine Prijedor prema popisu stanovništva iz 1991. godine
O2-36	TO Prijedor, Komanda Rejonskog štaba Ljeskare, Naredba broj 2 od 30.05.1992. godine
O2-37	TO Prijedor, Komanda Rejonskog štaba Ljeskare, Naredba broj 10 od 30.05.1992. godine
O2-38	Izvod iz MKU za lice Milorad Bilbija, Grad Prijedor, broj 04-202-797/17 od 25.10.2017. godine
O2-39	Kopija lične karte Milorada Bilbije, reg. broj 1674/90 od 05.03.1990. godine
O2-40	Naredba komandanta Glavnog štaba Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine od 16.06.1992. godine
O2-41	Naredba komandanta Glavnog štaba Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, broj 30/18-17 od 16.06.1992. godine
O2-42	Vojna pošta Prijedor, Motorizovana brigada Srpske vojske, Šesti bataljon, Prijedlog komandanta Milorada Bilbije, broj 95/92 od 06.07.1992. godine
O2-43	Vojna pošta Banja Luka, Naredba komandanta Momira Talića, broj 1-63/II od 28.05.1992. godine
O2-44	Izvod iz MKU za lice Mirko Daljević, Grad Prijedor, broj 04-202-803/17 od 26.10.2017. godine
O2-45	Izvod iz MKU za lice Zoran Joškić, Grad Prijedor, broj 04-202-804/17 od 26.10.2017. godine
O2-46	SJB Prijedor, Potvrda za lice Borislav Žujić, broj 1-12/9-92, august 1992. godine
O2-47	Izvod iz MKU za za lice Borislav Žujić, Opština Prijedor, broj 04-202-806/17 od 26.10.2017. godine
O2-48	Vojna pošta Prijedor, Uvjerenje za lice Zoran Radulović, broj 716-20/99, od 09.09.1992. godine

O2-49	Izvod iz MKU za lice Zoran Radulović, Grad Prijedor, broj 04-202-807/17 od 26.10.2017. godine
O2-50	Reonski štab Ljubija, Spisak ranjenih boraca, broj 263/92 od 23.09.1992. godine
O2-51	Rješenje Opštinskog sekretarijata odbrane, Opština Prijedor, privremeno sjedište u Zenici, broj 03-508/95 od 01.09.1995. godine
O2-52	Rješenje Opštinskog sekretarijata odbrane, Opština Prijedor, privremeno sjedište u Zenici, broj 03-507/95 od 01.09.1995. godine
O2-53	Rješenje Opštinskog sekretarijata odbrane, Opština Prijedor, privremeno sjedište u Zenici, broj 03-88/94 od 20.03.1994. godine
O2-54	Rješenje Ministarstva odbrane Federacije BiH, Uprava za odbranu Bihać, Odjeljenje odbrane u Sanskom Mostu, broj 47-15-01-0163-87-1/98 od 23.08.1998. godine
O2-55	Rješenje Ministarstva odbrane Federacije BiH, Sekretarijat odbrane Bihać, Odjeljenje odbrane u Sanskom Mostu, broj 47-15-01-0163-149/98 od 28.08.1998. godine
O2-56	Rješenje Ministarstva odbrane Federacije BiH, Sekretarijat odbrane Bihać, Odjeljenje odbrane u Sanskom Mostu, broj 47-15-01-0163-156/98 od 26.08.1998. godine
O2-57	Rješenje Ministarstva odbrane Federacije BiH, Sekretarijat odbrane Bihać, Odjeljenje odbrane u Sanskom Mostu, broj 47-15-01-0163-83/98 od 07.09.1998. godine
O2-58	Ustroj (šema) 43. prijedorske motorizovane brigade
O2-59	Državna agencija za istrage i zaštitu, Službena zabilješka, broj 16-06/1-04-1-389/17 od 24.02.2017. godine
O2-60	„Spisak ljudstva“
O2-61	Okružni sud u Prijedoru, Zapisnik o glavnom pretresu, broj 16 0 K 000202 18 K od 13.03.2019. godine
O2-62	Izjava Bratislava Bilbije o zajedničkom domaćinstvu od 10.09.2020. godine
O2-63	Izvod iz MKR za lice Dejana Bilbija, Grad Prijedor, broj 04-200-1-13706/20 od 10.09.2020. godine

O2-64	Izvod iz MKR za lice Milorad Bilbija, Grad Prijedor, broj 04-200-1-13707/20 od 10.09.2020. godine
O2-65	JU "Mašinska škola" Prijedor, Uvjerenje o pohađanju redovne nastave za lice Dejana Bilbija, broj 111/20 od 10.09.2020. godine
O2-66	JU "Elektrotehnička škola" Prijedor, Uvjerenje o pohađanju redovne nastave za lice Milorad Bilbija, broj 170/20 od 10.09.2020. godine
O2-67	"AcelorMittal Prijedor" d.o.o Prijedor, Uvjerenje za lice Bratislav Bilbija, od 10.09.2020. godine
O2-68	"AcelorMittal Prijedor" d.o.o Prijedor, Uvjerenje za lice Bratislav Bilbija, broj 43/20 od 10.09.2020. godine
O2-69	Republička uprava za geodetske i imovinsko-prave poslove, Područna jedinica Prijedor, Uvjerenje o posjedu, broj 21.35-952.1-4-956/2020 od 10.09.2020. godine
O2-70	Ugovor o otkupu stana na otplatu sa prilogom Lista za obračun otkupne cijene stana
O2-71	Odjeljenje za boračko-invalidsku zaštitu Prijedor, Rješenje, broj 03-560-792/09 od 30.12.2009. godine
O2-72	Odjeljenje za boračko-invalidsku zaštitu Prijedor, Uvjerenje za lice Bratislav Bilbija, broj 03-560-1-509/20 od 11.09.2020. godine
O2-73	Odjeljenje za boračko-invalidsku zaštitu Prijedor, Uvjerenje za lice Bratislav Bilbija, broj 03-835-1-_sl_/20 od 11.09.2020. godine
O2-74	Regionalni medicinski centar "23. avgust" Doboj, Otpusna lista za Bratislava Bilbiju od 15.12.1992. godine
O2-75	Vojno-medicinski centar Banja Luka, otpusna lista za Bratislava Bilbiju, broj 2572 od 22.12.1992. godine
O2-76	Univerzitetski klinički centar Beograd, Otpusna lista sa epikrizom za Bratislava Bilbiju od 15.09.1993. godine
O2-77	Specijalna bolnica za neurološka oboljenja i posttraumatska stanja "Dr Borivoje Gnjatić", Otpusna lista sa epikrizom za Bratislava Bilbiju od 16.08.1996. godine
O2-78	Odjeljenje za boračko-invalidsku zaštitu Prijedor, Uvjerenje za lice Mitar Radočaj, broj 03-835-1-377/20 od 12.11.2020. godine

O2-79	Odjeljenje za boračko-invalidsku zaštitu Prijedor, Uvjerenje za lice Bratislav Bilbija, broj 03-835-1-376/20 od 12.11.2020. godine
O2-80	Personalni vojni karton Bratislava Bilbije
O2-81	Izvod iz MKU za lice Džamdžić Bahrudin, Općina Sanski Most, broj 05-10-3-3512/2020 godine

d) Dokazi odbrane optuženog Đure Adamovića

O3-1	Izvod iz MKV za lica Đuro Adamović i Draginja Goronja, Grad Prijedor, broj 04-201-1-3524/20 od 09.09.2020. godine
O3-2	Izvod iz MKR za lice Siniša Adamović, Grad Prijedor, broj 04-201-1-13617/20 od 09.09.2020. godine
O3-3	Izvod iz MKR za lice Sanja Božičić, Grad Prijedor, broj 04-201-1-13618/20 od 09.09.2020. godine
O3-4	Izjava Đure Adamovića o zajedničkom domaćinstvu od 09.09.2020. godine
O3-5	Izvod iz MKV za lica Siniša Adamović i Sanela Aranut, Grad Prijedor, broj 04-201-1-3525/20 od 09.09.2020. godine
O3-6	Republika Srpska, Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Banja Luka, Područna jedinica Prijedor, Posjedovni list, broj 622/1 od 10.09.2020. godine
O3-7	Uvjerenje Odjeljenja za boračko-invalidsku zaštitu Gradske uprave Prijedor, broj 03-832-1-298/20 od 09.09.2020. godine
O3-8	Vojna knjižica za lice Đuro Adamović, SRFJ, broj ... od 27.03.1971. godine

e) Dokazi Suda

DS - 1	CD - videosnimak obilaska lica mjesta od 07.10.2019. godine
---------------	---